

Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018

Jarmo Mäkinen (toim.)

Aikuisväestön
liikunnan harrastaminen,
vapaaehtoistyö
ja osallistuminen 2018

Jarmo Mäkinen (toim.)

Aikuisväestön
liikunnan harrastaminen,
vapaaehtoistyö
ja osallistuminen 2018

Copyright © KIHU 2019

Tämän teoksen tekstin ja kuvien jäljentäminen ilman lupaa painamalla, monistamalla, skannaamalla tai muilla tavoin kielletään tekijänoikeuslain mukaisesti.

Kansi ja taitto: Juha Puikkonen/INNOverkko
Kuvat: Shutterstock

Kirjaa voi tilata:
Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus/
Jarmo Mäkinen
Rautpohjankatu 6
40700 Jyväskylä

KIHUn julkaisusarja, nro 67
ISSN 2489-8317
ISBN 978-952-7290-05-7

Sisältö

Johdanto	6
1 Liikunnan ja urheilun harrastaminen	8
1.1 Johdanto	8
1.2 Liikuntaorientaatio	10
1.3 Harrastettujen lajien lukumäärä	12
1.4 Liikuntaharrastuksen konteksti	14
1.5 Lajien ”suosio” vuositasolla	17
1.6 Halukkuus harrastaa uutta lajia	18
1.7 Harrastamista koskevien tulosten yhteenveto	20
1.8 Lajien harrastamista koskevia liitetaulukoita	22
2 Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys ...	28
2.1 Vapaaehtoistyöhön osallistuvien määrä ja osuus väestöryhmissä	29
2.2 Vapaaehtoistyöhön käytetty aika ja työn jakautuminen tekijöiden kesken	33
2.3 Vapaaehtoistyön taloudellinen arvo	36
2.4 Vapaaehtoistyön muodot ja roolit	37
2.5 Lajit, joissa tehdään eniten vapaaehtoistyötä	39
2.6 Muu osallistuminen liikunta- ja urheiluseuratoimintaan	40
2.7 Urheiluseuran, -yhdistyksen tai liikuntajärjestön jäsenyys	41
2.8 Kansalaistoimintaan osallistuminen – vapaaehtoistyö, osallistuminen ja seurajäsenyys yhdessä	42
2.9 Yhteenveto	43
2.10 Vapaaehtoisosio liitteitä	45
3 Resurssit ja kulkeminen	48
3.1 Harrastuksiin käytetty raha	48
3.2 Harrastuksiin kulkeminen ja kyyditseminen	50
3.3 Yhteenveto	58
Johtopäätökset	60
Liitteet	66
Lähteet	72

Johdanto

Raportissa tarkastellaan aikuisväestön liikunnan harrastamista ja vapaaehtoistyötä koskevan kyselyn tuloksia. Tarve tähän aihealueeseen keskittyvälle kyselylle ja sitä koskevalle tiedolle on tunnistettu liikuntajärjestöissä ja julkishallinnossa sekä tutkijoiden piirissä. Liikuntasektorilta on puuttunut väestöä koskevia perustietoja esimerkiksi lajien harrastajamääristä, jäsenten määrästä seuroissa ja liikunnan vapaaehtoistyön määrästä. Tiedon tuotanto näistä aiheista on ollut hajanaista sen jälkeen, kun Kansallinen liikuntatutkimus julkaistiin viimeisen kerran vuonna 2010. Nyt luettavana oleva raportti on ensimmäinen yritys vastata tähän tiedon tarpeeseen. Mikäli väestökyselyn jatkaminen katsotaan tarpeelliseksi, voidaan kyselyn sisältöjä kehittää tulevana vuosina.

Tätä hanketta ovat rahoittaneet opetus- ja kulttuuriministeriö, Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus (KIHU) ja Suomen Olympiakomitea. Raportin on kirjoittanut tutkimusryhmä, johon ovat kuuluneet KIHUsta **Outi Aarresola**, **Minna Blomqvist**, **Kaisu Mononen** ja **Jarmo Mäkinen**, LIKES-tutkimuskeskuksesta **Matti Hakamäki** ja **Kaarlo Laine** sekä Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisestä tiedekunnasta **Hannu Itkonen** ja **Anna-Katriina Salmikangas**. Lisäksi tutkimusryhmä on toiminut yhteistyössä Suomen Olympiakomitean kokoaman asiantuntijaryhmän kanssa.

Raportti perustuu kahteen väestöpohjaiseen paneeliaineistoon, jotka Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus on toteuttanut Kantar TNS:n palveluna vuonna 2018. Ensimmäinen kysely tehtiin toukokuussa ja siihen vastasi 1569 henkilöä. Toinen kysely tehtiin marraskuun loppupuolella ja siihen vastasi 1672 henkilöä. Ensimmäiseen kyselyyn vastanneet eivät voineet vastata jälkimmäiseen kyselyyn, jolloin ne on voitu yhdistää yhdeksi 3241 henkilöä käsittäväksi aineistoksi. Kyselyt ovat kohdistettu 15–74-vuotiaille suomalaisille. Vastaajat edustavat koko Suomen väestöä sukupuolen, iän ja asuinalueen suhteen tasapainotettuna. Lähtökohdiltaan aineisto antaa hyvän kuvan suomalaisten liikunnan harrastamisesta, vapaaehtoistyöstä ja osallistumisesta.

Kyselyn suunnittelussa hyödynnettiin Kansallisen liikuntatutkimuksen aikuisliikunta- ja vapaaehtoistyö -osioita. Vertailtavuutta näihin aiempiin tuloksiin heikentää kuitenkin ensinnäkin se, ettei tarkoitus ole ollut toistaa aiempaa kyselyä sellaisenaan, vaan kysymysten sisältöjä on osin

muutettu vastaamaan paremmin nykyistä tilannetta. Toiseksi Kansallisen liikuntatutkimuksen ympäri vuoden tehtäviin puhelinhaastatteluihin perustuva kyselymetodi poikkeaa tässä käytetyssä metodista. Kolmanneksi Kansallisen liikuntatutkimuksen ikäjakauma (19–64-vuotiaat) poikkeaa tämän kyselyn ikäjakaumasta (15–74-vuotiaat). Nämä varaukset mielessä pitäen raportissa esitetään kuitenkin joitakin vertailuja Kansallisen liikuntatutkimuksen raporteissa esitettyihin tuloksiin. Jatkossa vertailujen luotettavuutta voidaan parantaa tekemällä ne aineistoihin perustuen. Kansallisen liikuntatutkimuksen vuosien 2001–2002 ja 2005–2006 aineistot ovat arkistoituna yhteiskuntatieteelliseen tietoaarkistoon, mutta vuosien 2009–2010 aineisto puuttui vielä raportin kirjoitushetkellä.

Kyselyn erityispiirteenä on se, että liikunnan harrastamista ja vapaaehtoistyötä selvitetään monissa kysymyksissä lajikohtaisesti. Toisin sanoen ensisijaisena havaintoyksikkönä on lajit ja vasta niiden kautta yksilöt. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että tietyt yksilöihin liittyvät piirteet joudutaan johtamaan lajivastausten summana. Tämä on työlästä ja joissakin kohdin tulosten luotettavuus herättää kysymyksiä. Lajispesifin tiedon hintana on epätarkkuus yksilötiedoissa. Tätä voi parantaa lisäämällä jatkossa kyselyyn välittömästi yksilöistä lähteviä kysymyksiä, kuten 'kuinka paljon käytät aikaa liikuntaan viikossa'.

Kyselyn tulokset esitetään pääosin sen perusjoukon eli 15–74-vuotiaan väestön tasolla. Tilastokeskuksen väestötietojen mukaan tämän määrä oli 4 120 906 henkeä vuonna 2017. Kyselyn virhemarginaali on +/- 2,5 prosenttia. Eri lajien harrastamista kuvaavat taulukot on katkaistu siten, että väestötasolla alle 25 000 harrastajan lajeja ei ole enää otettu taulukoihin mukaan.

Kyselyssä saatu lajien harrastamista ja vapaaehtoistyötä koskeva tietomäärä on suuri ja sitä on mahdollista analysoida vastaajien taustamuuttujien suhteen monin eri tavoin. Kaikkia tärkeitä näkökulmia sekä niihin liittyviä tietoja ja taulukoita ei ole mahdollista sisällyttää yhteen raporttiin, erillisiä analyyseja voidaan tehdä aineistosta myös myöhemmin.

Raportti on jaettu kolmeen päälukuun, joissa ensimmäisessä tarkastellaan liikunnan harrastamista, toisessa vapaaehtoistyötä ja osallistumista ja kolmannessa liikuntamenoja ja harrastuksiin kulkemista.

Liikunnan ja urheilun harrastaminen

Kaisu Mononen, Minna Blomqvist, Matti Hakamäki, Kaarlo Laine, Jarmo Mäkinen

1.1 Johdanto

Kyselylomakkeen harrastamista koskevat kysymykset ja vastausvaihtoehdot esitetään taulukossa 1. Kysymysten perusteella määritettiin liikuntaorientaatio, harrastettujen lajien lukumäärä, harrastuksen useus ja kesto, harrastuskonteksti, lajien suosio vuositason sekä tulevaisuudessa mahdollisesti harrastettavat lajit. Näitä harrastamista koskevia asioita on selvitetty lajilähtöisesti. Ensimmäisenä vastaaja valitsi harrastamansa lajin kaikkiaan 117 vaihtoehtoa käsittävästä lajilistasta, joka sisälsi myös vaihtoehdot niille vastaajille, jotka eivät harrastaneet mitään tai harrastivat lajilistalta puuttuvaa muuta lajia tai harrastivat lajin sijaan liikuntaa yleensä tai eivät osanneet sanoa. Tämän jälkeen kysyttiin, kuinka usein vastaaja harrastaa valitsemaansa lajia viikossa, ja sen jälkeen, kuinka pitkään hän harrastaa sitä kerrallaan. Näistä määreistä käytetään tässä nimitystä **useus** ja **kesto**. Niiden jälkeen vastaajalta kysyttiin, minkä tahojen järjestämänä hän harrastaa lajiaan, vai harrastaako

omatoimisesti. Tästä käytetään nimitystä liikuntaharrastuksen **konteksti**. Lopuksi kysyttiin vielä, millaista liikuntaa, urheilua tai kuntoilua vastaaja on harkinnut aloittavansa seuraavan vuoden aikana.

Kyselyssä lähestytään liikunnan harrastamista lajikohtaisesti, minkä vuoksi tulosten tulkitsemisessä on otettava huomioon muutamia varauksia. Ensinnäkin lajille lasketaan harrastajamäärän sekä useuden ja keston muunnosten avulla harrastamisen ajallinen kokonaismäärä viikossa eli lajikohtainen volyyymi viikossa. Tämä kuvaa lajia ottamalla huomioon harrastajamäärien lisäksi myös harrastamisen useuden ja keston. Näistä viikoittaisista luvuista ei voida kuitenkaan laskea luotettavasti vuosittaisia volyymilukuja, koska lajien harrastamiskaudet ovat eri pituisia eri syistä. Esimerkiksi kuntosaliharjoittelua voi harrastaa läpi vuoden, mutta sitä vastoin golfin, laskettelun ja maastohiihdon harrastaminen on Suomessa pääsääntöisesti vuoden kiertoon

sidottua. Lajikohtainen volyyymi kuvaa lajin harrastamisen määrää silloin, kun laji on ohjelmassa, ja se täydentää pelkkiin harrastajamääriin pitäytyvää tarkastelua. Mikäli vuositasoinen tarkastelua pidetään tarpeellisena, se voidaan tehdä jatkossa tulevissa kyselyissä lisäkysymyksellä: Kuinka monta viikkoa/kuukautta harrastat valitsemaasi lajia vuodessa.

Toiseksi useuden ja keston kautta tarjoutuu mahdollisuus laskea lajien ohella vastaajille myös heidän viikoittainen liikuntaharrastuksiinsa käyttämä aika ja pitää tätä heidän fyysisen aktiivisuutensa mittarina. Edellä tuotiin esille, että lajien harrastamiseen on vastattu sen mukaan, mikä on vastaajan viikoittainen harrastustiheys silloin kun laji on ohjelmassa. Kun vas-

taaja mahdollisesti sijoittaa kaikki vuoden aikana harrastamiensa lajien tyypilliset tiheydet yhdelle ”harrastusviikolle”, nousee liikunnallisen aktiivisuuden määrä epätodellisen korkeaksi. Tästä ongelmasta päästäisiin osin edellisessä kappaleessa mainitulla lisäkysymyksellä. Mikäli tätä kyselyä halutaan kehittää myös väestön fyysisen aktiivisuuden seuraamisen suuntaan, olisi tämän lisäkysymyksen ohella laajennettava toistaiseksi urheilupainotteista lajilistaa sisältämään myös esimerkiksi ulkoilun ja hyötyliikunnan eri muotoja. Tähän raporttiin ei ole sisällytetty muita kuin liikuntaorientaatioksi nimetty yksilötason aktiivisuuden tarkastelu, joka sisältää lähinnä tiedon siitä, harrastaako liikuntaa tai urheilua vai ei.

Taulukko 1. Liikunnan ja urheilun harrastaminen -osa-alueen kysymykset

Kysymys	Vastausvaihtoehdot:
Valitse alla olevasta listasta, mitä kaikkia kuntoilu-, liikunta-, urheilulajeja tai muita kuntoilu- ja ulkoilumuotoja olet harrastanut viimeisen vuoden aikana?	[Lajilista]
Ajattele seuraavaksi harrastamaasi lajia. Kuinka usein harrastat sitä?	Vastausvaihtoehdot:
	5 kertaa viikossa tai useammin
	4 kertaa viikossa
	3 kertaa viikossa
	2 kertaa viikossa
	Kerran viikossa
	Pari kolme kertaa kuukaudessa
	Kerran kuukaudessa
	Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
Ei osaa/halua sanoa	
Ajattele harrastamaasi lajia. Kuinka pitkään harrastat sitä kerralla keskimäärin?	Vastausvaihtoehdot:
	Alle 20 minuuttia
	20–30 minuuttia
	30–60 minuuttia
	Yhdestä kahteen tuntiin
	Yli kaksi tuntia
	En osaa/halua sanoa
Ajattele harrastamaasi lajia. Minkä tahojen järjestämänä harrastat sitä?	Vastausvaihtoehdot:
	Kansalais- tai työväenopistossa
	Muuten kunnan tai kaupungin järjestämänä ohjattuna toimintana
	Työpaikan järjestämänä
	Koulun/oppilaitoksen järjestämänä, oppilaitoksen liikunta-/urheilukerhossa
	Yksityisen yrityksen esim. kuntosalin maksullisia palveluita käyttämällä
	Seurakunnassa
	Muussa yhdistyksessä tai järjestössä
	Omatoimisesti yksin
	Omatoimisesti ryhmässä, kaveriporukassa
	Liikunta- tai urheiluseurassa
Jotenkin muuten	
En osaa sanoa	
Millaista liikuntaa, urheilua tai kuntoilua olet harkinnut aloittavasi seuraavan vuoden aikana?	[Lajilista]

1.2 Liikuntaorientaatio

Suomalaisesta aikuisväestöstä 82,3 prosenttia kertoo harrastavansa liikuntaa, urheilua, kuntoilua tai ulkoilua kysymyksen ”mitä kaikkia kuntoilu-, liikunta-, urheilulajeja tai muita kuntoilu- ja ulkoilumuotoja olet harrastanut viimeisen vuoden aikana” mukaan arvioituna. Tämä tarkoittaa, että viimeisen vuoden aikana liikunnan, urheilun, kuntoilun tai ulkoilun piiriin on kuulunut 3 391 506 15–74-vuotiaasta suomalaista, kun harrastamisen useutta tai kestoa ei ole määritelty tarkemmin. Jäljelle jäävä 17,7 prosenttia vastaajista ei ole ilmoittanut osallistuvansa lainkaan mihinkään kuntoilu-, liikunta-, urheilulajiin tai muihin kuntoilu- ja ulkoilumuotoihin. Naisista (84,1 %) harrastamisen piiriin kuuluu hieman suurempi osuus kuin miehistä (80,5 %) (kuvio 1). Kun harrastamisen kriteeriksi otetaan vähintään kerran viikossa harrastavat, 62,7 prosenttia 15–74-vuotiaista eli 2 583 808 suomalaista harrastaa liikuntaa, urheilua, kuntoilua tai ulkoilua vähintään kerran viikossa.

Liikuntaa tai urheilua harrastavien osuus on suurin 35–44-vuotiaiden ikäryhmässä. Heistä 84,9 prosenttia harrastaa liikuntaa tai urheilua. Toiseksi aktiivisimpia ovat 65–74-vuotiaat. Heistä liikuntaa tai urheilua harrastaa 83,7 prosenttia. Seuraavaksi korkeimmat ja lähes samansuuruiset harrastamisosuudet ovat 25–34-vuotiailla (81,8 %), 45–54-vuotiailla (81,6 %) ja 55–64-vuotiailla (81,4 %). Vähiten liikuntaa tai urheilua harrastavat 15–24-vuotiaat. Heistä liikunnan harrastajia on 79,8 prosenttia.

Ylimpään koulutusryhmään kuuluvat harrastavat liikuntaa yleisimmin. Yliopistotutkinnon suorittaneista liikuntaa tai urheilua harrastaa 88,8 prosenttia. Seuraavaksi suurin harrastavien osuus on ylemmän opisto-, ammattikorkeakoulu- tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneilla (85,6 %) ja ylioppilailta (84,4 %). Vähiten liikuntaa tai urheilua harrastavia on opistoas-

teen ammatillisen tutkinnon suorittaneissa (80,0 %) ja ammatillisen perustutkinnon suorittaneissa tai ammatikoulun käyneissä (77,8 %).

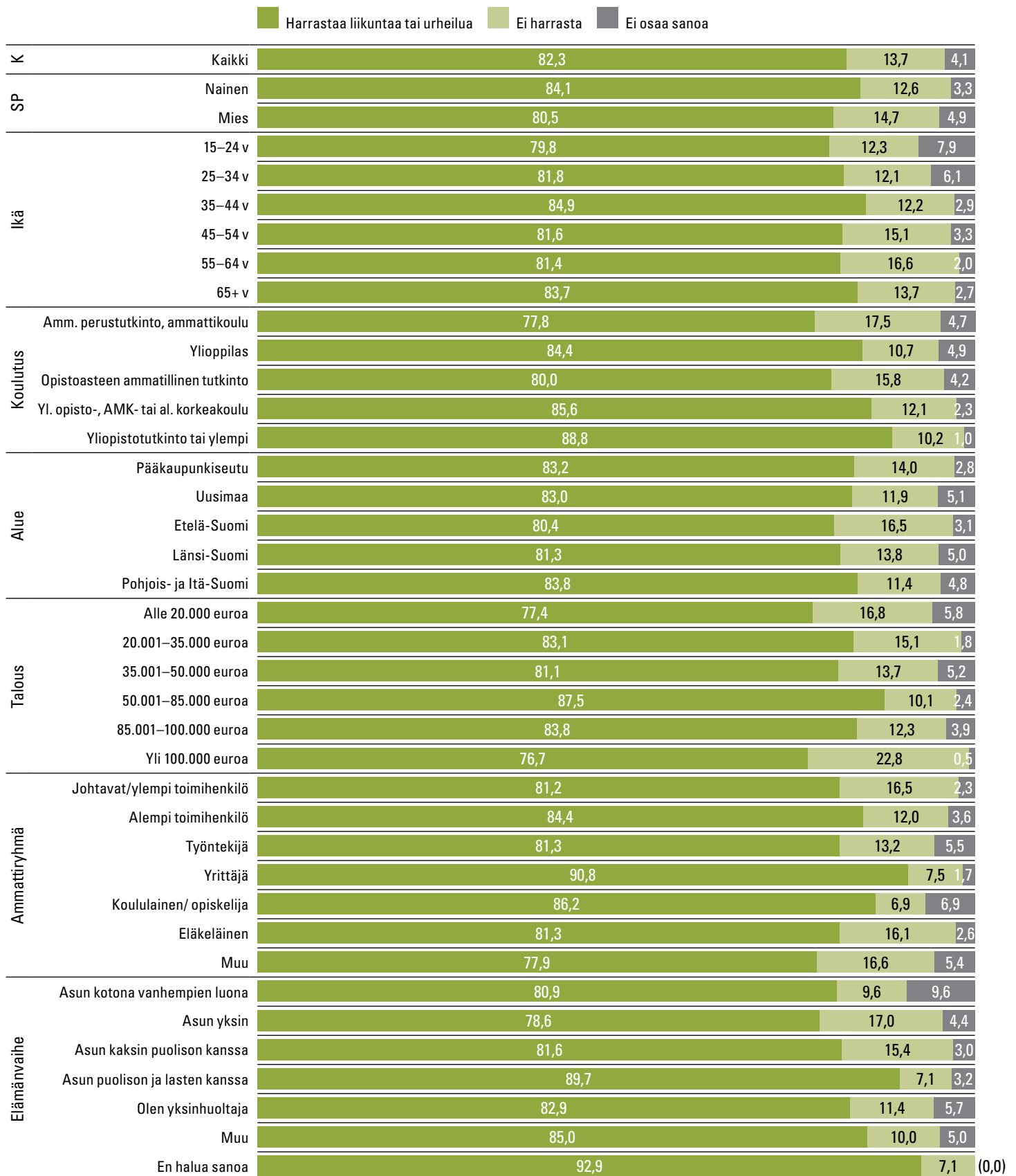
Alueellisesti tarkasteltuna liikuntaa ja urheilua harrastavien osuudet ovat korkeimmat Pohjois- ja Itä-Suomessa (83,8 %), pääkaupunkiseudulla (83,2 %) sekä Uudellamaalla (83,0 %) asuvien keskuudessa. Alhaisimmat osuudet ovat länsisuomalaisilla (81,3 %) ja eteläsuomalaisilla (80,4 %).

Kotitalouden bruttovuositulojen perusteella tarkasteltuna 50 001–85 000 euroa vuodessa ansaitsevilla kotitalouksissa asuvissa liikuntaa tai urheilua harrastavien osuus on korkein (87,5 %). Seuraavaksi eniten liikuntaa tai urheilua harrastavat ne, joiden kotitalouden bruttovuositulot ovat 85 000–100 000 euroa (83,8 %), 20 001–35 000 euroa (83,1 %) ja 35 001–50 000 euroa (81,1 %). Alhaisimpia harrastamisosuudet ovat korkeimmassa ja matalimmassa tuloluokassa. Yli 100 000 euroa ansaitsevilla kotitalouksissa asuvien harrastamisprosentti on 76,7 ja alle 20 000 euron talouksissa asuvien 77,4.

Ammattiryhmistä aktiivisimpia ovat yrittäjät, joista liikuntaa tai urheilua harrastaa 90,8 prosenttia. Seuraavaksi korkeimmat harrastamisosuudet ovat koululaisilla ja opiskelijoilla (86,2 %) ja alemmilla toimihenkilöillä (84,4 %). Kolme vähiten aktiivista ammattiryhmää ovat työntekijät (81,3 %), eläkeläiset (81,3 %) ja johtavassa asemassa olevat tai ylemmät toimihenkilöt (81,2 %).

Elämänvaihe näyttää olevan yhteydessä liikunnan ja urheilun harrastamiseen. Korkein harrastamisosuus on puolison ja lasten kanssa asuvilla, joista 89,7 prosenttia harrastaa liikuntaa tai urheilua. Seuraavaksi useimmin harrastavat yksinhuoltajat (82,9 %) ja kaksin puolison kanssa asuvat (81,6 %). Vähiten liikuntaa tai urheilua harrastavia on kotona vanhempien kanssa asuvien (80,9 %) sekä yksin asuvien joukossa (78,6 %).

Kuvio 1. Väestön liikuntaorientaatio taustamuuttujittain

1.3 Harrastettujen lajien lukumäärä

Seuraavassa lajilla tarkoitetaan kaikkia niitä kuntoilu-, liikunta-, urheilulajeja tai muita kuntoilu- ja ulkoilu- ja lajeja, joita vastaajat ovat kertoneet harrastaneensa viimeisen vuoden aikana useutta tai kestoja tarkemmin määrittelemättä.

Suomalaisesta aikuisväestöstä lähes puolet (48,9 %) harrastaa neljää tai useampaa lajia. Seuraavaksi eniten on yhden lajin harrastajia (23,0 %). Kahta lajia harrastaa 15,1 prosenttia ja kolmea lajia 13 prosenttia vastaajista. Harrastajat näyttävätkin jakautuvan pääasiassa monipuolisesti liikuntaa ja urheilua harrastaviin ja yhteen lajiin keskittyviin harrastajiin. Harrastettujen lajien jakauma on erilainen kuin viimeisimmässä Kansallisessa liikuntatutkimuksessa (Kansallinen liikuntatutkimus 2009–2010). Neljää tai useampaa lajia harrastavien osuus on tässä selvityksessä suurempi kuin esimerkiksi viimeisimmässä Kansallisessa liikuntatutkimuksessa, jossa vähintään neljää lajia harrasti neljäsosa vastaajista. Vastaavasti kahta tai kolmea lajia harrastavien osuudet ovat tässä selvityksessä alhaisemmat kuin Kansallisessa liikuntatutkimuksessa, jossa kahden lajin harrastajien osuus oli 26 prosenttia ja kolmen lajin harrastajien 21 prosenttia. On kuitenkin huomioitava, että käsillä olevassa selvityksessä on mukana myös sekä nuorempi että vanhempi ikäluokka eli 15–65+ -vuotiaat, kun Kansallisessa liikuntatutkimuksessa vastaajien ikä oli 19–65 vuotta. Lisäksi käytetty kyselymetodi on ollut erilainen, joten tulokset eivät ole täysin vertailukelpoisia.

Naiset näyttävät harrastavan miehiä monipuolisemmin (kuvio 2). Naisista reilu puolet (50,9 %) ja miehistä alle puolet (46,8 %) harrastaa neljää tai useampaa lajia. Naisten osuus on miesten osuutta suurempi myös kolmea lajia harrastavissa (naiset 13,5 %, miehet 12,6 %). Miesten osuus on puolestaan yhtä lajia harrastavissa suurempi kuin naisten (miehet, 26,0 %, naiset 20,1 %). Havainto on samansuuntainen aikaisempien tutkimusten kanssa, joissa naiset ovat osoittautuneet monipuolisemmiksi harrastajiksi kuin miehet (esim. Kansallinen liikuntatutkimus 2009–10).

Kaikissa ikäryhmissä neljää tai useampaa lajia harrastavien osuus on suurin. Kaikkein korkein osuus on 35–44-vuotiaiden joukossa. Heistä 55,1 prosenttia harrastaa neljää tai useampaa lajia. Seuraavaksi suurimmat osuudet ovat nuoremmissa ikäluokissa, kun sekä 15–24-vuotiaista

että 25–34-vuotiaista reilu puolet kuuluu vähintään neljän lajin harrastajiin. Vanhimmissa ikäryhmissä vastaavat osuudet laskevat ja jäävät alle 50 prosentin ja ovat alimmillaan korkeimmassa ikäryhmässä (41,8 %). Yhtä lajia harrastavien osuus on toiseksi suurin niin ikään kaikissa ikäryhmissä. Eniten yhtä lajia harrastavia on nuorimmissa ikäryhmissä, kun 15–24-vuotiaista 28,9 prosenttia ja 25–34-vuotiaista 24,2 prosenttia harrastaa yhtä lajia. Kaikissa muissa ikäryhmissä yhtä lajia harrastavia on reilu viidesosa.

Koulutustasoltaan ylimpään ryhmään kuuluvat harrastavat monia lajeja. Yliopistotutkinnon tai sitä ylempään tutkinnon suorittaneista harrastaa neljää tai useampaa lajia 57,3 prosenttia. Seuraavaksi suurimmat vastaavat osuudet ovat ylioppilailla (52,2 %), ylempään opisto-, ammattikorkeakoulu- tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneilla (49,1 %) ja opistoasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneilla (45,5 %). Vähiten neljää tai useampaa lajia harrastavia on ammatillisen perustutkinnon suorittaneissa tai ammattikoulun käyneissä (42,0 %). Yhtä lajia harrastavia on eniten alimmissa koulutusryhmissä. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista tai ammattikoulun käyneistä ja opistoasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneista vajaa 30 prosenttia harrastaa yhtä lajia. Vastaava osuus on alhaisin yliopistotutkinnon tai sitä ylempään tutkinnon suorittaneilla (14,4 %).

Alueellisesti tarkasteltuna monipuolisesti liikuntaa harrastavien osuudet ovat korkeimmat eteläsuomalaisilla sekä Pohjois- ja Itä-Suomessa asuvilla, joista yli puolet harrastaa vähintään neljää lajia. Länsisuomalaisista (47,6 %), pääkaupunkiseudulla asuvista (46,9 %) ja uusimaalaisista (46,3 %) harrastaa neljää tai useampaa lajia lähes yhtä suuri osuus. Yhtä lajia harrastavien osuudet ovat korkeimmat Pohjois- ja Itä-Suomessa (24,7 %) ja matalimmat Etelä-Suomessa (21,1 %).

Korkeaan tuloluokkaan kuuluvat harrastavat monilajisesti. Kotitalouden bruttovuositulojen perusteella tarkasteltuna kolme viidesosaa yli 100 000 euroa vuodessa ansaitsevissa kotitalouksissa asuvista harrastaa neljää tai useampaa lajia. Seuraavaksi suurimmat osuudet vähintään neljää lajia harrastavissa löytyvät 85 001–100 000 euron tuloluokkaan (57,8 %) ja 50 001–85 000 tuloluokkaan (53,8 %) kuuluvista. Muissa tuloluokissa vähintään neljää lajia harrasti

Kuvio 2. Väestön harrastamien lajien lukumäärä taustamuuttujittain

		Yksi laji	Kaksi lajia	Kolme lajia	Neljä tai useampi laji
K	Kaikki	23,0	15,1	13,1	48,9
SP	Nainen	20,1	15,5	13,5	50,9
	Mies	26,0	14,7	12,6	46,8
Ikä	15–24 v	28,9	11,1	8,2	51,8
	25–34 v	24,2	10,9	13,3	51,6
	35–44 v	20,2	15,0	9,7	55,1
	45–54 v	20,3	17,5	14,0	48,1
	55–64 v	21,2	17,5	13,6	47,6
	65+ v	22,8	18,1	17,3	41,8
Koulutus	Amm. perustutkinto, ammattikoulu	28,6	17,0	12,4	42,0
	Ylioppilas	23,1	15,6	9,2	52,2
	Opistoasteen ammatillinen tutkinto	27,1	14,0	13,4	45,5
	Yl. opisto-, AMK- tai al. korkeakoulu	20,8	14,7	15,5	49,1
	Yliopistotutkinto tai ylempi	14,4	14,2	14,0	57,3
Alue	Pääkaupunkiseutu	22,5	15,8	14,7	46,9
	Uusimaa	22,5	16,5	14,7	46,3
	Etelä-Suomi	21,1	14,0	13,5	51,5
	Länsi-Suomi	23,6	16,1	12,7	47,6
	Pohjois- ja Itä-Suomi	24,7	13,7	10,9	50,8
Talous	Alle 20.000 euroa	28,6	17,1	11,1	43,1
	20.001–35.000 euroa	28,0	15,9	13,8	42,4
	35.001–50.000 euroa	24,8	15,8	15,3	44,2
	50.001–85.000 euroa	18,1	14,1	14,0	53,8
	85.001–100.000 euroa	22,5	9,6	10,2	57,8
	Yli 100.000 euroa	10,0	15,0	14,3	60,7
Ammattiryhmä	Johtavat/ylempi toimihenkilö	21,5	9,5	15,1	53,9
	Alempi toimihenkilö	22,6	13,9	14,7	48,8
	Työntekijä	26,1	12,6	13,1	48,2
	Yrittäjä	22,7	20,1	10,4	46,8
	Koululainen/ opiskelija	19,5	9,9	8,8	61,8
	Eläkeläinen	22,6	19,0	15,1	43,3
	Muu	24,3	22,3	9,2	44,2
Elämänvaihe	Asun kotona vanhempien luona	22,3	12,3	9,5	55,9
	Asun yksin	27,8	16,3	12,7	43,2
	Asun kaksin puolison kanssa	22,6	15,4	14,1	47,9
	Asun puolison ja lasten kanssa	17,7	14,5	12,4	55,4
	Olen yksinhuoltaja	18,1	12,0	16,9	53,0
	Muu	25,8	9,1	9,1	56,1
	En halua sanoa	15,4	38,5	15,4	30,8

reilu kaksi viidesosaa. Yhtä lajia harrastavien osuudet ovat korkeimmat alle 20 000 euron ja 20 001–35 000 euron tulo- luokissa, joissa vajaa 30 prosenttia harrasti yhtä lajia. Korkeimpaan tuloluokkaan kuuluvissa oli puolestaan vähiten yhtä lajia harrastavia (10,0 %).

Ammattiryhmistä koululaiset ja opiskelijat ovat hyvin edustettuina monipuolisesti liikuntaa harrastavien joukossa, sillä valtaosa heistä, yli 60 prosenttia, harrastaa vähintään neljää lajia. Myös yli puolet (53,9 %) johtavassa asemassa olevista harrastaa neljää tai useampaa lajia. Vastaavat osuudet jäivät alemmilla toimihenkilöillä, työntekijöillä ja yrittäjillä hieman alle 50 prosentin. Eläkeläisistä vähintään neljää lajia harrastavia on 43,3 prosenttia. Yhtä

lajia harrastavien osuus on suurin työntekijöillä, joista 26,1 % prosenttia harrastaa yhtä lajia. Alhaisin yhtä lajia harrastavien osuus on puolestaan koululaisilla ja opiskelijoilla (19,5 %).

Elämänvaiheeltaan kotona vanhempien luona asuvista sekä puolison ja lasten kanssa asuvista hieman yli 55 prosenttia harrastaa vähintään neljää lajia. Seuraavaksi suurimmat neljää tai useampaa lajia harrastavien osuudet ovat yksinhuoltajilla (53,0 %) ja kaksin puolison kanssa asuvilla (47,9 %). Alhaisin vähintään neljää lajia harrastavien osuus on yksin asuvilla (43,2 %). Yksin asuvilla on myös korkein osuus yhtä lajia harrastavissa (27,8 %), ja matalin vastaava osuus oli puolison ja lasten kanssa asuvilla (17,7 %).

1.4 Liikuntaharrastuksen konteksti

Pääosa aikuisväestöstä harrastaa liikuntaa omatoimisesti yksin (66,0 %) tai ryhmässä (34,0 %) (taulukko 2). Omatoimisen liikunnan prosenttiosuudet ovat pienentyneet huomattavasti, sillä omatoimisesti yksin liikkuvia oli vuoden 2009–2010 Kansallisessa liikuntatutkimuksessa 81 prosenttia ja omatoimisesti ryhmässä liikkuvia 55 prosenttia. Seuraavaksi eniten käytetään yksityisten yritysten järjestämiä palveluja. Niitä käyttää 14,9 prosenttia aikuisväestöstä. Liikunta- ja urheiluseuroissa liikkuu 13,3 prosenttia ja muussa liikuntayhdistyksessä tai -järjestössä 8,5 prosenttia. Liikunta- ja urheiluseurassa harrastavien ja yksityisten yritysten palveluja käyttävien osuudet ovat säilyneet lähes samalla tasolla kuin vuoden 2009–2010 Kansallisessa liikuntatutkimuksessa. Kunnan tai kaupungin ohjattuun toi-

mintaan ja kansalais- tai työväenopiston toimintaan osallistuu reilu kuusi prosenttia aikuisista. Muun liikuntajärjestön, kansalais- tai työväenopiston ja muuten kunnan tai kaupungin järjestämään toimintaan osallistuminen on yleisempää kuin vuoden 2009–2010 Kansallisessa liikuntatutkimuksessa. Työpaikan järjestämänä liikkuu 4,3 prosenttia, ja koulun tai oppilaitoksen ohjattuun liikuntaan osallistuu 3,2 prosenttia aikuisista. Työpaikan järjestämään liikuntaan osallistuvien osuus on selvästi harvinaisempaa kuin vuoden 2009–2010 Kansallisessa liikuntatutkimuksessa, jossa osuus oli 11 prosenttia. Todennäköisesti monilla työpaikoilla on luovuttu liikunnan järjestämisestä tai sen rahoittamisesta. Toimintaa on myös ulkoistettu esimerkiksi siirtymällä liikuntasetelien käyttöön. Seura-

Taulukko 2. Harrastamisen kontekstien osuudet koko väestössä ja sukupuolittain

	Kaikki	Nainen	Mies
Yksityinen yritys	14,9	21,6	8,3
Liikunta- tai urheiluseurassa	13,3	10,3	16,3
Muussa yhdistyksessä tai järjestössä	8,5	7,4	9,6
Muuten kunnan tai kaupungin järjestämänä ohjattuna toimintana	6,5	8,2	4,9
Kansalais- tai työväenopistossa	6,1	9,7	2,5
Työpaikan järjestämänä	4,3	3,0	5,6
Koulun/oppilaitoksen järjestämänä, oppilaitoksen liikunta-/urheilukerhossa	3,2	3,8	2,6
Seurakunnassa	1,2	1,1	1,4
Omatoimisesti yksin	66,0	68,9	63,1
Omatoimisesti ryhmässä, kaveriporukassa	34,0	31,8	36,2

kunnan järjestämään liikuntatoimintaan osallistuu reilu prosentti aikuisväestöstä.

Naiset liikkuvat miehiä enemmän omatoimisesti yksin (naiset 68,9 %, miehet 63,1 %), kun taas miesten omatoiminen liikunta tapahtuu naisia useammin ryhmässä tai kaveriporukassa (miehet 36,2 %, naiset 31,8 %). Naiset käyttävät selvästi enemmän yksityisten yritysten palveluja kuin miehet (naiset 21,6 %, miehet 8,3 %). Suuri osuus naisten harrastamista suosituista lajeista (ryhmäliikunta, fitness, kuntosaliharjoittelu), tapahtuu yksityisissä yrityksissä. Miehet puolestaan harrastavat naisia aktiivisemmin urheiluseuroissa (miehet 16,3 %, naiset 10,3 %). Havainto on samansuuntainen Kansallisen liikuntatutkimuksen (2009–2010) kanssa. Sukupuolten väliset erot osallistumisosuuksissa ovat kuitenkin hie-man suurentuneet molemmissa konteksteissa (yritykset ja seurat). Miehet liikkuvat naisia aktiivisemmin myös yhdistyksissä tai järjestöissä sekä työpaikan tai seurakunnan järjestämänä (taulukko 2). Naiset sen sijaan ovat miehiä aktiivisempia liikkujia kunnan tai kaupungin järjestämässä ohjatussa toiminnassa, kansalais- tai työväenopistossa sekä koulun tai oppilaitoksen järjestämässä liikunnassa.

Eri väestöryhmien valintoja: liikunta- ja urheiluseurat ja yksityiset yritykset

Liikunta- tai urheiluseurassa harrastaminen painottuu nuorempiin ikäluokkiin: 15–24-vuotiaista 17,6 prosenttia ja 25–34-vuotiaista 17,1 prosenttia harrastaa liikunta- tai urheiluseurassa (taulukko 3). Ikäryhmästä 35–44-vuotta lähtien seuraharrastaminen vähenee iän lisääntyessä. Tästä poikkeuksena ovat 65-vuotiaat ja sitä vanhemmat, joista seurassa harrastaa suurempi osuus (10,1 %) kuin 55–64-vuotiaista (9,4 %). Tätä tulosta tukee Kosken ja Mäenpään havainto (2018) siitä, että eläkeläisten osuudet ovat kasvaneet seuratoiminnassa. Yksityisten yritysten palveluja käyttävät eniten 35–44-vuotiaat (19,2 %) ja 25–34-vuotiaat (17,6 %). Vähiten yksityisiä palveluja käyttävät 65-vuotiaat ja sitä vanhemmat (10,2 %).

Koulutustason mukaan tarkasteltuna aktiivisimmin liikunta-urheiluseuroissa harrastavat ylioppilaat (16,7 %), ylemmän opisto-, ammattikorkeakoulu- tai alemman korkeakoulututkinnon (15,9 %) sekä yliopistotutkinnon (15,1 %) suorittaneet. Ammatillisen perus-

tutkinnon suorittaneiden tai ammattikoulun käyneiden (11,5 %) ja opistoasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneiden (8,3 %) seuraharrastamisosuudet ovat alhaisimmat. Yksityisten yritysten palvelujen käyttö painottuu ylimpiin koulutusryhmiin. Yliopistotutkinnon suorittaneista yksityisen yrityksen palveluja käyttää 23,9 prosenttia ja ylemmän opisto-, ammattikorkeakoulu- tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneista 18,7 prosenttia. Ammatillisen perustutkinnon suorittaneista tai ammattikoulun käyneistä kaupallisia liikuntapalveluja käyttää 8,4 prosenttia.

Alueellisesti tarkasteltuna urheiluseurassa harrastavien osuus on suurin Länsi-Suomessa (16,4 %) ja pienin Pohjois- ja Itä-Suomessa (10,9 %). Yritysten palveluja puolestaan käytetään eniten pääkaupunkiseudulla (18,2 %) ja Uudellamaalla (17,7 %) ja vähiten Pohjois- ja Itä-Suomessa (12,7 %).

Liikunta- ja urheiluseurassa harrastaminen painottuu bruttovuosituloiltaan yli 50 000 euron talouksiin. Eniten urheiluseurassa harrastetaan 50 001–85 000 euron kotitalouksissa (19,1 %), kun taas alhaisimmat seuraharrastamisosuudet ovat alle 20 000 euron tuloluokassa. Talouden bruttovuositulot näyttävät olevan yhteydessä myös yksityisten yritysten palveluiden käyttämiseen: Mitä korkeammat ovat tulot, sitä enemmän käytetään kaupallisia liikuntapalveluja. Yli 100 000 euron kotitalouksissa asuvista 23,2 prosenttia käyttää yksityisiä palveluja, kun taas alle 20 000 euron talouksissa asuvista vastaavia palveluja käyttää 10,8 prosenttia.

Ammattiryhmittäin tarkasteltuna koululaiset ja opiskelijat sekä yrittäjät ovat hyvin edustettuina liikunta- ja urheiluseuroissa (koululaiset ja opiskelijat 21,6 %, yrittäjät 20,1 %). Alhaisimmat osuudet ovat eläkeläisillä, joista seuratoiminnan piirissä liikkuu 9,4 prosenttia. Eniten kaupallisia liikuntapalveluja käyttävät johtavassa asemassa olevat ja ylemmät toimihenkilöt, joista 22,3 prosenttia liikkuu yritysten järjestämänä. Seuraavaksi suurimmat osuudet ovat koululaisilla ja opiskelijoilla (19,6 %) sekä yrittäjillä (18,3 %). Vähiten yritysten palveluja käyttävät eläkeläiset, joista palvelujen käyttäjiä on 9,6 prosenttia.

Kotona vanhempien luona asuvat ovat suurin liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa oleva harrastajaryhmä (22,7 %). Myös puolison ja lasten kanssa asuvat ovat hyvin

edustettuna seuroissa (20,6 %). Yksin asuvat (8,4 %) ovat selvästi vähiten edustettuna seuraharrastamisessa. Yksityisen yrityksen palveluja käyttävät eniten puolison ja las-

ten kanssa asuvat, joista 18,4 prosenttia liikkuu kaupallisissa liikuntapalveluissa. Yksinhuoltajat käyttävät palveluja vähiten (8,6 %).

Taulukko 3. Yksityisen yrityksen palveluja käyttävien ja liikunta- tai urheiluseurassa harrastavien osuudet taustamuuttujittain

	Yksityinen yritys	Seurat
Kaikki	14,9	13,3
IKÄ (n=3240–3241)		
15–24 v	14,7	17,6
25–34 v	17,6	17,1
35–44 v	19,2	15,8
45–54 v	14,9	11,3
55–64 v	15,1	9,4
65+ v	10,2	10,1
KOULUTUS (n=2897–2898)		
Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	8,4	11,5
Ylioppilas	15,1	16,7
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	12,3	8,3
Ylempi opisto-, AMK- tai alempi korkeakoulu	18,7	15,9
Yliopistotutkinto tai ylempi	23,9	15,1
ASUINALUE (n=3240–3242)		
Pääkaupunkiseutu	18,2	11,5
Uusimaa	17,7	14,6
Etelä-Suomi	13,7	13,7
Länsi-Suomi	14,1	16,4
Pohjois- ja Itä-Suomi	12,7	10,9
TALOUDEN BRUTTOVUOSITULOT (n=2668–2670)		
Alle 20.000 euroa	10,8	8,3
20.001–35.000 euroa	12,6	9,5
35.001–50.000 euroa	13,9	10,0
50.001–85.000 euroa	15,7	19,1
85.001–100.000 euroa	21,1	17,9
Yli 100.000 euroa	23,2	14,8
AMMATTIRYHMÄ (n=3208–3211)		
Johtavassa asema/Ylempi toimi henkilö	22,3	13,8
Alempi toimihenkilö	16,6	18,2
Työntekijä	15,9	12,3
Yrittäjä	18,3	20,1
Koululainen/ opiskelija	19,6	21,6
Eläkeläinen	9,6	9,4
Muu	10,9	9,2
ELÄMÄNVAIHE (n=3241–3242)		
Asun kotona vanhempien luona	15,7	22,7
Asun yksin	15,2	8,4
Asun kaksin puolison kanssa	13,5	11,7
Asun puolison ja lasten kanssa	18,4	20,6
Olen yksinhuoltaja	8,6	11,4
Muu	15,2	17,5
En halua sanoa	7,1	21,4

1.5 Lajien ”suosio” vuositasonalla

Lajitiedot esitetään kahdella tavalla: Taulukossa 4 on arvio niiden henkilöiden lukumäärästä, jotka ovat harrastaneet lajia ainakin kerran vuoden aikana. Taulukossa 5 on niiden harrastajien lukumäärä, jotka harrastavat lajia ainakin kerran viikossa. Taulukossa 6 on esitetty naisten ja miesten harrastetuimmat lajit vähintään kerran vuodessa harrastamisen perusteella.

Vuositason kysely ei niinkään mittaa harrastamisen aktiivisuutta vaan yleisempää kiinnostumista lajiin ja on verrattavissa esimerkiksi järjestöjäsenyyteen, joka ei näy jatkuvana säännönmukaisena toimintana. Kerran viikossa tapahtuva harrastaminen on jo ajankäyttönä hyvin merkittävää. Vuodenaikaan sidoksissa olevien lajien kohdalla harrastamista on arvioitu kunkin lajin tyyppillisen kauden osalta.

Vastaukset on muutettu kuvaamaan harrastajien määrää koko 15–74-vuotiaiden ikäluokassa sillä oletuksella, että paneeli korjattuna ikä-, alue- ja sukupuolipainomuuttujalla on harrastamisen suhteen edustava. Lukumäärät pitävät sisällään useiden lajien harrastamista ajanvietteenä tai muussa kuin kilpamielessä.

Merkittäviä sitten kansallisten liikuntatutkimusten ilmestymisen jälkeen tapahtuneita muutoksia ovat, että monet, etenkin miehet, ovat alkaneet harrastaa frisbeegolfia ja naiset joogaa.

Taulukko 4. Harrastetuimmat lajit, ainakin kerran vuodessa

Laji	Väestömäärä
Kävelylenkkeily	1 846 000
Kuntosaliharjoittelu	981 000
Pyöräily, maastopyöräily, maantiepyöräily	879 000
Uinti	857 000
Maastohiihto	650 000
Juoksulenkkeily	642 000
Voimistelu, jumppa	536 000
Sauvakävely	469 000
Ryhmäliikunta	405 000
Ei lajeja, vaan liikuntaa yleensä	364 000
Keilailu	363 000
Jalkapallo	362 000
Jooga	357 000
Tanssi	332 000
Vesiliikunta, vesijuoksu	299 000
Frisbeegolf	263 000
Sulkapallo	239 000
Biljardi	227 000
Jääkiekko	210 000
Laskettelu, pujottelu, telemark, freestyle, kumparelasku	199 000
Soutu	188 000
Golf	186 000
En osaa sanoa	168 000
Salibandy, sähly	166 000
Lentopallo	153 000
Suunnistus	137 000
Ammunta/ ampumaurheilu	135 000
Pienoisgolf/ratagolf	122 000
Ratsastus	118 000
Tennis	118 000
Koripallo	101 000
Yleisurheilu (sis. kaikki tunnetut yleisurheilulajit)	97 000
Melonta	95 000
Fitness	91 000
Pesäpallo	87 000
e-urheilu/e-sport	84 000
Petanque	82 000
Shakki	82 000
Bodaus/kehonrakennus	81 000
Moottoripyöräily	80 000
Pöytätennis	79 000
Tikkaurheilu	76 000
Suppaus	76 000
Painonnosto	76 000
Kiipeily (seinä- tai vuorikiipeily)	73 000
Rullaluistelu	68 000
Autourheilu	59 000
Voimannosto	56 000
Luistelu (pikaluistelu, short track)	56 000
Jousiammunta	56 000
Lumilautailu	54 000
Futsal	54 000
Kyykkä	45 000
Nyrkkeily	44 000
Moottorikelkkailu	43 000
Purjehdus	43 000
Satujumppa, äiti- ja lapsivoimistelu	37 000
Sukellus, uppopallo, räpyläuinti	35 000
Aikido	35 000
Taitoluistelu	31 000
Kaukalopallo	30 000
Ampumahiihto	25 000

Taulukko 5. Harrastetuimmat lajit, vähintään kerran viikossa

Laji	Väestömäärä
Kävelylenkkeily	1 572 000
Kuntosaliharjoittelu	709 000
Pyöräily, maastopyöräily, maantiepyöräily	582 000
Voimistelu, jumppa	404 000
Juoksulenkkeily	376 000
Maastohiihto	334 000
Uinti	313 000
Ei lajeja, vaan liikuntaa yleensä	307 000
Sauvakävely	295 000
Ryhmäliikunta	283 000
Jooga	193 000
Vesiliikunta, vesijuoksu	163 000
Tanssi	162 000
Jalkapallo	103 000
Golf	94 000
Salibandy, sähly	91 000
Jääkiekko	84 000
Bodaus/kehonrakennus	72 000
Sulkapallo	70 000
e-urheilu/e-sport	66 000
Fitness	58 000
Painonnosto	54 000
Lentopallo	52 000
Ratsastus	50 000
Frisbeegolf	49 000
Suunnistus	38 000
Yleisurheilu (sis. kaikki tunnetut yleisurheilulajit)	38 000
Tennis	38 000
Keilailu	36 000
Ammunta/ ampumaurheilu	36 000
Koripallo	34 000
Soutu	33 000
Voimanosto	29 000
Biljardi	27 000
Nyrkkeily	24 000
Pesäpallo	24 000
Moottoripyöräily	23 000
Futsal	22 000
Autourheilu	20 000
Rullaluistelu	20 000
Shakki	20 000

Taulukko 6. Miesten ja naisten harrastetuimmat lajit

Miesten harrastetuimmat lajit	
Kävelylenkkeily	814 000
Pyöräily	438 000
Kuntosaliharjoittelu	434 000
Uinti	363 000
Maastohiihto	359 000
Juoksulenkkeily	320 000
Jalkapallo	275 000
Sauvakävely	193 000
Keilailu	186 000
Jääkiekko	178 000
Frisbeegolf	169 000
Ei lajeja, vaan liikuntaa yleensä	159 000
Biljardi	152 000
Sulkapallo	140 000
Voimistelu, jumppa	134 000
Salibandy, sähly	125 000
Golf	116 000
Soutu	115 000
Ammunta/ ampumaurheilu	107 000
Laskettelu, pujottelu, telemark, freestyle, kumparelasku	106 000

Naisten harrastetuimmat lajit	
Kävelylenkkeily	1 033 000
Kuntosaliharjoittelu	548 000
Uinti	495 000
Pyöräily, maastopyöräily, maantiepyöräily	442 000
Voimistelu, jumppa	402 000
Ryhmäliikunta	330 000
VO/jumppa	329 000
Juoksulenkkeily	323 000
Jooga	303 000
Maastohiihto	292 000
Sauvakävely	277 000
Tanssi	248 000
Vesiliikunta, vesijuoksu	235 000
RL/lihaskunto	225 000
Ei lajeja, vaan liikuntaa yleensä	205 000
Keilailu	177 000
RL/keho, mieli ja liikkuvuus	173 000
RL/kestävyys	146 000
Ratsastus	114 000
RL/tanssillisuus ja koreografisuus	113 000

1.6 Halukkuus harrastaa uutta lajia

Vastaajien nykyisin harrastamien lajien lisäksi heiltä kysyttiin: **Millaista liikuntaa, urheilua tai kuntoilua olet harkinnut aloittavasi seuraavan vuoden aikana?**

Tämän kaltainen tulevaisuuteen suuntautuva kysymys oli mukana myös kansallisissa liikuntatutkimuksissa. Tuolloin kysymysmuoto oli: **Mitä sellaista liikuntaa, urheilua, kuntoilua, jotain ulkoilumuotoa tai arkiliikuntaa haluaisitte harrastaa, jota nyt ette harrasta?** Tämä aiempi muoto saattoi siis sisältää sellaisia lajeja, joiden

harrastamista vastaaja ei aikonutkaan tai pystynytään aloittamaan. Tuolloin kysyttiin myös niistä syistä, jotka olivat harrastuksen esteenä: **Mikä on tärkein syy siihen, että ette käytännössä harrasta haluamaanne lajia tai kuntoilumuotoa?** Tässä kyselyssä kysymysmuoto on siis yksinkertaisempi ja poikkeaa kansallisen liikuntatutkimuksen kysymystavasta.

Vastaaja sai valita harrastuslajit käsittävästä listasta ne lajit, joita hän harkitsi aloittavansa seuraavaan vuo-

den aikana. Tässä kysymyksessä harrastuslajilista ei sisältänyt voimistelun, ryhmäliikunnan ja tanssin alalajeja. Vastaaja sai valita useita lajeja; niiden määrää ei ollut rajoitettu. Lista sisälsi myös vaihtoehdon niille vastaajille, jotka eivät suunnitelleet aloittavansa mitään uusia lajeja seuraavan vuoden aikana.

Vastaajista 39,6 prosenttia suunnitteli aloittavansa yhden tai useamman uuden harrastuslajin seuraavan vuoden aikana. Muut eivät olleet aloittamassa tai eivät osanneet sanoa, olisivatko aloittamassa uuden lajin harrastamisen. Sukupuolella ei ole merkitystä halukkuuteen aloittaa uusi laji, mutta sen sijaan iällä odotetusti on. Kuvio 3 esittää, miten nuoremmat ovat useammin halukkaita aloittamaan uusia lajeja kuin vanhat. Suurimmillaan halukkuus on 25–34 -vuotiaiden kohdalla, joista 47 prosenttia on suunnitellut uuden liikuntaharrastuksen aloittamista. Uuden lajin harrastamiseen myöntävästi vastaanista suurin osa (66 %) harkitsi yhden lajin aloittamista.

Seuraavassa tarkastellaan yleisimmin valittuja lajeja kaikkien vastaajien osalta sekä taustamuuttujittain suku-

puolen ja iän osalta. Taulukossa 7 on esitetty kymmenen useimmin valittua lajia kaikkien ja sukupuolten osalta. Lisäksi tekstissä vertaillaan uusien lajien harrastamishalukkuutta nykyisin harrastettuihin lajeihin.

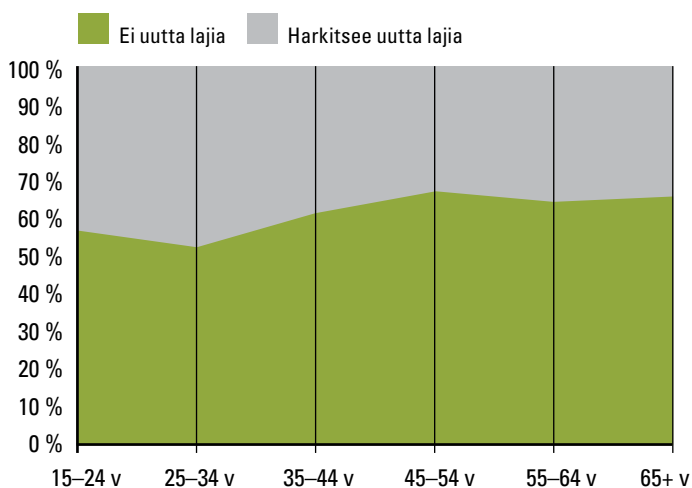
Liikunnan harrastamisen aloittaminen ilman lajisdonnaisuutta on sekä miesten ja naisten yleisin valinta. Miesten ja naisten nykyisin harrastamissa lajeissa tämä vaihtoehto on vasta kymmenentenä. Tässä tulevaisuuteen orientoituneessa kysymyksessä vaihtoehdon suosio on ymmärrettävää, koska varmasti moni haluaa aloittaa liikunnan, mutta ei pysty täsmentämään vielä millä tavalla.

Kuntosaliharjoittelu on toisena, mikä vastaa melko hyvin sen nykyistäkin asemaa sekä miesten että naisten suosimana liikuntamuotona. Kolmanneksi suosituin uusi liikuntamuoto on kävelylenkkeily. Naisten listalla muoto on kuitenkin neljäntenä joogan jälkeen. Jooga ei ole kuitenkaan samalla tavalla miesten suosiossa, minkä takia se on kaikkia koskevassa listauksessa vasta viidentenä. Joogan aloittamista suunnittelevista 86 prosenttia on naisia.

Uinti on neljäntenä, ja se on sekä miesten että naisten suosima laji. Lista vastaa sen asemaa myös nykyisin harrastetuissa lajeissa. Pyöräily on listan kuudenneksi suosituin liikuntamuoto. Nykyisin harrastettujen lajien listalla se on kolmantena. Pyöräily ei mahdu naisten uusien lajien top 10 -listalle, vaikka se on heidänkin nykyisin harrastamissa lajeissa neljäntenä.

Juoksulenkkeily on listan seitsemäntenä, ja sekin puuttuu naisten uusien lajien top 10 -listalta. Voimistelu on listan kahdeksantena, ja se puuttuu puolestaan miesten listalta. Vesiliikunta on listan yhdeksäntenä, ja se on erityisesti naisten suosima liikuntamuoto. Sen aloittamista suunnittelevista 74 prosenttia on naisia. Myös listan kymmenentenä olevan sauvakävelyn aloittamista suunnittelevista valtaosa (70 %) on naisia.

Kuvio 3. Uuden lajin aloittamishalukkuus ikäryhmittäin

Taulukko 7. Suosituimmat uudet lajit kaikki, naiset ja miehet

	Kaikki	Väestö	Naiset	Väestö	Miehet	Väestö
1	Liikuntaa	291 638	Liikuntaa	134 385	Liikuntaa	157 253
2	Kuntosaliharjoittelu	218 241	Kuntosaliharjoittelu	112 795	Kuntosaliharjoittelu	105 447
3	Kävelylenkkeily	168 165	Jooga	102 016	Kävelylenkkeily	77 348
4	Uinti	138 573	Kävelylenkkeily	90 817	Uinti	61 777
5	Jooga	118 525	Uinti	76 796	Pyöräily	58 522
6	Pyöräily	100 276	Voimistelu	64 551	Juoksulenkkeily	46 230
7	Juoksulenkkeily	96 110	Tanssi	61 867	Maastohiihto	30 097
8	Voimistelu	87 099	Vesiliikunta	60 257	e-urheilu/e-sport	29 449
9	Vesiliikunta	81 008	Sauvakävely	53 974	Sulkapallo	27 203
10	Sauvakävely	76 713	Ryhmäliikunta	51 548	Jalkapallo	24 583

Tanssi ja ryhmäliikunta ovat naisten top 10 -listalla sellaisia lajeja, joita ei ole miesten eikä kaikkien harrastajien listalla. Maastohiihto, e-urheilu, sulkapallo ja jalkapallo ovat puolestaan miesten top 10 -listalla sellaisia lajeja, joita ei ole naisten eikä kaikkien harrastajien listalla. Näistä maastohiihto ja sulkapallo ovat sellaisia lajeja, joissa naisten osuus on kuitenkin lähes yhtä korkea kuin miesten. Sen sijaan jalkapalloharrastuksen aloittamista suunnittelevista 77 prosenttia ja e-urheilun aloittamista suunnittelevista 95 prosenttia on miehiä.

Taulukko 8 esittää kymmenen suosituinta lajia ikäryhmittäin. Yleisimmin mainituissa lajeissa ei tapahdu suuria muutoksia iän myötä. Liikunta yleisesti, kuntosaliharjoittelu ja kävelylenkkeily ovat kaikissa ikäluokissa listan neljän kärjessä. Nuorimmassa ikäluokassa tähän joukkoon mahtuu vielä juoksulenkkeily, keskimmäisessä ikäluokassa jooga ja vanhimmassa ikäluokassa uinti. Nuorimmassa ikäluokassa tanssi, e-urheilu, ampumaurheilu ja tennis ovat sellaisia lajeja, jotka eivät esiinny lainkaan kahden muun ikäryhmän listalla. Sulkapallo ja tennis ovat ainoat listoille mahtuvat palloilulajit. Nuor-

rimmassakin ikäluokassa suuret palloilulajit kuten jääkiekko, jalkapallo ja salibandy jäävät kymmenen listan ulkopuolelle, koska ne eivät ole naisten harrastustoiveiden kärkipäässä.

Kokonaisuutena uusien lajien harrastamista koskevat listaukset viittaavat siihen suuntaan, että valtaosa väestöstä haluaa aloittaa aktiivisen liikkumisen eneminkin kuin jonkin erityisen liikuntamuodon tai lajin harrastamisen. Lajikulttuurisesti huomionarvoisin seikka on joogan mahtuminen jokaisen ikäryhmän listalle, kun otetaan huomioon, etteivät sen nykyiset harrastajamäärät kuitenkaan kilpaile vielä esimerkiksi kävelylenkkeilyn, kuntosaliharjoittelun, pyöräilyn ja uinnin määrien kanssa. Samoin e-urheilu on vielä harrastajamääriltään pienehkö laji, mutta sen mahtuminen miesten uusien lajien top 10 -listalle viittaa määrien kasvuun lähitulevaisuudessa. Uusi lajeihin liittyvä piirre on myös ampumaurheilun sijoittuminen nuorten top 10 -listalle, mikäli sen sijoittumista verrataan aiempiin kansallisiin liikuntatutkimuksiin, joissa kysymysmuoto oli tosin hie- man toinen.

Taulukko 8. Suosituimmat uudet lajit ikäryhmittäin

	15–34 v	Väestö	35–54 v	Väestö	55+ v	Väestö
1	Liikuntaa	86 617	Liikuntaa	79 844	Liikuntaa	125 177
2	Kuntosaliharjoittelu	62 345	Kuntosaliharjoittelu	76 540	Kävelylenkkeily	80 657
3	Juoksulenkkeily	52 475	Jooga	46 334	Kuntosaliharjoittelu	79 356
4	Kävelylenkkeily	43 974	Kävelylenkkeily	43 535	Uinti	59 889
5	Jooga	41 748	Uinti	42 874	Sauvakävely	51 920
6	Uinti	35 809	Pyöräily	38 148	Vesiliikunta	45 849
7	Tanssi	31 545	Juoksulenkkeily	29 602	Pyöräily	44 068
8	e-urheilu/e-sport	23 906	Voimistelu	28 610	Voimistelu	36 517
9	Ampumaurheilu	23 539	Sulkapallo	25 538	Jooga	30 442
10	Tennis	22 649	Vesiliikunta	22 010	Maastohiihto	30 185

1.7 Yhteenveto

Liikuntaorientaatio

- Neljä viidestä suomalaisesta harrastaa ulkoilua, kuntoilua, liikuntaa tai urheilua.
- Naiset ovat miehiä aktiivisempia.
- Aktiivisinta harrastaminen on 35–44-vuotiailla ja puolison ja lasten kanssa asuvilla – vähiten harrastavat 15–24-vuotiaat ja yksin asuvat.
- Ylimpään koulutusluokkaan kuuluvat ja yrittäjät ovat aktiivisimpia harrastajia – vähiten aktiivisia ovat alimpaan koulutusluokkaan kuuluvat ja ammattiryhmistä eläkeläiset, työntekijät ja johtavassa asemassa olevat.
- Talouden bruttovuositulojen perusteella arvioituna harrastamisaktiivisuus on korkein 50 001–85 000 euron talouksissa ja alhaisin sekä matalimmassa että korkeimmassa tuloluokassa.

Harrastuslajien määrä

- Lähes puolet aikuisväestöstä harrastaa neljää tai useampaa lajia ja lähes neljäsosa yhtä lajia.
- Naiset harrastavat miehiä monipuolisemmin.
- Eniten neljää tai useampaa lajia harrastavia on koululaisissa tai opiskelijoissa ja yliopistotutkinnon suorittaneissa.
- Mitä korkeammat ovat talouden bruttovuositulot, sitä suurempi on neljää tai useampaa lajia harrastavien osuus.

Suosituimmat harrastuslajit

- Aikuisväestön yleisimmin ilmoittamia liikuntaharrastuksia ovat edelleen perusliikuntamuodot eli lenkkeily eri tavoin ja uinti.
- Varsinainen lajiharrastaminen jakautuu hyvin useisiin lajeihin: suuri osa lajeista on väestötasolla marginaalisia.

Uudet harrastuslajit

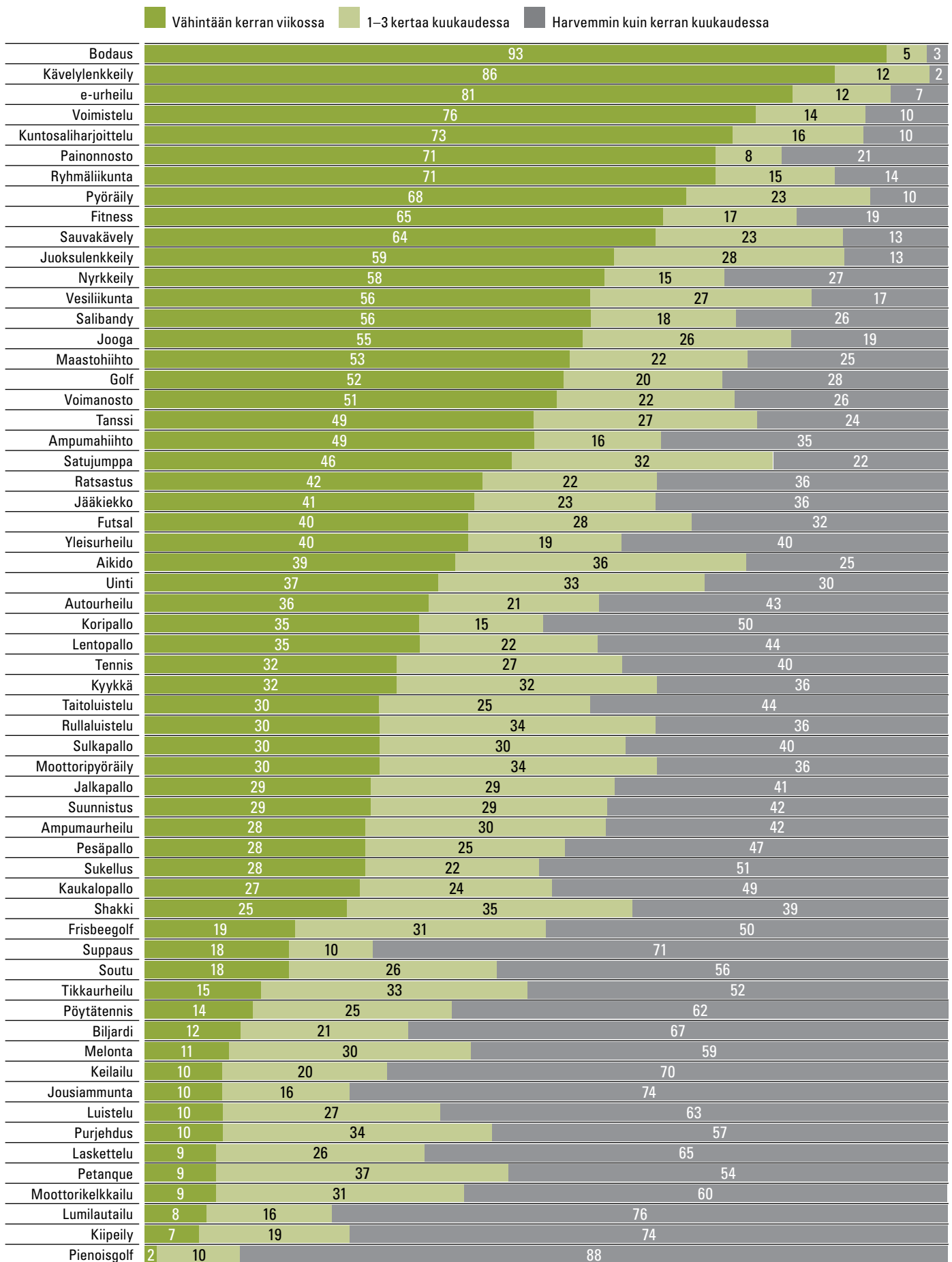
- Noin 40 prosenttia väestöstä harkitsee aloittavansa yhden tai useamman uuden harrastuslajin seuraavan vuoden aikana.
- Erityisesti nuoret ovat halukkaita aloittamaan uusia lajeja. Suurimmillaan halukkuus on 25–34-vuotiaiden kohdalla, joista 47 prosenttia on harkinnut uuden liikuntaharrastuksen aloittamista.
- Kaikkein yleisempiä liikuntamuotoja lukuun ottamatta sukupuoli vaikuttaa siihen mitä lajeja halutaan aloittaa.
- Kaksi kolmasosaa myöntävästi vastanneista harkitsee yhden lajin aloittamista.
- Suosituinta on aloittaa liikunnan harrastaminen ilman lajisidonnaisuutta sukupuolesta riippumatta. Toisin sanoen valtaosa haluaa aloittaa ennemminkin aktiivisen liikkumisen kuin jonkin erityisen lajin harrastamisen.
- Kuntosaliharjoittelu on toiseksi suosituin laji, mikä vastaa melko hyvin sen nykyistäkin asemaa sekä miesten että naisten suosimana liikuntamuotona.
- Uutta on joogan mahtuminen naisten ja jokaisen ikäryhmän kymmenen suosituimman aloitettavan lajin listalle. Huomionarvoista on myös e-urheilun mahtuminen miesten uusien lajien top 10 -listalle.

Harrastuksen konteksti

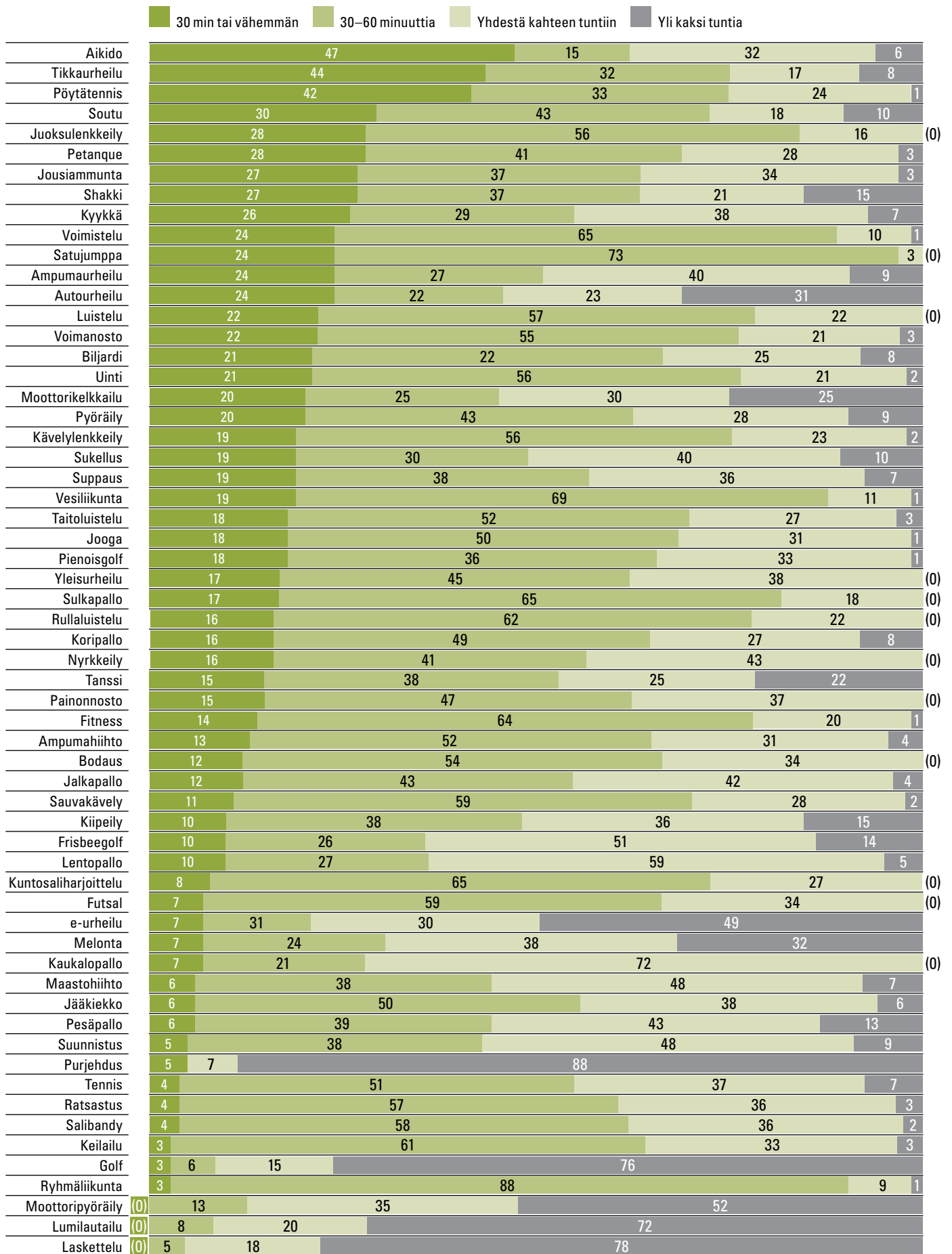
- Pääosa liikunnan harrastamisesta tapahtuu omatoimisesti joko yksin tai ryhmässä.
- Yksityiset yritykset liikuttavat useampaa kuin urheiluseurat.
- Yksityisten yritysten palveluja käyttävät erityisesti naiset.
- Mitä korkeammat ovat talouden bruttovuositulot, sitä useampi käyttää kaupallisia liikuntapalveluja.
- Eniten kaupallisia palveluja käyttävät johtavassa asemassa olevat ja yliopistotutkinnon suorittaneet.
- Seurassa liikkuvat yrittäjät ja koululaiset ja opiskelijat.
- Elämävaiheen mukaan kotona vanhempien luona asuvat ja puolison ja lasten kanssa asuvat harrastavat seurassa eniten ja yksin asuvat harrastavat seurassa vähiten.

1.8 Harrastusosion liitteitä

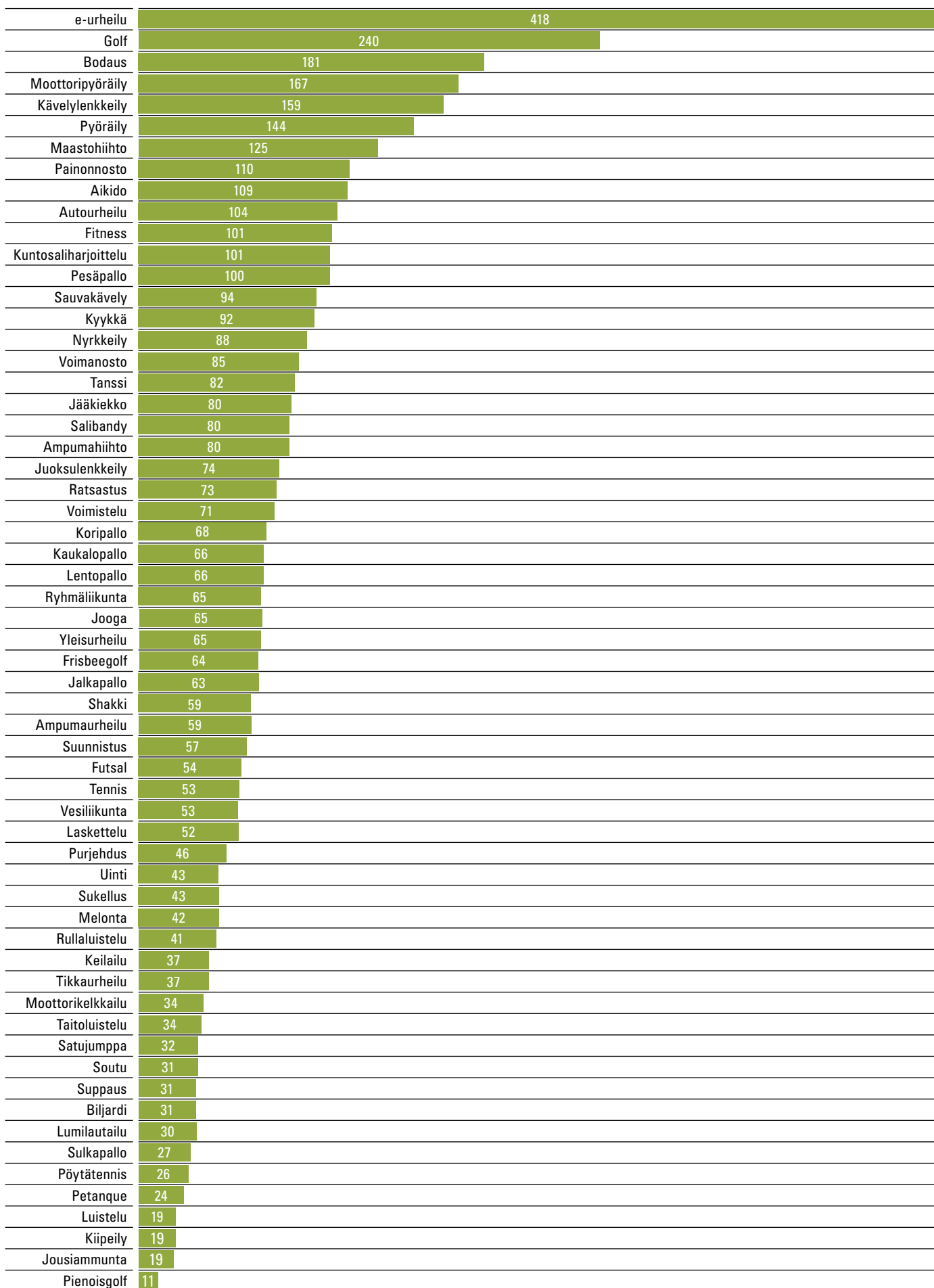
Kuvio 4. Harrastamisen useus lajeittain

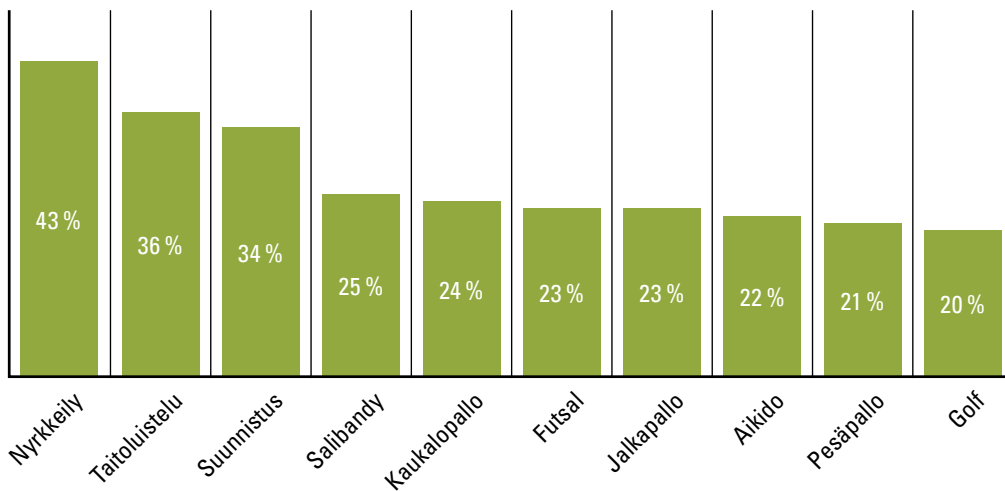
Kuvio 5. Harrastamisen kesto lajeittain

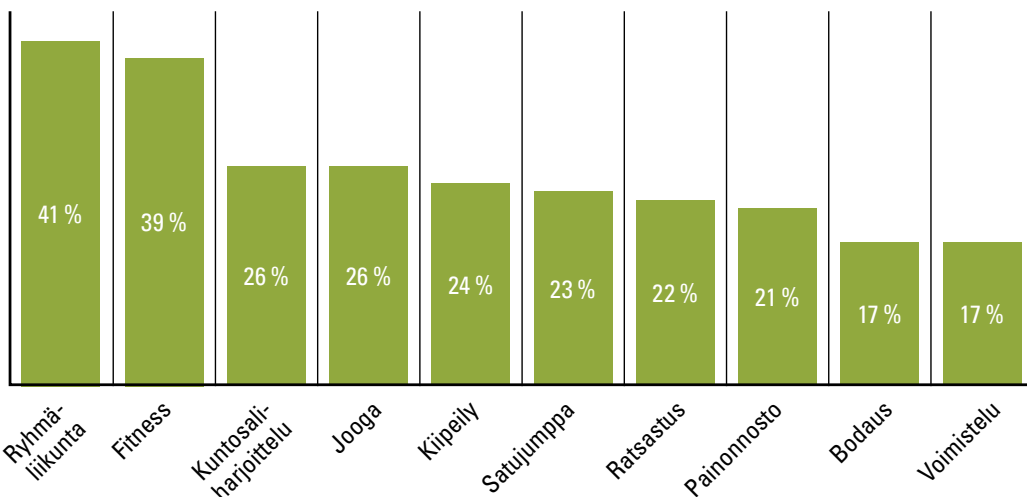
Kuvio 6. Harrastusminuutit viikossa lajeittain

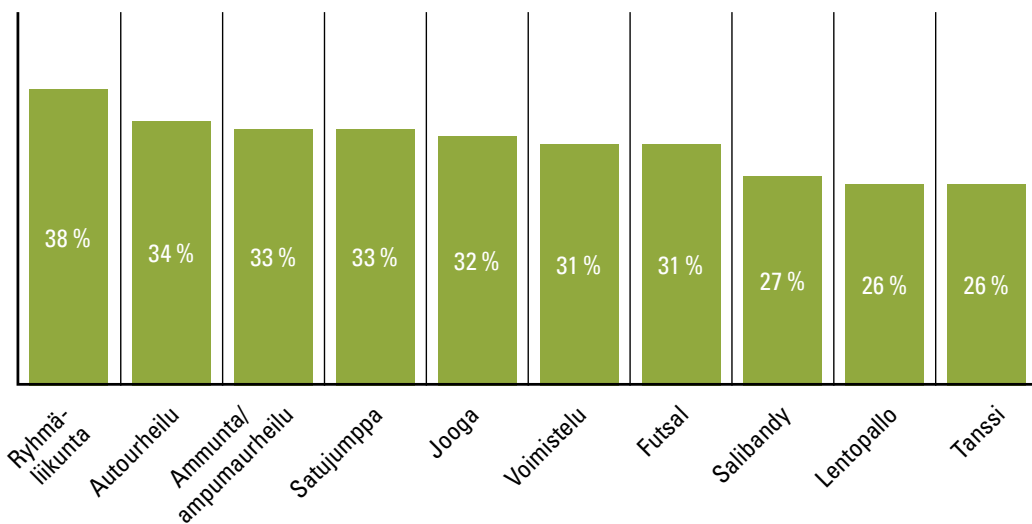
Kuvio 7. Kymmenen urheiluseurassa eniten harrastettua lajia

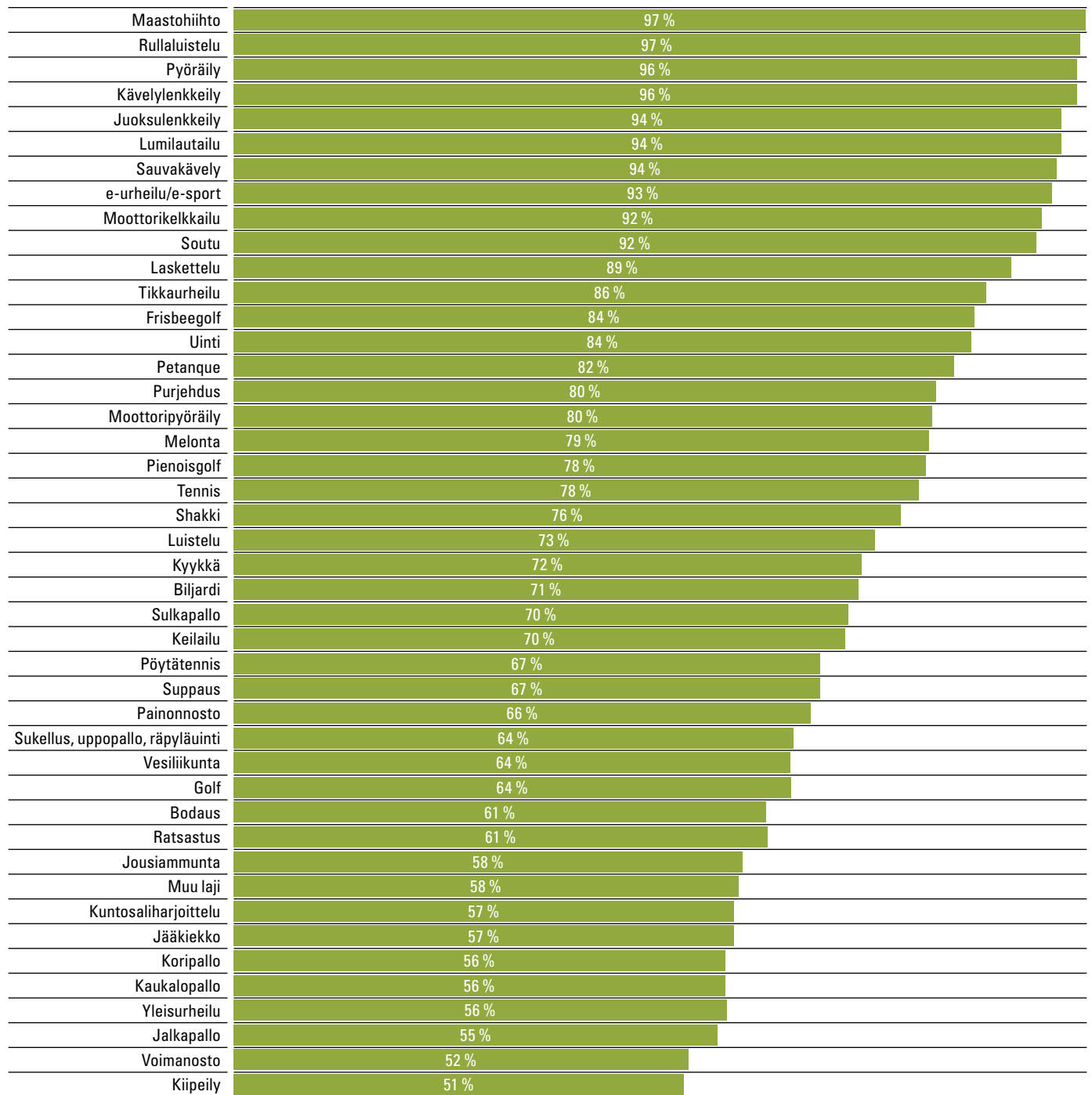
Kuvio 8. Kymmenen eniten yrityksissä harrastettua lajia

Kuvio 9. Kymmenen eniten muualla kuin yrityksissä tai seuroissa ohjatusti harrastettua lajia

Kuvio 10. Pääosin omatoimisesti yksin tai ryhmässä harrastetut lajit

Taulukko 9. Lajien keskimääräisiä harrastusaikoja viikossa

Kestoltaan Top 3 -lajit		
	tuntia	minuuttia
e-urheilu	6	58
Golf	4	0
Bodaus	3	1

Suosituimmat lajit		
Kävelylenkkeily	2	39
Pyöräily	2	24
Maastohiihto	2	5
Kuntosaliharjoittelu	1	41
Sauvakävely	1	34
Juoksulenkkeily	1	14
Voimistelu	1	11
Ryhmäliikunta	1	5
Uinti	0	43

Trendilajit		
Jooga	1	5
Frisbeegolf	1	4

Joukkuelajit		
Jääkiekko	1	20
Salibandy	1	20
Koripallo	1	8
Kaukalopallo	1	6
Lentopallo	1	6
Jalkapallo	1	3

Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys

Outi Aarresola, Hannu Itkonen, Anna-Katriina Salmikangas, Jarmo Mäkinen

Suuri osa liikunta- ja urheilutoiminnasta tapahtuu kolmannella sektorilla, eli pääasiassa järjestöissä ja yhdistyksissä. Liikunta- ja urheiluseurat liikuttavat noin puolta peruskouluikäisistä (Blomqvist ym. 2019) ja tämän selvityksen mukaan myös aikuisista 13 prosenttia liikkuu seuroissa. Pääosa kolmannen sektorin toiminnasta tuotetaan vapaaehtoistyöllä, vaikka palkkatyö esimerkiksi liikunta-seuroissa onkin lisääntynyt viime vuosikymmenenä (esim. Koski & Mäenpää 2018). Vapaaehtoistyötä tarvitaan paitsi itse ohjaukseen ja valmennukseen myös muun muassa muuhun toiminnan organisointiin, varainkeruuseen, yhdistyshallinnon tehtäviin ja tapahtumien järjestämiseen.

Vapaaehtoistyötä voidaan määrittää esimerkiksi seuraavin tavoin: 1. Sitä tehdään omana henkilökohtaisena valintana, 2. Se on hyväksytty tapa osallistua oman yhteisön toimintaan, 3. Se mahdollistaa tavan ottaa kantaa esimerkiksi sosiaalisiin kysymyksiin, 4. Se on palkkaton mutta 5. Ei ole uhka palkkatyölle.

Käytännössä vapaaehtoistyöksi voidaan laskea myös työ, josta saa kulukorvauksia. (Volunteering in European Union 2010, 21–22; Laasanen 2011, 9) Tässä työssä käytetään rinnakkaisina termejä vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistoiminta, vaikka jälkimmäinen voidaan käsittää edellistä laajempisältöiseksi (ks. Laasanen 2011, 9–10).

Vapaaehtoistyön ohella tässä selvityksessä tarkasteltiin ihmisten muuta osallistumista urheiluseuratoimintaan. Tällaista osallistumista ovat esimerkiksi erilaisiin virkistystilaisuuksiin osallistuminen ja kilpailuissa kannustaminen. Näiden lisäksi tarkasteltiin urheilu- ja liikuntaseurojen jäsenyyttä. Näiden kaikkien tekijöiden avulla piirrettiin kuvaa siitä, millä eri tavoin ja kuinka laajasti väestössä osallistutaan liikunnan ja urheilun järjestäytyneeseen kansalaistoimintaan muutoin kuin itse harrastamalla liikuntaa.

Tässä osiossa käsiteltävät kyselylomakkeen kysymykset ja vastausvaihtoehdot on lueteltu taulukossa 10.

Taulukko 10. Vapaaehtoistyötä ja osallistumista koskevat kysymykset

Vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys -osa-alueen kysymykset ja vastausvaihtoehdot.	
Kysymys	Vastausvaihtoehdot:
Oletko ollut viimeisen vuoden aikana jollakin tavoin mukana liikunnan vapaaehtoistyössä tai kansalais-toiminnassa seuraavissa yhteyksissä?	Kyllä, liikunta- tai urheiluseurassa
	Kyllä, muussa liikunta-/urheilujärjestössä
	Kyllä, muussa yhdistyksessä tai järjestössä
	En ole mukana
	En osaa sanoa
Oletko toiminut viimeisen vuoden aikana urheiluun tai liikuntaa liittyvän seuran, yhdistyksen, järjestön tai liiton:	Vastausvaihtoehdot: Kyllä säännöllisesti / Kyllä satunnaisesti tai kertaluonteisesti / En / En osaa sanoa
	Valmentajana tai apuvalmentajana tai ohjaajana
	Joukkueenjohtajana
	Rahastonhoitajana
	Huoltajana
	Muuna toimihenkilönä
	Toimitsijana, esimerkiksi tulosten mittaajana, käytännön järjestelijänä, ottelupöytäkirjan pitäjänä
	Talkootyössä tai varainhankintatehtävissä
	Tuomari- tai arviointitehtävissä
	Hallituksessa, valiokunnassa, lajijaostossa tai muussa vastaavassa luottamustehtävässä
	Olen toiminut muussa vapaaehtoistehtävässä
Kuinka monta tuntia aikaa olet käyttänyt keskimäärin kuukaudessa näihin liikunnan tai urheilun vapaaehtoistehtäviin viimeisen vuoden aikana?	(Tunteja kuukaudessa)
Missä lajeissa tai liikuntamuodoissa olet toiminut vapaaehtoistehtävissä?	(Lajilista)
Oletko osallistunut viimeisen vuoden aikana urheiluseuran tai joukkueen toimintaan seuraavilla tavoilla:	Vastausvaihtoehdot: Kyllä / En / En osaa sanoa
	Osallistunut vanhempainiltoihin, tiedotustilaisuuksiin, virkistystoimintaan tai muihin vastaaviin tilaisuuksiin
	Kannustanut paikan päällä kilpailussa tai ottelussa
	Osallistunut seuran tai joukkueen toimintaan muulla tavoin, miten?
Kuinka monta tuntia aikaa olet käyttänyt keskimäärin kuukaudessa tällaiseen osallistumiseen viimeisen vuoden aikana?	(Tunteja kuukaudessa)
Kuinka monen urheiluseuran tai -yhdistyksen tai liikuntajärjestön jäsen te olette?	(Lukumäärä)

2.1 Vapaaehtoistyöhön osallistuvien määrä ja osuus väestöryhmissä

Suomalaisesta aikuisväestöstä 12,1 prosenttia on mukana liikunta- ja urheiluseurojen vapaaehtoistyössä (taulukko 11). Muussa liikunta- tai urheilujärjestössä vapaaehtoistyötä tekee 2,7 prosenttia väestöstä. Lisäksi liikunnan vapaaehtoistyötä muissa yhdistyksissä tai järjestöissä tekee 7,4 prosenttia väestöstä (ks. liitetaulukko 17). Yhteensä liikunnan vapaaehtoistyötä tekevien osuus väestöstä on 20,5 prosenttia (kuvio 11), mikä tarkoittaa noin 845 000 vapaaehtoista.

Verrattaessa aiempiin Kansallisiin liikuntatutkimuksiin vapaaehtoistyötä tekevien määrä oli tässä selvi-

tyksessä suurempi. Aiempien tutkimusten mukaan vuosina 2001–2002, 2005–2006 ja 2009–2010 vapaaehtoistyötä teki 16 prosenttia väestöstä (Kansallinen liikuntatutkimus, vapaaehtoistyö 2009–10). Tämän selvityksen tulos vapaaehtoistyötä tekevien määrästä oli myös suurempi kuin tulos uusimmassa eurobarometrissä, jonka mukaan liikunnan parissa vapaaehtoistyötä tekee 11 prosenttia suomalaisista. Barometrin mukaan vapaaehtoistyön määrä olisi jonkin verran laskussa, sillä vuonna 2013 liikunnan vapaaehtoistyössä olisi ollut mukana 13 prosenttia suomalaisista. (European Commission 2018.)

Liikunta- ja urheiluseuroissa vapaaehtoistyötä tekevien enemmistö on miehiä (miehet 23,4 %, naiset 17,5 %). Urheilu- ja liikuntaseurojen vapaaehtoistyössä on mukana 15,5 prosenttia miehistä. Sen sijaan naisia seuratoiminnoissa on lähes puolet vähemmän eli 8,7 prosenttia. Perinteisesti liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö on ollut korostuneesti miesten tekemää. Myös aiemmat Kansalliset liikuntatutkimukset (2009–2010) vapaaehtoistyöstä osoittivat liikunnan vapaaehtoistoimintoihin osallistumisen olevan miesvaltaista. Aiemmissä selvityksissä raportoitiin 18–19 prosentin miehistä osallistuvan liikunnan vapaaehtois- ja kansalaistoimintoihin. Sen sijaan naisista oli mukana 13–14 prosenttia.

Vapaaehtoistyöhön osallistuminen on yleisintä 35–44-vuotiaiden keskuudessa. Heistä 25,4 prosenttia tekee vapaaehtoistyötä ja 16,1 prosenttia on mukana seuratoiminnoissa. Seuratoimintaa tarkasteltaessa toiseksi suurimman ikäryhmän muodostavat 45–54-vuotiaat (14,3 %) ja kolmanneksi suurimman 15–24-vuotiaat (13,3 %). Vähiten seurojen vapaaehtoistyössä ovat mukana 25–34-vuotiaat (12,1 %), 55–64-vuotiaat (10,5 %) ja yli 65-vuotiaat (8,4 %). Jakauma on samansuuntainen kuin Kansallisessa liikuntatutkimuksessa 2009–2010, jossa ikäryhmä 36–49-vuotiaat oli aktiivisin. Tosin kyseisessä tutkimuksessa ikäryhmäjaottelu oli neliportainen, joten verrannollisuus tähän selvitykseen ei ole kovin hyvä.

Tarkasteltaessa vapaaehtoistyötä tekevien koulutusta aktiivisimman ryhmän muodostavat ylemmän opisto-, ammattikorkeakoulu- tai alemman korkeakoulututkinnon suorittaneet. Heistä 24,1 prosenttia on mukana liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyössä, urheiluseuroissa 14,6 prosenttia. Seuraavaksi aktiivisimpia urheiluseuroissa ovat yliopistotutkinnon suorittaneet (13,1 %) ja ylioppilastutkinnon suorittaneet (12,9 %). Vähiten aktiivisia ovat opistoasteen ammatillisen tutkinnon suorittaneet (11,5 %) ja ammatillisen perustutkinnon tai ammattikoulun käyneet (10,8 %). On hyvä huomata, että aktiivisuus jakautuu hieman toisin, kun tarkastellaan urheiluseuratoiminnan lisäksi muutakin liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyötä (ks. kuvio 11).

Kotitalouden bruttovuositulojen mukaan aktiivisimmin vapaaehtoistyössä ovat mukana 50–85 000 euroa vuodessa ansaitsevissa kotitalouksissa asuvat. Heistä 27,8

prosenttia osallistuu vapaaehtoistyöhön, 19,3 prosenttia liikunta- ja urheiluseurojen vapaaehtoistyöhön. Toiseksi aktiivisimpia ovat 85–100 000 euroa tuloluokassa olevat (26,6 % / 19,7 %). Alimmissa kotitalouden tuloluokissa osallistumisprosentit jäävät merkittävästi alhaisemmiksi. 20–35 000 euroa ansaitsevista mukana on 18,5 prosenttia (seuroissa 9,9 prosenttia) ja 35–50 000 ansaitsevista 20,3 prosenttia (seuroissa 8,7 prosenttia). Alle 20 000 euron tuloilla ei juurikaan osallistuta urheiluseurojen vapaaehtoistyöhön, sillä kyseisestä ryhmästä ainoastaan 6,6 prosenttia osallistuu.

Kolme vapaaehtoistoiminnoissa aktiivisinta ammattiryhmää ovat yrittäjät (33,9 %, seuroissa 19,0 %), alemmat toimihenkilöt (26,7 %, seuroissa 20,5 %) sekä johtavassa asemassa olevat ja ylemmät toimihenkilöt (25,8 %, seuroissa 18,8 %). Koululaisista ja opiskelijoista toimii vapaaehtoisena 19,9 prosenttia (seuroissa 10,8 %) ja työntekijöistä 17,8 prosenttia (seuroissa 11,5 %). Eläkeläisistä osallistuu 17,8 prosenttia, ja tässä ryhmässä ovat vähiten aktiiviset seuratoimijat (7,3 %). Ryhmästä muut osallistuvat vapaaehtoistoimintoihin 16,1 prosenttia ja tarkemmin urheiluseuratoimintaan 9,2 prosenttia. Verrattuna Kansalliseen liikuntatutkimukseen 2009–2010 ja sitä aiempiin tuloksiin vapaaehtoistyötä tekevien yrittäjien osuus on tässä vuoden 2018 aineistossa huomattavan suuri. Vuonna 2009–2010 yrittäjistä 15 prosenttia osallistui vapaaehtoistyöhön, kun aktiivisimpia olivat johtavassa asemassa toimivat (27 %) ja ylemmät toimihenkilöt (21 %). Työntekijöiden osallistuminen jäi 14 prosenttiin ja maanviljelijöiden 16 prosenttiin. Opiskelijoiden ja eläkeläisten prosenttiosuudet olivat 15 ja 9. (Kansallinen liikuntatutkimus, vapaaehtoistyö 2009–10.)

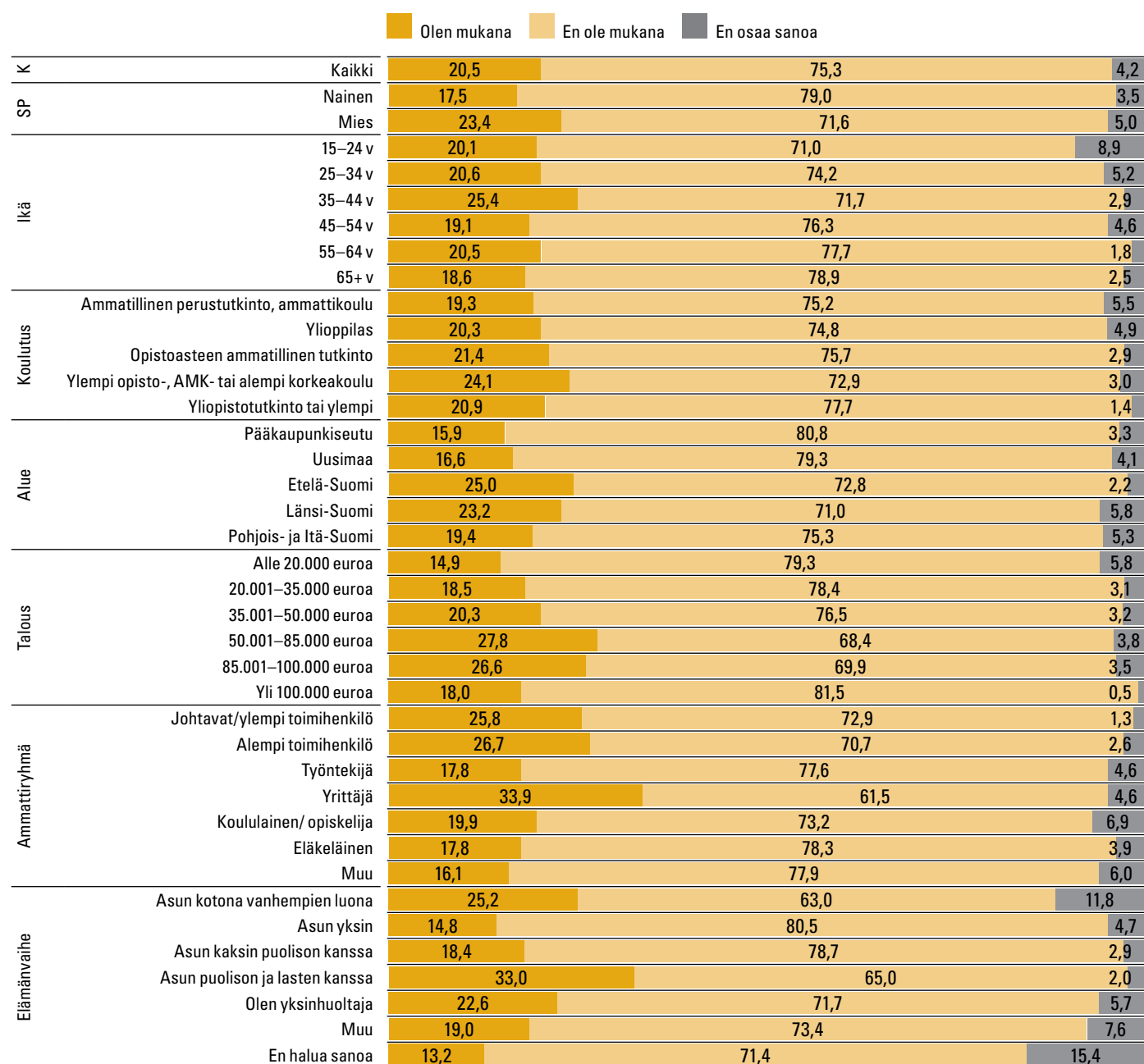
Alueellisesti aktiivisimmin vapaaehtoistyötä tekevät Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen ihmiset. Eteläsuomalaisesta väestöstä 25,0 prosenttia oli mukana vapaaehtoistoiminnoissa, 15 prosenttia urheiluseuroissa. Länsisuomalaisesta väestöstä oli mukana lähes yhtä paljon eli 23,2 prosenttia (urheiluseuroissa 14,8 %). Edellisiä vähemmän vapaaehtoistoimintoihin osallistuttiin Pohjois- ja Itä-Suomessa, jonka aikuisista 19,4 prosenttia (urheiluseuroissa 11,2 %) teki vapaaehtoistyötä. Huomionarvoista on, että alhaisimmat prosentit löytyivät uusimaalaisten ja pääkaupunkiseudun osallistumisesta. Näistä molempien vapaaehtoistyöaktiivisuus jäi noin 16 prosenttiin. Pääkau-

punkiseudun väestöstä mukana urheiluseurojen vapaaehtoistoiminnoissa oli 9,1 prosenttia väestöstä. Sen sijaan Uudellamaalla jäätiin peräti 7,8 prosenttiin. Pääkaupunkiseudun alhaisemmat luvut ovat näkyneet myös aiemmissa Kansallisissa liikuntatutkimuksissa (Kansallinen liikuntatutkimus, vapaaehtoistyö 2009–10). Sekä väestötappio- että muuttovoittoalueilla liikunnan ja urheilun kansalaistoimintoihin osallistuminen on vähäisempää kuin muualla.

Elämänvaihetta tarkastellen suhteellisesti eniten vapaaehtoistyöhön osallistuvat ne, jotka asuvat puolison

ja lasten kanssa. Heistä peräti 33,0 prosenttia tekee vapaaehtoistyötä, urheiluseuroissa 25,2 prosenttia. Myös yksinhuoltajat ovat melko aktiivisia: 22,6 prosenttia toimii liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyössä, 14,3 prosenttia urheiluseuroissa. Näiden lisäksi aktiivinen ryhmä on kotona vanhempien luona asuvat, heistä 25,2 prosenttia osallistuu vapaaehtoistyöhön, ja tarkemmin urheiluseuroissa 16,2 prosenttia. Vähiten osallistuvat löytyvät niistä ryhmistä, jotka ovat itsenäisiä aikuistalouksia, eli yksin asuvien ja puolison kanssa asuvien joukosta.

Kuvio 11. Väestön osallistuminen liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyöhön

Taulukko 11. Liikunta- ja/tai urheiluseuroissa vapaaehtoistyötä tekevien osuus väestöstä

	Osuus väestöstä (%)
Kaikki	12,1
SUKUPUOLI (n=3241)	
Naiset	8,7
Miehet	15,5
IKÄ (n=3240–3241)	
15–24 v	13,3
25–34 v	12,1
35–44 v	16,1
45–54 v	14,3
55–64 v	10,5
65+ v	8,4
KOULUTUS (n=2897)	
Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	10,8
Ylioppilas	12,9
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	11,5
Ylempi opisto-, AMK- tai alempi korkeakoulu	14,6
Yliopistotutkinto tai ylempi	13,1
ASUINALUE (n=3241)	
Pääkaupunkiseutu	9,1
Uusimaa	7,8
Etelä-Suomi	15,0
Länsi-Suomi	14,8
Pohjois- ja Itä-Suomi	11,2
TALOUDEN BRUTTOVUOSITULOT (n=2669)	
Alle 20.000 euroa	6,6
20.001–35.000 euroa	9,9
35.001–50.000 euroa	8,7
50.001–85.000 euroa	19,3
85.001–100.000 euroa	19,7
Yli 100.000 euroa	14,2
AMMATTIRYHMÄ (n=3208)	
Johtavassa asema/Ylempi toimi henkilö	18,8
Alempi toimihenkilö	20,5
Työntekijä	11,5
Yrittäjä	19,0
Koululainen/ opiskelija	10,8
Eläkeläinen	7,3
Muu	9,2
ELÄMÄNVAIHE (n=3240)	
Asun kotona vanhempien luona	16,2
Asun yksin	7,6
Asun kaksin puolison kanssa	8,6
Asun puolison ja lasten kanssa	25,2
Olen yksinhuoltaja	14,3
Muu	12,7
En halua sanoa	0,0

2.2 Vapaaehtoistyöhön käytetty aika ja työn jakautuminen tekijöiden kesken

Yli puolet liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyötä tekevistä väestöstä käyttää siihen keskimäärin enintään neljä tuntia kuukaudessa (taulukko 12). Lähes neljäsosa käyttää keskimäärin vain yhden tunnin kuukaudessa vapaaehtoistyöhön, ja kolme neljäsosaa maksimissaan 10 tuntia. Toisaalta kuusi prosenttia tekee keskimäärin yli 30 tuntia kuukaudessa vapaaehtoistyötä. Muutama vastaaja ilmoitti tekevänsä huomattavia, kokopäivätyöhön verrattavia tunteja vapaaehtoistyössä.

Vapaaehtoistyön tuntimääriä tarkasteltiin myös väestöryhmittäin. Kuvion 11 tarkasteluun otettiin mukaan tuntimäärän mukaan kumulatiivisesti 97,3 % vastaajista, jolloin suurin analyysiin mukaan otettu vapaaehtoistyön tuntimäärä oli 50 tuntia kuukaudessa. Yli 50 tuntia vapaaehtoistyötä tekeviä oli 15 (painotus-ti 14), ja osa näistä voidaan suoraan tulkita virheelliseksi vastaukseksi. Hyvin suuret luvut jätettiin pois analyysistä myös sen vuoksi, että tällöin yksittäiset vastaajat olisivat vääristäneet merkittävästi keskiarvoja. Joka tapauksessa vapaaehtoistyön keskimääräiseen tuntimäärään vaikuttavat paljon yksittäiset vastaajat, koska osa vastaajista käytti vapaaehtoistyöhön 50-kertaisen tuntimäärän toisiin verrattuna. Pieniin eroihin ryhmien välillä ei tällöin kannata kiinnittää suurta huomiota.

Keskimäärin liikunnan vapaaehtoistyötä tehdään 7,3 tuntia kuukaudessa, mikä tarkoittaa 87,6 tuntia vuodessa. Kansallisen liikuntatutkimuksen 2009–2010 mukaan vapaaehtoistyötä tehtiin keskimäärin 10 tuntia kuukaudessa. Myös tässä tutkimuksessa päästään 9,2 tuntiin kuukaudessa, jos otetaan mukaan kaikki vastaajat, jotka ovat vastanneet 200 tuntia kuukaudessa tai alle. Koska aiemmista analyyseistä ei ole tarkempia tietoja, voidaan tuloksia pitää pääpiirteissään yhtenevinä. Myös Taloustutkimuksen vuonna 2018 tekemässä kaikkien alojen vapaaehtoistyötä käsittelevässä tutkimuksessa kysyttiin, montako tuntia vapaaehtoistyötä vastaaja oli tehnyt edeltävän neljän viikon aikana. Liikunnan ja urheilun osalta tulos oli 13 tuntia. Tulosta nostavasti lie-nee vaikuttanut vastausajankohta, joka oli maaliskuu. Vuositasolla kyseisessä tutkimuksessa vastaajien arvio liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyön määrästä oli 85

Taulukko 12. Vapaaehtoistyöhön käytetyt tunnit

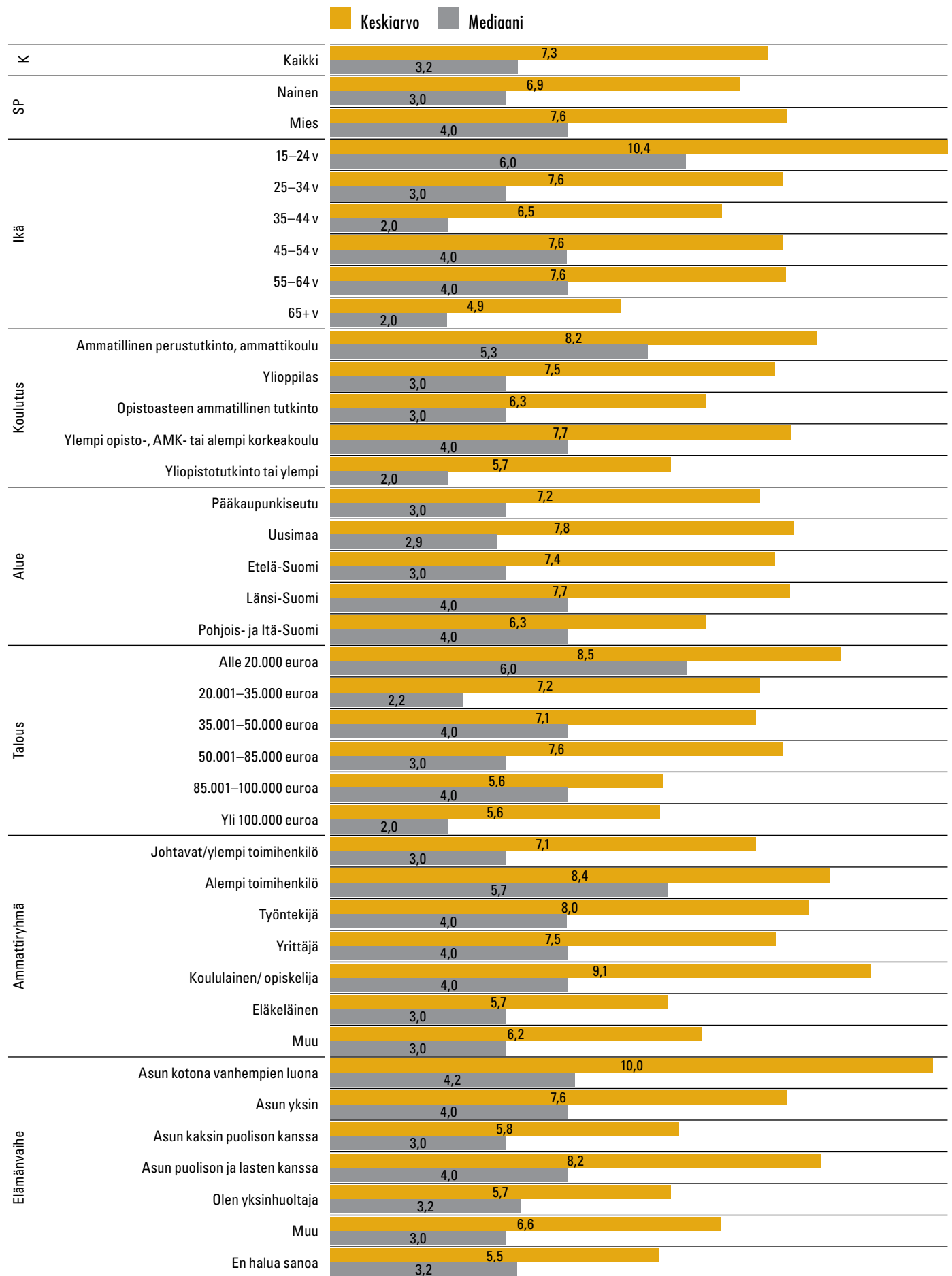
Vapaaehtoistyöhön käytetyt tunnit keskimäärin kuukaudessa, osuus vapaaehtoistyötä tekevästä väestöstä (%) (n=548)		
Tuntimäärä	Osuus väestöstä (%)	Kumulatiivinen osuus (%)
0	2,6	2,6
1	23,1	25,7
2	16,0	41,7
3	7,0	48,7
4	7,5	56,2
5	7,0	63,2
6–10	14,6	77,8
11–20	11,9	89,7
21–30	4,3	94,0
31–40	2,5	96,5
Yli 41	3,5	100,0

tuntia, mikä on varsin yhtenevä tämän tutkimuksen tuloksen kanssa.

Miehet, jotka siis osallistuvat naisia useammin vapaaehtoistyöhön, tekevät myös naisia enemmän tuntimääräisesti vapaaehtoistyötä: miehet keskimäärin 7,6 ja naiset 6,9 tuntia. Kun kyse on kuukausittaisesta työstä, ei ero kuitenkaan ole suuri. Kansallisessa liikuntatutkimuksessa 2009–2010 miesten raportoitiin tekevän vapaaehtoistyötä keskimäärin 12 tuntia ja naisten 7 tuntia kuukaudessa. Erityisesti siis miesten tuntimäärä näyttää muuttuneen. Tulos säilyy samansuuntaisena, vaikka analyysiin otettaisiin mukaan kaikki enintään 200 tuntia vapaaehtoistyötä tehneet. Tällöin miesten keskiarvo on 9,8 tuntia ja naisten 8,5. Mielenkiintoista on, että liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö poikkeaa kaikesta, eri aloilla tehtävästä vapaaehtoistyöstä: Taloustutkimuksen maaliskuussa 2018 tekemän selvityksen mukaan naiset olivat tehneet 17,3 tuntia edeltävän neljän viikon aikana ja miehet 13,4 tuntia.

Tässä selvityksessä sukupuolia selvästi suuremmat erot syntyvät ikäryhmien välille. Nuorin ikäryhmä, 15–24-vuotiaat, tekee vapaaehtoistyötä keskimäärin 10,4 tuntia kuukaudessa, kun 25–64-vuotiaiden ikäryhmässä luku pysyttelee 6,5 ja 7,6 tunnin välissä. Ikäihmiset, yli 65-vuotiaat, tekevät vapaaehtoistyötä vähiten, keskimäärin 4,9 tuntia kuukaudessa. Myös Taloustutkimuk-

Kuvio 12. Vapaaehtoistyön tuntimäärä kuukaudessa

sen vapaaehtoistutkimuksessa 2018 nuoret tekivät eniten vapaaehtoistyötä.

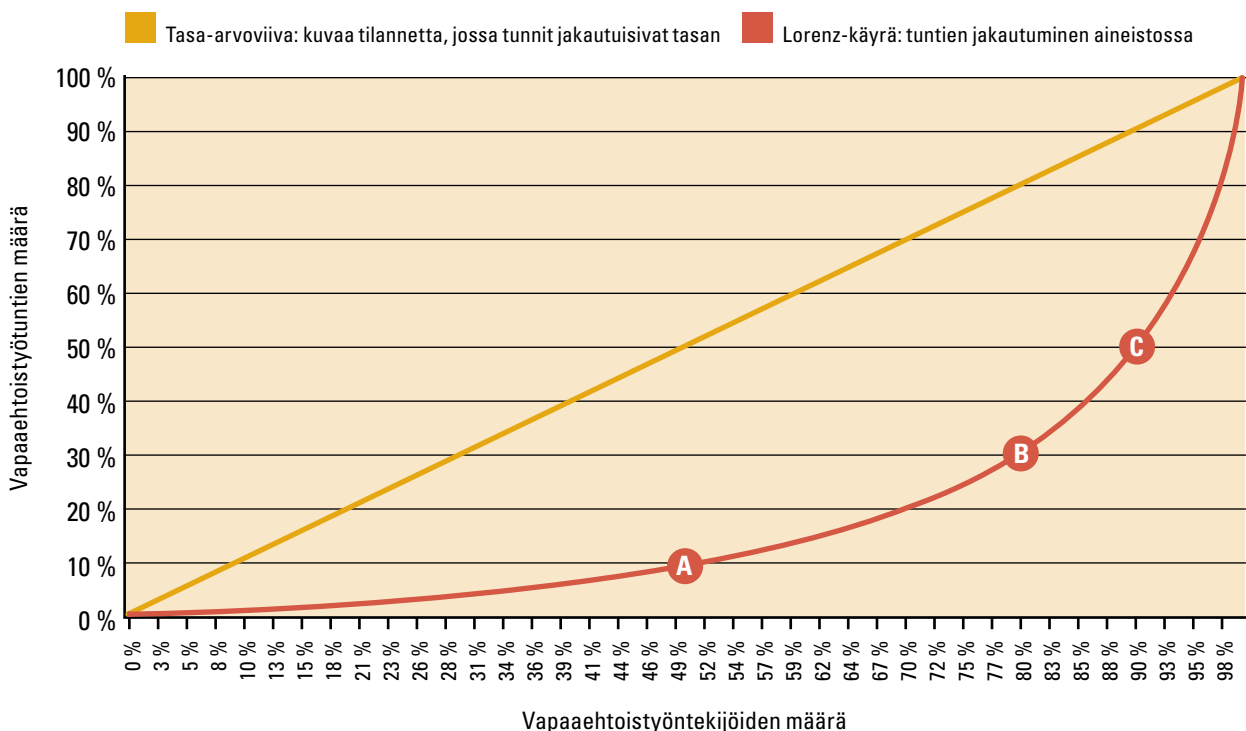
Asuinalueittain vapaaehtoistyön keskimääräinen kuukausituntimäärä vaihtelee 6,3 ja 7,8 tunnin välillä. Sekä Kansallisessa liikuntatutkimuksessa 2009–2010 että tässä vuoden 2018 aineistossa Pohjois- ja Itä-Suomi näyttäytyivät alueina, joilla tehdään tuntimääräisestikin vähemmän vapaaehtoistyötä.

Muiden taustamuuttujien mukaan tarkastellen vapaaehtoistyötä näyttävät tuntimääräisesti eniten tekemään ammatillisen perustutkinnon suorittaneet, uusmaalaiset ja länsisuomalaiset, alimpaan tuloluokkaan kuuluvat, koululaiset ja opiskelijat sekä vanhempien luona kotona asuvat. Kun näitä tarkastelee yhdessä ikämuuttujan kanssa, voi todeta, että vapaaehtoistyötä tekevät tuntimääräisesti eniten juuri nuoret. Myös Taloustutkimuksen vapaaehtoistutkimuksessa 2018 tuntimääräisesti eniten vapaaehtoistyötä tekivät alle 10 000 euroa kuukaudessa ansaitsevat. Toisin sanoen, ne nuoret, jotka ylipäättään

osallistuvat vapaaehtoistyöhön, tekevät sitä tuntimääräisesti muita ikäryhmiä enemmän.

Edellisten analyysien lisäksi tässä selvityksessä tarkasteltiin, kuinka tasaisesti vapaaehtoistyön tekeminen jakautuu vapaaehtoistyötä tekevien kesken. Tätä varten piirrettiin Lorenz-käyrä, joka kuvaa kumulatiivisesti vapaaehtoistyön tuntimäärän ja työtä tekevien määrän suhdetta (kuvio 13). Analyysissä on mukana kaikki 1–200 tuntia kuukaudessa vapaaehtoistyötä tehneet. Lorenz-käyrän rinnalle on piirretty tasa-arvokäyrä, joka kuvaa tilannetta, jossa vapaaehtoistyön määrä tunteina olisi jakautunut vapaaehtoistyötä tekevien kesken tasan (kuviossa tasa-arvoviiva). Kuvio havainnollistaa työn epätasaisen jakautumisen. Vähiten vapaaehtoistyötä tekevä puolisko tekee 9 prosenttia kaikesta vapaaehtoistyöstä (kuviossa piste A). Eniten tekevä 20 prosenttia tekee 70 prosenttia vapaaehtoistyöstä (kuviossa piste B). Vastaavasti eniten tekevä 10 prosentin joukko tekee 52 prosenttia kaikesta vapaaehtoistyöstä (kuviossa piste C).

Kuvio 13. Vapaaehtoistyön tuntimäärän jakautuminen vapaaehtoistyötä tekevien kesken

2.3 Vapaaehtoistyön taloudellinen arvo

Usein vapaaehtoistyötä tarkasteltaessa kiinnostutaan sen taloudellisesta arvosta. Sen määrittämiseksi tärkeä kysymys on, mihin vapaaehtoistyö on verrattavissa. Liikunnan vapaaehtoistyön arvoa on laskettu esimerkiksi yksityisen sektorin palkkatilastojen avulla. Tällöin perusoletus on, että tehtävä vapaaehtoistyö on verrattavissa yksityiseen sektoriin. Toinen vaihtoehto on verrata työtä julkisen sektorin tehtäviin. Lisäksi arvoa laskettaessa on pohdittava, millaista osaamista työ vaatii ja mihin ammattiryhmään sitä voidaan verrata. Peruslähtökohtana voi pitää, että liikunnan vapaaehtoistyö on suurelta osin työtä, joka ei vaadi syvällistä erikoisosaamista. Etenkin talkootyötä voi tehdä ilman koulutusta tai erityistä perehtymistä tehtävään.

Kun väestöstä 20,5 prosenttia osallistuu vapaaehtoistyöhön, saadaan osallistujien määräksi ikäryhmässä 15–74-vuotiaat $4\,120\,906 \times 0,205 = 844\,786$ henkilöä. Keskimääräinen vapaaehtoistyön tuntimäärä kuukaudessa on 7,3 tuntia, mikä tarkoittaa 87,6 tuntia vuodessa. Näin ollen liikunnan ja urheilun parissa tehdään vapaaehtoistyötä laskennallisesti noin 74 miljoonaa tuntia vuodessa.

Tässä selvityksessä on tehty neljällä tavalla arvio vapaaehtoistyön arvosta (taulukko 13). Ensinnä hyödynnettiin Laasasen (2011) tutkimusta vapaaehtoistyön kansantaloudellisista vaikutuksista. Kyseinen tutkimus kohdistui neljään järjestöön (Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen 4H-liitto ja Suomen Punainen Risti). Vapaaehtoistyön taloudellinen arvo määritettiin mallilla, johon laskettiin useita parametrejä, hyödyntäen sekä järjestöjen omia tie-

toja että Tilastokeskuksen alue- ja kansantalouden tilinpidon tietoja. Mallissa huomioitiin tehdyn vapaaehtoistyön lisäksi siitä aiheutuneet kulut, kuten toiminnan organisointi ja kulukorvaukset. Laskentamalli kertoo vapaaehtoistyön tuottaman säästön yhteiskunnalle, kun järjestö hoitaa kyseisen tehtävän. Tutkimuksessa yhden vapaaehtoistuntin arvoksi saatiin 12,44 €/tunti. Kyseinen luku oli laskettu vuoden 2009 tietojen perusteella. Tätä selvitystä varten luku muutettiin vuoden 2017 rahaksi käyttäen kuntasektorin ansiotasoindeksiä (Suomen virallinen tilasto: ansiotasoindeksi). Indeksikorjatuksi arvoksi muodostui tällöin 14,2 €/tunti. Tätä lukua käyttäen liikunnan vapaaehtoistyön arvo olisi 1 050 800 000 euroa, eli likimain miljardi euroa.

Toiseksi vapaaehtoistyön arvo laskettiin tässä selvityksessä kuntasektorin palkkatilastojen avulla (Suomen virallinen tilasto, kuntasektorin palkat). Vuonna 2017 kuntasektorin kokoaikaisen, täyttä palkkaa saavan kuukausiansion mediaani oli 2780 euroa kuukaudessa. Mediaani tarkoittaa koko jakauman keskimäistä arvoa, jonka ylä- ja alapuolelle jää yhtä suuri joukko havaintoja. Mediaania käytettiin keskiarvon sijaan sen vuoksi, että vinossa jakaumassa se kuvaa paremmin jakauman keski-kohtaa. Tuntipalkan määrittämiseksi käytettiin kunnallisen yleisen virka- ja työehtosopimuksen (KVTES 2018–2019) yleistyöajan tuntipalkanjakajalukua 163. Tätä lukua soveltaen tuntiansioksi muodostui $2780/16 = 17,1$ €/kk ja vapaaehtoistyön arvoksi 1 265 400 000 euroa, eli likimain 1,3 miljardia euroa. Jos taas kuntasektorin palkkatilastoista valitaan työntekijäryhmä, jonka mediaaniansiot olivat vähäisimmät, on mediaaniansio 2075 euroa kuu-

Taulukko 13. Arviot liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyön taloudellisesta arvosta

Arviot liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyön taloudellisesta arvosta.		
Laskentaperuste	Tuntityön arvo (vuonna 2017)	Vapaaehtoistyön taloudellinen arvo (74 milj. tuntia vapaaehtoistyötä)
Muiden järjestöjen vapaaehtoistyön taloudellinen arvo (lähteenä Laasanen 2011)	14,20 €	1,05 mrd. €
Kuntasektorin kokoaikaisen, täyttä palkkaa saavan kuukausiansion mediaani	17,10 €	1,27 mrd. €
Kuntasektorin kokoaikaisen, täyttä palkkaa saavan kuukausiansion mediaani, heikoimmin palkattu työntekijäryhmä	12,70 €	0,94 mrd. €
Yksityisen sektorin kokoaikaisen kuukausiansion mediaani	19,80 €	1,47 mrd. €

kaudessa, eli $2075/163 = 12,7$ €/tunti. Tällöin vapaaehtoistyön arvoksi määrittyisi 939 800 000 euroa, eli noin 0,9 miljardia euroa.

Kolmanneksi arvio vapaaehtoistyön arvosta laskettiin yksityisen sektorin palkkatilastojen avulla (Suomen virallinen tilasto, yksityisen sektorin kuukausipalkat). Vuonna 2017 kokoaikaisten kuukausipalkkaisten medianiansio oli 3220 euroa kuukaudessa. Selvyyden vuoksi tuntipalkan määrittämiseksi käytettiin samaa tuntipalkanjakajalukua kuin kunnallisalan työssä, eli 163. Näin ollen tuntiansioiksi muodostui $3220/163 = 19,8$ euroa ja vapaaehtoistyön kokonaisarvoksi 1 465 200 000 euroa, eli noin 1,5 miljardia euroa.

2.4 Vapaaehtoistyön muodot ja roolit

Liikunnan vapaaehtoistyössä toimitaan moninaisissa tehtävissä. Tämän selvityksen mukaan eniten vapaaehtoistyötä tehdään talkootyön tai varainhankinnan parissa (taulukko 14), joissa toimii 18,5 prosenttia 15–74-vuotiaasta väestöstä, eli noin 760 000 henkilöä. Seuraavaksi yleisempiä vapaaehtoistyön muotoja ovat muut toimihenkilötehtävät (13,5 %), toimitsijan tehtävät (12,5 %) ja muut vapaaehtoistehtävät (13,0 %). Vapaaehtoistyötä tekevästä pienin joukko toimii rahastonhoitajana (4,6 %), joukkueenjohtajana (5,5 %), tuomari- tai arviointitehtävissä (6,2 %) ja hallituksen, valiokuntien, lajijaostossa tai muissa vastaavissa (7,4 %) sekä huoltajana (7,8 %).

Miehet ovat naisia aktiivisempia kaikissa vapaaehtoistyön muodoissa. Pienin ero sukupuolten välillä on talkootyön tai varainhankintatehtävien (naiset 16,1 %, miehet 20,9 %) sekä muiden vapaaehtoistehtävien suhteen (naiset 11,5 %, miehet 14,4 %). Suurimmat erot sukupuolten välillä ovat joukkueenjohtajien tehtävissä (naiset 2,8 %, miehet 8,1 %) sekä tuomari- ja arviointitehtävissä (naiset 2,9 %, miehet 9,6 %). Muita vapaaehtoistyömuotoja miehet tekevät noin kaksi kertaa naisia yleisemmin. Kaikissa selvityksen taustamuuttujissa (ikä, sukupuoli, koulutus, asuinalue, talouden bruttotulot ja ammattiryhmä) yleisin vapaaehtoistyön muoto on talkootyö ja varainhankinta (ks. taulukko 18 vapaaehtoistoiminnan roolit). Ainoan poikkeuksen tähän tekevät ikäryhmä 15–24-vuotiaat, joiden yleisin rooli on valmentajana ja

Tämän selvityksen perusteella liikunnan vapaaehtoistyön taloudelliseksi arvoksi voidaan arvioida 0,9–1,5 miljardia euroa. On kuitenkin otettava huomioon, että arvio muodostuu kahdessa viimeksi mainitussa mallissa vain suoraan tehdyn työn arvosta. Missään näistä laskelmista ei ole otettu huomioon kohdennetusti liikuntatoimialan töiden palkkatasoa, mikä olisi olennaista tarkemman arvion muodostamiseksi (ks. Laasanen 2011). Esitetty laskelma ei myöskään huomioi sitä, millaisia hyvinvoinnin hyötyjä ihmisten osallistuminen yhteisölliseen toimintaan tuottaa tai toisaalta, mitä muuta toimintaa vapaaehtoistyö syrjäyttää.

ohjaajana toimiminen. Muutoinkin valmennus ja ohjaus ovat yleisempiä tehtäviä alle 45-vuotiailla verrattuna vanhempiin ikäryhmiin.

Valmentajana, apuvalmentajana tai ohjaajana vapaaehtoistyötä tekee vajaat kymmenen prosenttia (9,3 %) väestöstä, mikä tarkoittaa 383 200 henkilöä. Säännöllisesti valmennustoimintaa tekee 3,9 prosenttia suomalaisista, eli selvityksen perusteella voi Suomessa sanoa olevan noin 161 700 vapaaehtoisvalmentajaa ja -ohjaajaa. Vuoden 2009–2010 Kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan ohjaajana, kouluttajana tai apuohjaajana toimi 204 000 henkilöä, ja valmentajana 126 000 henkilöä. Joukossa voi tietenkin olla päällekkäisiä henkilöitä, eikä toiminnan säännöllisyydestä tiedetä. Toisesta, liikunta- ja urheiluseurojen toimintaa tarkastelevasta tutkimuksesta (Koski & Mäenpää 2018) kuitenkin tiedetään, että kokopäiväisten ja osa-aikaisten työntekijöiden määrä on voimakkaasti kasvanut liikuntaseuroissa: Joka viidennellä seuralla on (21 %) on kokopäiväisiä palkallisia työntekijöitä. Valmennuksen ja liikunnanohjauksen parissa palkkatyötä tekevien määrä on noussut yli kaksinkertaiseksi vuodesta 2006 vuoteen 2016 ja osa-aikaisten, valmennuksen ja liikunnanohjauksen tehtävissä työskentelevien määrä on nelinkertaistunut. (Koski & Mäenpää 2018, 67–73) On siis hyvin mahdollista, että osa aiemmin vapaaehtoistyönä hoidetuista valmennus- ja ohjaustehtävistä on siirtynyt palkkatyön piiriin. Alueellisesti pienin osuus valmennus-

ja ohjaustyötä tekeviä on pääkaupunkiseudulla (6,1 %). Tämä voi johtua siitä, että pääkaupunkiseudun liikuntaseurojen ohjaajia ja valmentajia houkuttelevat kaupalliset toimijat kilpailukykyisillä ohjauspalkoillaan. Se myös ajaa kasvukeskusten liikuntaseuroja maksamaan palkkoita ohjauksesta.

Vapaaehtoistehtävistä useammin säännöllisesti kuin satunnaisesti hoidetaan rahastonhoitajan tehtävää (5,2 % säännöllisesti, 2,1 % satunnaisesti) sekä hallituksessa, valiokunnissa, lajijaostossa tai muissa vastaavissa elimissä toimimista (4,6 % säännöllisesti, 2,8 % satun-

naisesti). Kaikissa muissa vapaaehtoistyön tehtävissä toimitaan useammin satunnaisesti. Esimerkiksi johtavassa asemassa olevat ja toimihenkilöt sekä yrittäjät toimivat eniten muina toimihenkilöinä, toimitsijoina sekä talkootyössä että varainhankinnan tehtävissä. Nämä tehtävät eivät vaadi samanlaista yhtäjaksoista sitoutumista kuin edellä mainitut hallinnolliset tehtävät, valmentaminen tai joukkueenjohtajana toiminen. Yrittäjistä suuri osa tekee etenkin varainhankintaa ja talkootyötä (26 %), joihin heillä on oman työnsä johdosta mahdollisesti hyvät edellytykset.

Taulukko 14. Vapaaehtoistoiminnan roolit, osallistumisen osuus väestöryhmästä (%).

Kyllä säännöllisesti, satunnaisesti tai kertaluonteisesti vastanneiden osuus (%)

Vapaaehtoistoiminnan roolit, osallistumisen osuus väestöryhmästä (%).										
Kyllä säännöllisesti, satunnaisesti tai kertaluonteisesti vastanneiden osuus (%).										
	Valmentajana tai apuvalmentajana tai ohjaajana	Joukkueenjohtajana	Rahastonhoitajana	Huoltajana	Muuna toimihenkilönä	Toimitsijana	Talkootyössä tai varainhankintatehtävissä	Tuomari- tai arviointitehtävissä	Hallituksessa, valiokunnassa, lajijaostossa tai muussa vastaavassa luottamustehtävissä	Muussa vapaaehtoistehtävissä
Kaikki	9,3	5,5	4,6	7,8	13,5	12,5	18,5	6,2	7,4	13,0
SUKUPUOLI (n=3240–3243)										
Naiset	5,7	2,8	3,1	5,9	10,6	9,1	16,1	2,9	4,8	11,5
Miehet	12,9	8,1	6,0	9,6	16,4	15,9	20,9	9,6	10,0	14,4
IKÄ (n=3240–3243)										
15–24 v	18,4	9,0	7,0	8,6	11,9	12,9	16,1	11,7	6,7	12,3
25–34 v	12,2	8,8	7,2	9,2	14,9	14,4	15,1	7,0	7,0	9,9
35–44 v	11,6	7,8	5,4	13,1	18,1	17,4	25,4	6,7	9,6	16,0
45–54 v	8,0	4,2	3,2	9,7	14,7	12,6	19,9	3,7	6,9	14,3
55–64 v	5,0	2,8	3,6	4,8	11,2	10,2	18,3	5,8	8,2	13,9
65+ v	3,3	1,8	2,0	3,7	11,3	9,3	17,6	3,9	6,7	12,4

2.5 Lajit, joissa tehdään eniten vapaaehtoistyötä

Vastaajia pyydettiin kertomaan, missä lajeissa he ovat toimineet vapaaehtoistehtävissä. Vaihtoehtoina oli 96 eri lajia tai liikuntamuotoa, joista 71:ssä vastaajat ilmoittivat toimineensa. 25 liikuntamuotoon ei tullut vastauksia lainkaan, vaikka osassa lajeista eittämättä vapaaehtoistyöntekijöitä on. Taulukkoon 15 koottiin ne lajit, joiden parissa on selvityksen mukaan eniten vapaaehtoistyöntekijöitä. Raja-arvona tähän analyysiin mukaan otetuille lajeille pidettiin kyselyssä 20 vastaajaa, joka vastaa väestötasolla noin 25 000 henkilöä.

Eniten vapaaehtoistyötä tehdään jalkapallon parissa, jossa toimii noin 100 000 vapaaehtoista. Jääkiekon parissa on noin 75 000 vapaaehtoista. Muut eniten vapaaehtoisia keräävät lajit ovat suunnistus, yleisurheilu, salibandy,

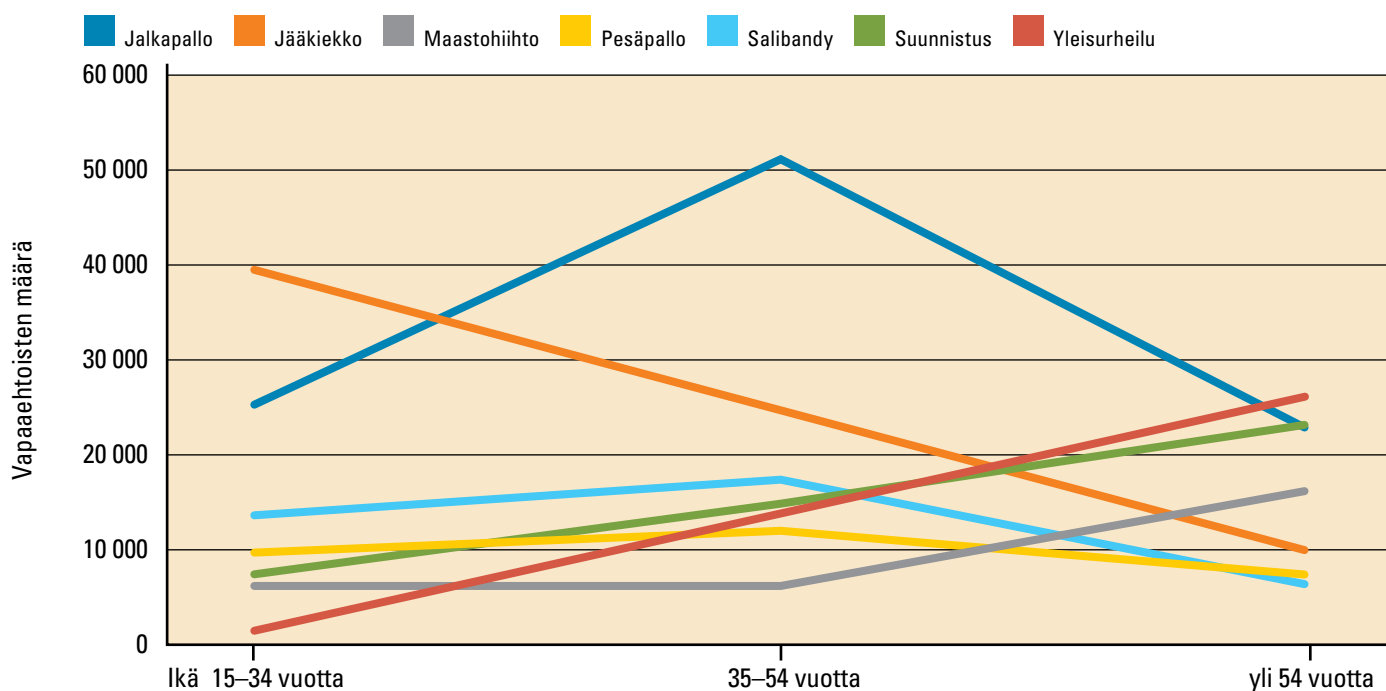
maastohiihto ja pesäpallo. Kaikissa näissä lajeissa miehet tekevät naisia selvästi enemmän vapaaehtoistyötä, tasaisesti työ jakautuu yleisurheilussa.

Vapaaehtoistyön tekijöiden jakautuminen ikäryhmittäin vaihtelee suuresti tarkastelussa olleissa lajeissa. Lajikohtaiset kuvaajat esitetään kuviossa 14. Jalkapallossa, salibandyssa ja pesäpallossa suurin osa vapaaehtoisista on 35–54-vuotiaita, eli todennäköisesti lasten vanhemmat muodostavat suuren osan tästä joukosta. Suunnistuksessa, yleisurheilussa ja maastohiihdossa vapaaehtoisten osuus on suurin iäkkäimmässä ryhmässä, yli 54-vuotiaissa. Ainoastaan jääkiekossa suurin osa vapaaehtoisista kuuluu nuorimpaan ikäluokkaan. Jääkiekossakin nuorimpaan ikäryhmään kuuluneista vastaajista suuri osa oli perheellisiä.

Taulukko 15. Lajit, joissa eniten vapaaehtoistyötä tekeviä henkilöitä: vapaaehtoistyötä tekevien määrä sukupuolittain ja ikäryhmittäin

Lajit, joissa eniten vapaaehtoistyötä tekeviä henkilöitä: vapaaehtoistyötä tekevien määrä sukupuolittain ja ikäryhmittäin.							
Laji	Osuus väestöstä	Väestömäärä	Naisia	Miehiä	15–34 v	35–54 v	Yli 54 v
Jalkapallo	2,4 %	98 900	35 000	63 900	25 000	51 300	22 600
Jääkiekko	1,8 %	74 200	18 800	55 300	39 600	24 700	9 900
Suunnistus	1,1 %	45 300	13 400	31 900	7 300	14 700	23 300
Yleisurheilu	1,0 %	41 200	18 100	23 200	1 400	13 700	26 100
Salibandy	0,9 %	37 100	9 900	27 200	13 600	17 300	6 200
Maastohiihto	0,7 %	28 800	2 600	26 200	6 300	6 300	16 300
Pesäpallo	0,7 %	28 800	6 300	22 600	9 600	12 000	7 200

Kuvio 14. Vapaaehtoistyöhön osallistuvien määrä eri lajeissa ikäryhmien suhteen

2.6 Muu osallistuminen liikunta- ja urheiluseuratoimintaan

Vapaaehtoistyön lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin väestön muuta osallistumista urheiluseurojen toimintaan. Näin tavoiteltiin sellaista osallistumista, joka ei ole ymmärrettävissä vapaaehtoistyöksi tai liikunnan harrastamiseksi. Ensinnä kysyttiin osallistumista seuran tilaisuuksiin, kuten vanhempainiltoihin, tiedotustilaisuuksiin, virkistystoimintaan tai muihin vastaaviin tilaisuuksiin. Toiseksi kysyttiin kannustamista paikan päällä kilpailuissa tai otteluissa. Kolmanneksi kysyttiin osallistumista muulla tavoin.

Väestöstä 8,6 prosenttia osallistuu seuran tilaisuuksiin, 26,3 prosenttia kannustaa paikan päällä ja 0,7 prosenttia osallistuu muulla tavoin (taulukko 19). Niiden osuus, jotka eivät osallistu kyseisillä tavoin tai eivät osanneet sanoa, oli 70,9 prosenttia, eli osallistuvia on 29,1 %. Osallistuvien miesten osuus on hieman naisten osuutta suurempi. Miehet osallistuvat erityisesti paikan päällä kannustamiseen naisia useammin.

Ikäryhmistä eniten urheiluseuran tilaisuuksiin ja kannustamiseen osallistuvat 25–54-vuotiaat. Kun tarkastellaan vastaajien elämäntilannetta, selvästi eniten osallistuvat henkilöt, jotka asuvat puolison ja lasten kanssa. Ilmeinen selitys on, että lasten vanhemmat osallistuvat seuratoimintaan lastensa harrastuksen kautta, vaikka tutkimusaineisto ei näin suoraan kerrokaan. Mielenkiintoista on, että puolison ja lasten kanssa asu-

vista 44,7 prosenttia osallistuu tällä tavoin urheiluseuratoimintaan, LIITU-tutkimuksen (Blomqvist 2019) mukaan taas 50 prosenttia 9–15-vuotiaista harrastaa säännöllisesti urheiluseurassa. Osallistumisen useus kahden aikuisen taloudessa selittää osaltaan myös sitä tulosta, että osallistuminen on yleisintä suurimmissa tuloluokissa.

Urheiluseuran tilaisuuksiin ja kannustamiseen osallistuminen eriytyy alueellisesti samoin kuin vapaaehtoistyöhön osallistuminen: osallistuminen on vähäisintä pääkaupunkiseudulla ja Pohjois- ja Itä-Suomessa. Myös ammattiryhmissä osallistuminen noudattelee samaa jakautumista kuin vapaaehtoistyössä: eniten osallistuiivat johtavassa asemassa olevat, ylemmät ja alemmat toimihenkilöt sekä yrittäjät.

Tuntimäärää tarkastellessa noin puolet vastaajista arvioi käyttäneensä muuhun osallistumiseen kuin vapaaehtoistyöhön keskimäärin 0–2 tuntia kuukaudessa viimeisen vuoden aikana (taulukko 16). Keskimääräistä tarkastelua varten aineistosta poistettiin kaikki yli 100 tuntia kuukaudessa vastanneet. Tällöin muun osallistumisen keskiarvoksi muodostui 7,1 tuntia ja mediaaniksi kaksi tuntia. Tässä suhteessa muu osallistuminen, eli tilaisuuksiin, kannustamiseen ja muuhun vastaavaan osallistuminen noudattelee pitkälti vapaaehtoistyöhön tekemisen keskimääräisiä tuntimääriä.

Taulukko 16. Osallistuminen urheiluseuran toimintaan: tilaisuudet, kannustus ja muu osallistuminen. Keskimääräinen tuntimäärä kuukaudessa (n=619)

Osallistuminen urheiluseuran toimintaan: tilaisuudet, kannustus ja muu osallistuminen. Keskimääräinen tuntimäärä kuukaudessa (n=619)		
Tuntia kuukaudessa, keskimäärin viimeisen vuoden aikana	Osuus vastaajista (%)	Kumulatiivinen osuus vastaajista (%)
0	2,7	2,7
1	27,8	30,5
2	19,8	50,3
3–6	24,1	74,5
7–10	8,5	83,1
11–20	8,3	91,4
Yli 20	8,6	100

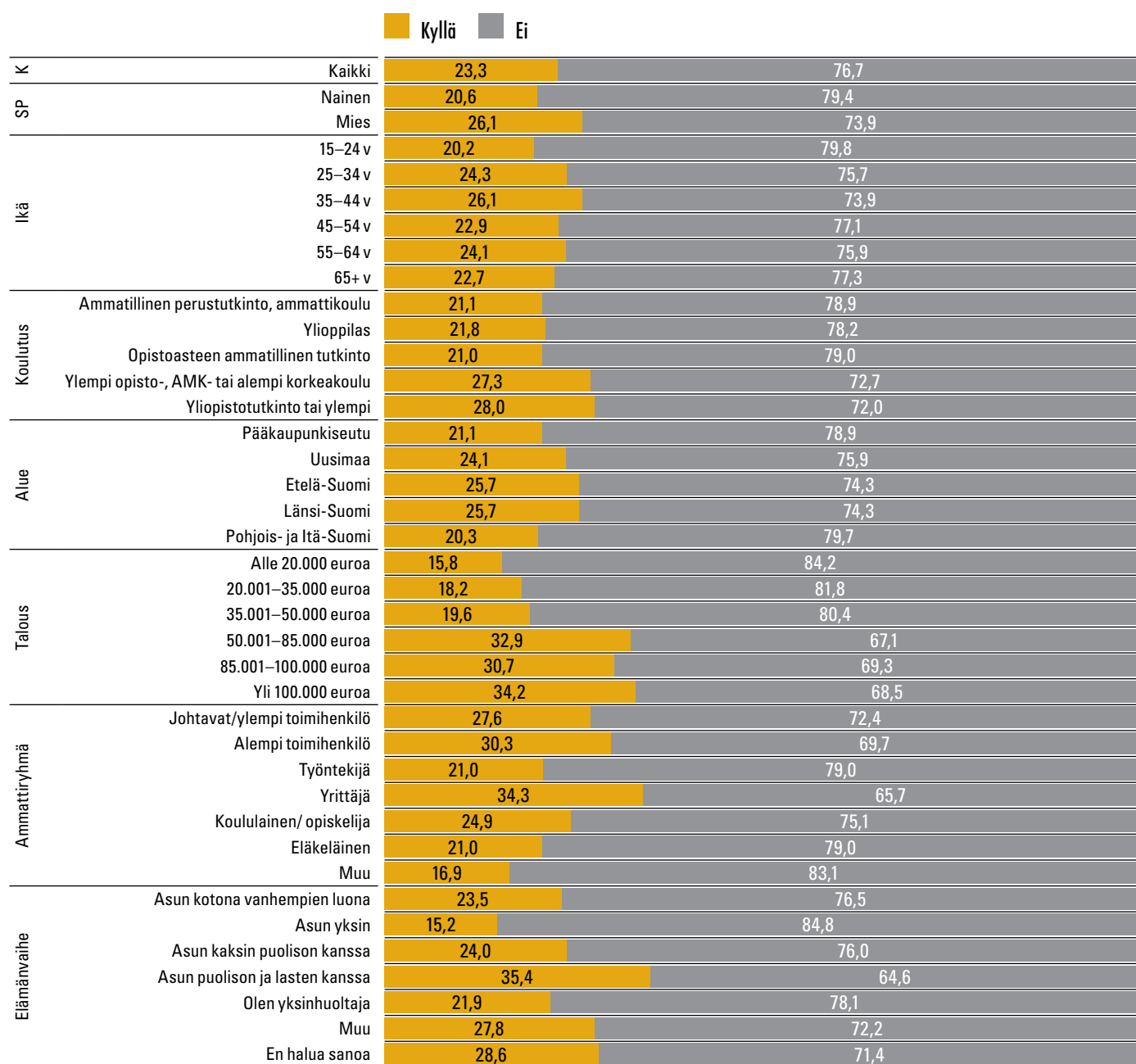
2.7 Urheiluseuran, -yhdistyksen tai liikuntajärjestön jäsenyys

Urheiluseuran, -yhdistyksen tai liikuntajärjestön jäsenenä on 23,3 prosenttia väestöstä, eli noin 960 000 15–74-vuotiaasta (kuvio 15). Seurajäsenyyksiä koskevaan kysymykseen jätti kuitenkin vastaamatta neljännes koko vastaajajoukosta. Kysymysmuotona oli ”Kuinka monen urheiluseuran tai -yhdistyksen tai liikuntajärjestön jäsen te olette?”, joten mahdollisesti osa niistä, jotka eivät olleet jäseniä, jättivät vastaamatta kokonaan. Tässä selvityksessä tulkittiin vastaamattomat ei-seurajäseniksi (jos seurajäsenyyksiä tarkastellaan vain kysymykseen vastanneiden joukossa, on heitä 31,3 prosenttia väestöstä). Kaikista jäsenenä olevista yksi jäsenyys on 65,3

prosentilla ja kaksi jäsenyyttä 23,0 prosentilla. Lopuilla 11,8 prosentilla on kolme jäsenyyttä tai enemmän.

Väestöryhmittäisessä analyysissä tarkasteltiin vain dikotomisesti jäsenenä olevien osuutta kustakin väestöryhmästä (kuvio 15). Miehet (26,1 %) ovat naisia (20,6 %) selvästi useammin jäseniä. Ikäluokittainen vaihtelu ei ole aivan yhtä suurta. Suurin jäsenten osuus väestöryhmässä on ikäluokassa 35–44-vuotiaat. Jäsenten suhteellinen osuus on suurinta johtavassa asemassa olevilla, toimihenkilöillä ja yrittäjillä, suurimmissa tuloluokissa ja korkeimmin koulutetuilla. Jäsenyys on

Kuvio 15. Jäsenyys urheiluseurassa, -yhdistyksessä tai liikuntajärjestössä, osuus väestöryhmästä (%)

suhteellisesti vähäisintä pääkaupunkiseudulla sekä Pohjois- ja Itä-Suomessa. Näin ollen urheiluseuran jäsenyys noudattelee pitkälti aiempia tuloksia osallistumisesta.

Liikunta- ja urheiluseurassa harrastavista 76,8 prosenttia ilmoittaa olevansa jäsenenä seurassa. Harrastaminen ja jäsenyys eivät siis enää kulje käsi kädessä, vaan seuroissa liikkuu myös paljon ei-jäseniä. Toisin päin tar-

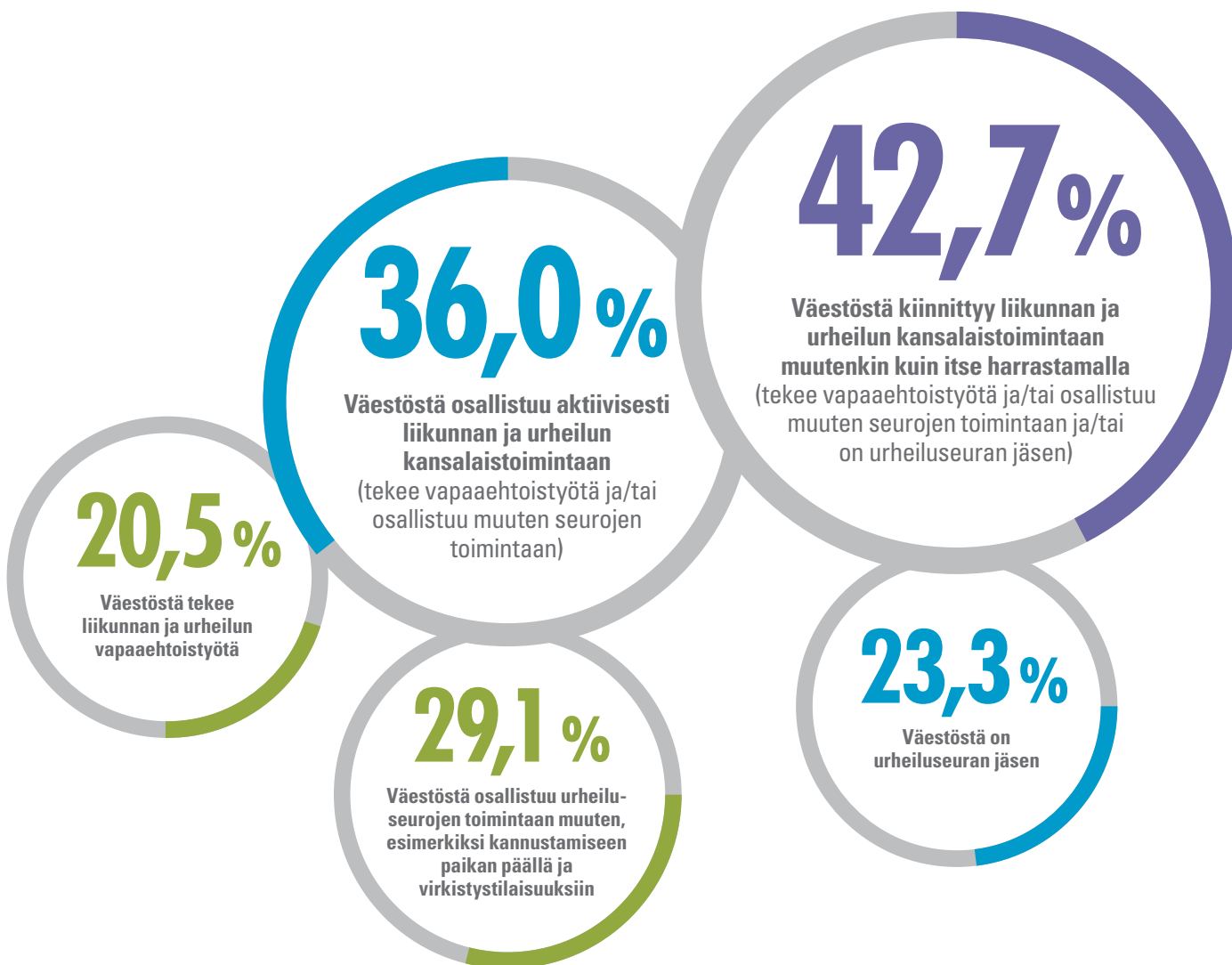
kasteltuna niistä, jotka ovat liikunta- tai urheiluseuran jäseniä, 43,8 prosenttia harrastaa myös itse seurassa. Vastaavasti urheiluseuran jäsenistä 41,3 prosenttia tekee myös vapaaehtoistyötä seuroissa. Liikunta- ja urheiluseuroissa vapaaehtoistyötä tekevästä 79,6 prosenttia on myös jäsen, eli noin neljännes vapaaehtoistyötä tekevästä ei kuitenkaan ole itse jäsenenä urheiluseurassa.

2.8 Kansalaistoimintaan osallistuminen – vapaaehtoistyö, osallistuminen ja seurajäsenyys yhdessä

Tässä yhteydessä tarkastellaan liikunnan kansalaistoimintaan osallistumista yhdistelemällä edellä esitettyjä tietoja. Tällä tavoin piirtyy yleiskuva siitä, millä tavoin liikunnan ja urheilun kansalaistoiminta koskettaa väestöä ja eri väestöryhmiä. Yhteensä 36 prosenttia väestös-

tä osallistuu liikunnan vapaaehtoistyöhön tai muulla tavoin (tilaisuudet, kannustaminen, muu) urheiluseurojen toimintaan (kuvio 16). Voidaan siis sanoa, että liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan aktiivisesti osallistuu reilu kolmasosa väestöstä. Kun analyysiin

Kuvio 16. Liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan osallistuminen, muu kuin harrastaminen

lisätään vielä seurajäsenyys, voidaan yhteensä 42,7 prosentilla aikuisväestöstä todeta olevan jokin yhteys liikunnan kansalaistoimintaan muutoinkin kuin harras-

tajana. Tästä voidaan myös päätellä, että jäsenenä olevista 71,2 % osallistuu myös vapaaehtoistyöhön tai muuhun seurojen toimintaan.

Väestöryhmissä sellaisia ryhmiä, joissa yli puolella on yhteys liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan, ovat

- a) yrittäjät (54,9 prosentilla yhteys),
- b) ne, joiden kotitalouden bruttotulot ovat 50–85 000 euroa (54,9 prosentilla yhteys) sekä
- c) ne, jotka asuivat puolison ja lasten kanssa (58,4 prosentilla yhteys).

Alhaisimmat, alle 40 prosentin osuudet löytyvät

- a) ammatillisen perustutkinnon suorittaneista (39,9 prosentilla yhteys)
- b) ammattiryhmästä muut (34,4 prosentilla yhteys),
- c) niistä, joiden kotitalouden bruttotulot olivat alle 50 000 euroa vuodessa (37,8 prosentilla yhteys),
- d) yksinasuvista (34,3 prosentilla yhteys), yksinhuoltajista (39,0 prosentilla yhteys) ja luokasta muu elämäntilanne (39,2 prosentilla yhteys).

2.9 Yhteenveto

Vuonna 2018 toteutetun kyselyn mukaan liikunnan ja urheilun kansalaistoiminta koskettaa suurta osaa väestöstä. Liikuntaharrastamisen lisäksi kansalaistoimintoihin osallistutaan tekemällä vapaaehtoistyötä, osallistumalla erilaisiin tilaisuuksiin ja paikan päällä kannustamiseen sekä olemalla jäsenenä liikunta- ja urheiluseuroissa. Tämän selvityksen mukaan jollakin näistä tavoista osallistuu 42,7 prosenttia väestöstä, mikä tarkoittaa 1 760 000 15–74-vuotiasta suomalaista.

Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyötä tekee noin viidennes väestöstä, eli 845 000 ihmistä. Keskimäärin vapaaehtoistyötä tehdään 7,3 tuntia kuukaudessa, eli vuositasolla suomalaiset tekevät vapaaehtoistyötä noin 74 miljoonaa tuntia. Tämän työn taloudellinen arvo asettuu arviolta 0,9 ja 1,5 miljardin euron välille, riippuen laskentatavasta. Puolet ilmoittaa tekevänsä vapaaehtoistyötä korkeintaan kolme tuntia kuukaudessa. Vapaaehtoistyötä tekevien kesken työ ei jakaudu tasan, vaan eniten tekevä kymmenen prosenttia vapaaehtoisista tekee yli puolet koko vapaaehtoistyön tuntimäärästä.

Erilaisista vapaaehtoistyön muodoista ja rooleista talkootyö on yleisintä. Siihen osallistuu 18,5 prosenttia väestöstä, eli noin 760 000 henkilöä. Valmentajina tai ohjaajina säännöllisesti tai satunnaisesti toimii 9,3 prosenttia väestöstä. Säännöllisesti valmennus- ja ohjaustehtävissä oli noin 160 000 henkilöä. Useimmissa

vapaaehtoistöissä toimittiin satunnaisesti, ainoastaan rahastonhoitajina tai erilaisissa hallinnollisissa elimissä useimmin säännöllisesti. Erilaisten vapaaehtoistehtävien moninaisuudesta kertoo, että kyselyyn määritetyistä tavanomaisista rooleista huolimatta huomattava osa vastaajista kertoi toimineensa ”muuna toimihenkilönä” (13,5 %) tai ”muissa vapaaehtoistehtävissä” (13,0 %). Lajit, joihin sitoutui eniten vapaaehtoistyöntekijöitä, olivat jalkapallo, jääkiekko, maastohiihto, pesäpallo, salibandy, suunnistus ja yleisurheilu.

Liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnassa ollaan mukana myös osallistumalla erilaisiin tilaisuuksiin tai paikan päällä kannustamiseen. Tällainen osallistuminen kattoi 29,1 prosenttia väestöstä, eli noin 1 200 000 henkilöä. Tyypillisimmillään tällä tavoin osallistutaan korkeintaan kaksi tuntia kuukaudessa.

Urheiluseuran, -yhdistyksen tai -järjestön jäsenenä on 23,3 prosenttia väestöstä, eli noin 960 000 henkilöä. Niistä, jotka ilmoittavat liikkuvansa liikunta- ja urheiluseuroissa, noin neljännes ei kuitenkaan ole jäsen. Liikunta- ja urheiluseurojen jäsenyysperusteet ovatkin muuttuneet aiemmista ajoista, jolloin jäsenyyksillä oli enemmän aatteellista merkitystä. Samalla osa liikunta- ja urheiluseuroista on muuttunut jäsenyysperusteisesta toiminnasta kohti palveluntuotantoa.

Väestöryhmittäin tarkasteltuna miesten osallistu-

minen kansalaistoimintaan on naisia yleisempää, ja näin on myös liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa harrastamisen suhteen. Vapaaehtoistyö ja muu osallistuminen on yleisintä 35–44-vuotiailla, mitä selittää lapsiperheiden vanhempien osallistuminen. Seurajäsenyydet ovat yleisimpiä nuorilla ikäluokilla, joskin jäsenenä olemisen yleisyys on suhteellisen tasaista kaikissa ikäryhmissä. Nuorten, koululaisten ja opiskelijoiden sekä kotona vanhempien kanssa asuvien henkilöiden vapaaehtoistyön erityispiirre on, että ne, jotka tekevät vapaaehtoistyötä, tekevät sitä tuntimääräisesti enemmän kuin muut. Nuorimmalle ikäryhmälle tyypillisin vapaaehtoistyön rooli on valmentajana tai ohjaajana toimiminen, kun taas muissa ikäryhmissä tyypillisintä on talkootyö.

Koulutus, ammattiryhmä ja talouden bruttovuositulo ovat yhteydessä kansalaistoimintaan osallistumiseen. Pääpiirteissään osallistuminen on yleisintä korkeimmin koulutetuilla, johtavassa asemassa, toimihenkilöinä tai yrittäjinä toimivilla sekä korkeimpiin talouden tuloluokkiin kuuluvilla. Erityisen selvästi tulot ovat yhteydessä seurajäsenyyteen: talouden yli 50 000 euron vuosituloilla jäsenyys on selvästi yleisempää kuin alle 50 000 euron tuloilla. Korkeimmin koulutetut ja ylimpiin tuloluokkiin kuuluvat vapaaehtoiset tekevät kuitenkin tuntimääräisesti muita vähemmän vapaaehtoistyötä, mutta ammattiryhmittäin erot eivät ole näin selviä, vaan tuntimääräisesti vähiten vapaaehtoistyötä tekevät eläkeläiset.

Alueellisesti liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, muu osallistuminen ja jäsenenä oleminen ovat yleisintä Länsi- ja Etelä-Suomessa (pl. Uusimaa ja pääkaupunkiseutu). Vapaaehtoistyöhön osallistuminen on vähäisintä pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla, joskin ero Poh-

jois- ja Itä-Suomeen ei ole kovin suuri. On tärkeää huomata, että vapaaehtoistyön yleisyyden samankaltaisuutta eri alueilla selittävät eri tekijät: Kasvavilla kaupunki- ja talousalueilla myös muu kuin kansalaistoiminnan voimin ylläpidetty vapaa-aika- ja liikuntapalveluiden tarjonta on yleistä. Muuttotappioalueilla sen sijaan väestömäärän väheneminen vaikuttaa seuratoiminnankin elinvoimaisuuteen.

Elämänvaiheittain tarkasteltuna aktiivisimpia liikunnan kansalaistoimijoita ovat ne, jotka asuvat puolisoiden ja lasten kanssa tai vielä kotona omien vanhempien kanssa. Vapaaehtoistyö, muu osallistuminen ja seurajäsenyyden näyttävät olevan sidoksissa omiin tai omien lasten harrastuksiin ja niiden turvaamiseen. Tosin tämän selvityksen perusteella ei tarkkaan tiedetä, onko keski-ikäisten ryhmällä nimenomaan liikunta- ja urheiluharrastuksissa olevia lapsia. Nuorille vapaaehtoistyö voi olla myös tapa kerryttää omaa osaamista. On ilmeistä, että siellä, missä liikunta- ja urheiluseurat ovat suhteessa merkittävä lasten ja nuorten sekä nuorten aikuisten liikuttaja, on kansalaistoimintaan osallistuminen yleisempää.

Liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan osallistumisesta voidaan sanoa, että se on korostuneesti miesten, keski-ikäisten ja keskiluokkaisten toimintakenttää, ollen yleisintä vielä muualla kuin Pohjois- ja Itäsuomessa sekä pääkaupunkiseudulla. Kansalaistoiminnoissa ovat mukana ne, joilla on muutenkin resursseja harrastaa liikuntaa ja urheilua. Erityisesti liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnoista näyttävät syrjäytyvän alimassa kotitalouden tuloluokassa olevat ja yksin asuvat henkilöt.

2.10 Vapaaehtoisosion liitetaulukot

Taulukko 17. Osallistuminen liikunnan ja urheilun vapaaehtoistoimintaan, osuus väestöryhmästä (%)

	Kyllä, liikunta- tai urheiluseurassa	Kyllä, muussa liikunta-/ urheilu- järjestössä	Kyllä, muussa yhdistyksessä tai järjestössä	En ole mukana	En osaa sanoa
Kaikki	12,1	2,7	7,4	75,3	4,2
SUKUPUOLI (n=3240–3242)					
Naiset	8,7	1,9	8,1	79	3,5
Miehet	15,5	3,5	6,6	71,6	5,0
IKÄ (n=3241–3243)					
15–24 v	13,3	3,4	4,2	71,0	8,9
25–34 v	12,1	3,1	6,3	74,2	5,2
35–44 v	16,1	4,0	7,8	71,7	2,9
45–54 v	14,3	3,1	4,2	76,3	4,6
55–64 v	10,5	1,2	10,6	77,7	1,8
65+ v	8,4	1,7	10,5	78,9	2,5
KOULUTUS (n=2897–2899)					
Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	10,8	2,7	7,0	75,2	5,5
Ylioppilas	12,9	3,8	5,6	74,8	4,9
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	11,5	1,7	9,6	75,7	2,9
Ylempi opisto-, AMK- tai alempi korkeakoulu	14,6	3,0	7,8	72,9	3,0
Yliopistotutkinto tai ylempi	13,1	2,0	9,2	77,7	1,4
ASUINALUE (n=3240–3242)					
Pääkaupunkiseutu	9,1	1,4	6,8	80,8	3,3
Uusimaa	7,8	2,0	7,8	79,3	4,1
Etelä-Suomi	15,0	2,9	9,3	72,8	2,2
Länsi-Suomi	14,8	3,8	6,5	71,0	5,8
Pohjois- ja Itä-Suomi	11,2	2,5	7,0	75,3	5,3
TALOUDEN BRUTTOVUOSITULOT (n=2669–2671)					
Alle 20 000 €	6,6	3,3	6,0	79,3	5,8
20 001–35 000 €	9,9	2,5	7,9	78,4	3,1
35 001–50 000 €	8,7	2,8	10,0	76,5	3,2
50 001–85 000 €	19,3	2,0	8,0	68,4	3,8
85 001–100 000 €	19,7	5,7	6,1	69,9	3,5
Yli 100 000 €	14,2	0	7,4	81,5	0,5
AMMATTIRYHMÄ (n=3206–3210)					
Johtavassa asemassa/Ylempi toimihenkilö	18,8	3,0	7,3	72,9	1,3
Alempi toimihenkilö	20,5	2,9	3,9	70,7	2,6
Työntekijä	11,5	3,7	4,4	77,6	4,6
Yrittäjä	19,0	2,3	15,4	61,5	4,6
Koululainen/opiskelija	10,8	2,7	6,6	73,2	6,9
Eläkeläinen	7,3	1,8	10,4	78,3	3,9
Muu	9,2	2,6	6,3	77,9	6,0
ELÄMÄNVAIHE (n=3239–3242)					
Asun kotona vanhempien luona	16,2	5,7	4,4	63	11,8
Asun yksin	7,6	2,2	6,4	80,5	4,7
Asun kaksin puolison kanssa	8,6	1,7	9,5	78,7	2,9
Asun puolison ja lasten kanssa	25,2	4,4	6,3	65,0	2,0
Olen yksinhuoltaja	14,3	2,9	6,7	71,7	5,7
Muu	12,7	1,3	3,8	73,4	7,6
En halua sanoa	0	0	7,7	71,4	15,4

Taulukko 18. Vapaaehtoistyön roolit taustamuuttujien mukaan, osuus väestöryhmästä (%)

	Valmentajana tai apuvalmentajana tai ohjaajana	Joukkueenjohtajana	Rahastonhoitajana	Huoltajana	Muuna toimihenkilönä	Toimitsijana	Talukko- tai varainhankinta- tehtävissä	Tuomari- tai arviointitehtävissä	Hallituksessa, valiokunnassa, laijaoastossa tai muussa vastaavassa luottamustehtävissä	Muussa vapaaehtoistehtävissä
Kaikki	9,3	5,5	4,6	7,8	13,5	12,5	18,5	6,2	7,4	13,0
SUKUPUOLI (n=3240–3243)										
Naiset	5,7	2,8	3,1	5,9	10,6	9,1	16,1	2,9	4,8	11,5
Miehet	12,9	8,1	6,0	9,6	16,4	15,9	20,9	9,6	10,0	14,4
IKÄ (n=3240–3243)										
15–24 v	18,4	9,0	7,0	8,6	11,9	12,9	16,1	11,7	6,7	12,3
25–34 v	12,2	8,8	7,2	9,2	14,9	14,4	15,1	7,0	7,0	9,9
35–44 v	11,6	7,8	5,4	13,1	18,1	17,4	25,4	6,7	9,6	16,0
45–54 v	8,0	4,2	3,2	9,7	14,7	12,6	19,9	3,7	6,9	14,3
55–64 v	5,0	2,8	3,6	4,8	11,2	10,2	18,3	5,8	8,2	13,9
65+ v	3,3	1,8	2,0	3,7	11,3	9,3	17,6	3,9	6,7	12,4
KOULUTUS (n=2896–2899)										
Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	11,5	7,0	5,0	8,1	13,0	12,9	18,4	7,0	6,3	13,4
Ylioppilas	12,0	7,3	5,8	9,1	13,8	12,9	16,9	7,1	8,5	11,5
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	6,4	4,4	3,0	9,8	12,9	12,3	19,4	4,6	5,9	13,7
Ylempi opisto-, AMK- tai alempi korkeakoulu	10,4	5,8	6,1	7,8	16,8	13,4	20,6	6,7	10,0	14,2
Yliopistotutkinto tai ylempi	6,0	3,6	2,8	6,7	13,7	13,3	19,5	4,1	7,2	12,1
ASUINALUE (n=3240–3243)										
Pääkaupunkiseutu	6,1	4,6	4,0	6,0	10,5	10,0	11,8	4,0	5,7	10,4
Uusimaa	10,5	6,1	3,0	6,4	10,5	10,6	15,3	4,4	5,8	10,9
Etelä-Suomi	9,3	4,3	3,8	8,1	15,6	14,8	20,9	7,1	9,3	15,1
Länsi-Suomi	11,1	7,1	5,4	8,2	14,7	13,9	21,6	7,2	8,5	13,7
Pohjois- ja Itä-Suomi	9,9	5,9	5,6	9,2	13,9	12,0	20,6	7,2	7,1	13,9
TALOUDEN BRUTTOVUOSITULOT (n=2668–2671)										
Alle 20 000 €	6,5	2,7	3,5	5,6	6,4	7,9	12,9	5,6	4,0	8,9
20 001–35 000 €	9,7	7,9	7,9	10,3	16,9	12,5	20	8,1	8,5	15,0
35 001–50 000 €	8,0	4,8	4,6	7,8	13,0	12,5	16,4	6,8	6,6	12,5
50 001–85 000 €	13,8	6,7	3,6	8,7	17,3	16,5	22,5	7,1	10,4	15,5
85 001–100 000 €	13,6	8,4	7,9	8,8	17,5	17,1	25,0	6,0	8,3	15,8
Yli 100 000 €	5,3	4,3	4,7	9,0	11,0	12,1	17,5	5,3	5,3	10,5
AMMATTIRYHMÄ (n=3207–3209)										
Johtavassa asemassa/Ylempi toimihenkilö	14,8	9,3	8,0	11,3	20,4	19,1	22,9	9,3	8,0	15,4
Alempi toimihenkilö	17,5	12,3	5,5	13,3	19,2	16,5	23,7	8,8	10,6	16,9
Työntekijä	10,4	5,9	6,2	8,1	12,7	11,6	17,5	5,5	6,5	11,8
Yrittäjä	9,8	5,2	6,8	14,8	22,2	19,0	26,5	10,9	17,8	19,0
Koululainen/opiskelija	13,5	5,4	3,3	6,3	8,4	9,9	16,8	9,9	6,3	9,9
Eläkeläinen	3,4	2,1	2,0	4,2	10,7	9,1	17,0	3,8	6,8	12,5
Muu	4,3	2,9	3,2	6,0	9,8	11,2	12,9	2,9	3,7	10,7
ELÄMÄNVAIHE (n=3239–3242)										
Asun kotona vanhempien luona	20,4	14,0	10,9	11,8	17,0	18,3	24,5	13,9	11,3	21,4
Asun yksin	7,1	3,5	3,4	5,0	9,4	8,8	13,7	6,5	5,9	9,5
Asun kaksin puolison kanssa	5,3	3,5	3,3	4,5	11,4	10,0	15,7	3,7	7,0	10,8
Asun puolison ja lasten kanssa	16,2	9,1	6,3	16,4	21,2	20,6	29,3	8,3	9,8	18,6
Olen yksinhuoltaja	12,3	6,7	4,8	13,4	21,0	18,9	23,6	4,7	5,7	19,8
Muu	11,4	11,3	6,4	11,4	17,7	12,7	19,0	6,3	8,9	16,3
En halua sanoa	7,7	0	0	0	0	7,7	15,4	0	0	7,7

Taulukko 19. Osallistuminen urheiluseuran toimintaan: tilaisuudet, kannustus ja muu osallistuminen, osuus väestöryhmästä (%)

	Osallistunut seuran tilaisuuksiin	Kannustanut paikan päällä kilpailuissa tai otteluissa	Osallistunut muulla tavoin	En ole osallistunut	En osaa sanoa
Kaikki (n=3241)	8,6	26,3	0,7	65,8	5,1
SUKUPUOLI (n=3240–3241)					
Naiset	8,7	23,1	0,7	70,2	3,8
Miehet	8,5	29,4	0,7	61,5	6,3
IKÄ (n=3240–3242)					
15–24 v	13,3	3,4	4,2	71,0	8,9
25–34 v	12,1	3,1	6,3	74,2	5,2
35–44 v	16,1	4,0	7,8	71,7	2,9
45–54 v	14,3	3,1	4,2	76,3	4,6
55–64 v	10,5	1,2	10,6	77,7	1,8
65+ v	8,4	1,7	10,5	78,9	2,5
KOULUTUS (n=2896–2898)					
Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	7,8	25,9	0,3	64,2	7,9
Ylioppilas	7,6	27,6	0,7	63,9	5,3
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	9,8	26,2	1,5	66,9	3,7
Ylempi opisto-, AMK- tai alempi korkeakoulu	10,7	27,7	0,7	64,6	3,6
Yliopistotutkinto tai ylempi	9,2	27,3	0,6	68,6	1,8
ASUINALUE (n=3240–3241)					
Pääkaupunkiseutu	7,1	22,6	1,0	70,0	4,3
Uusimaa	8,8	23,8	0,3	69,4	4,1
Etelä-Suomi	9,2	27,3	0,9	66,9	3,1
Länsi-Suomi	10,2	29,2	0,6	61,3	7,1
Pohjois- ja Itä-Suomi	7,4	23,5	0,4	64,5	6,0
TALOUDEN BRUTTOVUOSITULOT (n=2668–2670)					
Alle 20 000 €	4,1	20,5	0,2	71,4	6,2
20 001–35 000 €	6,3	23,6	0,2	69,4	4,1
35 001–50 000 €	7,1	22,4	0,5	68,7	5,9
50 001–85 000 €	12,3	33,9	1,2	57,9	4,3
85 001–100 000 €	14,9	33,2	1,3	59,6	2,6
Yli 100 000 €	8,8	27,9	0,5	69,8	0,5
AMMATTIRYHMÄ (n=3208–3211)					
Johtavassa asemassa/Ylempi toimihenkilö	14,6	32,7	1,0	63,1	1,5
Alempi toimihenkilö	16,9	30,5	0,6	60,4	5,8
Työntekijä	9,2	27,0	0,3	62,3	7,7
Yrittäjä	9,7	32,8	2,3	59,8	4,0
Koululainen/opiskelija	5,4	24,9	0,0	65,8	6,9
Eläkeläinen	3,6	23,1	1,0	71,0	3,7
Muu	8,0	20,6	0,3	71,1	4,6
ELÄMÄNVAIHE (n=3240–3243)					
Asun kotona vanhempien luona	10,0	26,1	0,0	52,2	15,2
Asun yksin	4,2	21,0	0,3	72,3	5,0
Asun kaksin puolison kanssa	3,6	24,1	1,1	70,5	3,3
Asun puolison ja lasten kanssa	23,7	40,4	1,0	51,4	3,9
Olen yksinhuoltaja	13,2	24,5	0,0	61,0	9,4
Muu	16,5	26,3	0,0	64,6	8,8
En halua sanoa	7,1	7,1	0,0	84,6	7,1

3

Resurssit ja kulkeminen

Jarmo Mäkinen

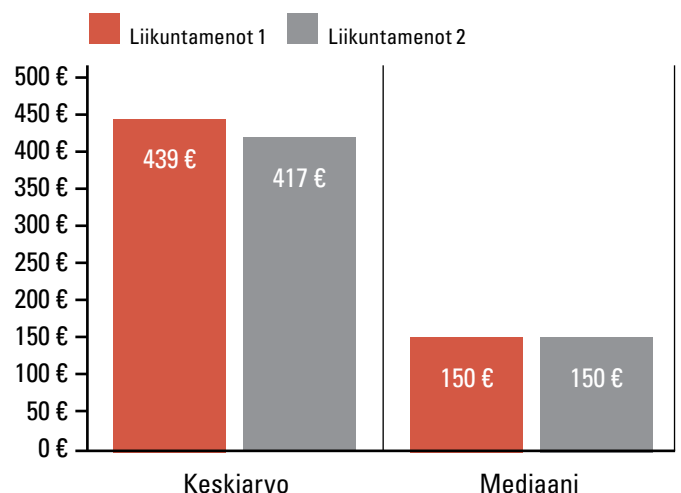
3.1 Harrastuksiin käytetty raha

Vastaajien urheilu- liikunta- tai kuntoiluharrastuksiin kuluvia menoja kysyttiin kahdella tavalla. Ensiksi kysyttiin heidän henkilökohtaista rahankäyttöänsä (Liikuntamenot 1) ja toiseksi heidän koko kotitaloutensa rahankäyttöä (Liikuntamenot 2). Kysymyksissä ei täsmennetty tarkemmin millaisia menoja ne koskevat ja millaisia toimintoja pitäisi laskea harrastuksen piiriin tässä yhteydessä. Vastaajat määrittivät siis itse, mitä lukevat liikuntaharrastuksiinsa kuuluviksi menoiksi.

Paljonko arviolta käytät euroina henkilökohtaisesti rahaa omaan urheilu-, liikunta- tai kuntoiluharrastuksiisi vuodessa?

Paljonko arviolta käytätte euroina rahaa kaikkien kotitaloutenne kuuluvien urheilu-, liikunta- tai kuntoiluharrastuksiin vuodessa?

Kuvio 17. Liikuntamenojen keskiarvo ja mediaani

Henkilökohtaista rahankäyttöä koskevan kysymyksen vastasi 69 prosenttia ja kotitalouden rahankäyttöä koskevaan kysymykseen 46 prosenttia vastaajista eli selvästi vähemmän. Seuraavassa esitettävissä tuloksissa

myös kotitalouden rahan käyttö esitetään yksilötasolla henkilökohtaisen rahankäytön tapaan. Tähän päästään, kun vastaajien kotitalouden rahankäyttö jaetaan heidän kotitalouteensa kuuluvien henkilöiden määrällä ilman ikään liittyviä painotuksia.

Kuvion 17 mukaan henkilökohtaisten harrastusmenojen keskiarvo on 439 euroa ja kotitalouden jäseniin perustuvalla laskutavalla 417 euroa. Molempien mediaani on 150 euroa vuodessa eli huomattavasti vähemmän. Li-

Taulukko 20. Kansallisen liikuntatutkimuksen harrastusmenojen keskiarvot nykyrahassa (2018)

	2001–02	2005–06	2009–10
Kaikki	407	522	642
Miehet	547	663	829
Naiset	270	383	458
19–25 vuotta	502	654	797
26–34 vuotta	515	670	823
36–50 vuotta	412	522	627
yli 50 vuotta	288	345	452

Taulukko 21. Liikuntamenot taustamuuttujittain

		Henkilökohtaiset liikuntamenot	Kotitalouteen kuuluvien liikuntamenot
KAIKKI			
	Keskiarvo	439	417
	Mediaani	150	150
SUKUPUOLI			
Naiset	Keskiarvo	367	387
	Mediaani	120	125
Miehet	Keskiarvo	515	443
	Mediaani	200	175
IKÄ			
15–24 v	Keskiarvo	499	424
	Mediaani	100	100
25–34 v	Keskiarvo	507	393
	Mediaani	229	200
35–44 v	Keskiarvo	480	504
	Mediaani	150	200
45–54 v	Keskiarvo	405	424
	Mediaani	100	125
55–64 v	Keskiarvo	412	417
	Mediaani	150	150
65+ v	Keskiarvo	375	365
	Mediaani	126	125
KOULUTUS			
Ammatillinen perustutkinto, ammattikoulu	Keskiarvo	280	244
	Mediaani	100	100
Ylioppilas	Keskiarvo	528	432
	Mediaani	120	125
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	Keskiarvo	347	328
	Mediaani	100	125
Ylempi opisto-, AMK- tai alempi korkeakoulu	Keskiarvo	505	553
	Mediaani	200	200
Yliopistotutkinto tai ylempi	Keskiarvo	617	617
	Mediaani	276	250
SUURALUEET (NUTS2x)			
Pääkaupunkiseutu	Keskiarvo	603	577
	Mediaani	200	200
Uusimaa	Keskiarvo	368	336
	Mediaani	150	150
Etelä-Suomi	Keskiarvo	349	385
	Mediaani	100	167
Länsi-Suomi	Keskiarvo	365	329
	Mediaani	150	150
Pohjois- ja Itä-Suomi	Keskiarvo	481	437
	Mediaani	100	125

		Henkilökohtaiset liikuntamenot	Kotitalouteen kuuluvien liikuntamenot
TALOUDEN BRUTTOTULOT			
Alle 20.000 euroa	Keskiarvo	190	188
	Mediaani	100	50
20.001–35.000 euroa	Keskiarvo	354	244
	Mediaani	100	100
35.001–50.000 euroa	Keskiarvo	511	369
	Mediaani	100	75
50.001–85.000 euroa	Keskiarvo	494	411
	Mediaani	200	200
85.001–100.000 euroa	Keskiarvo	563	587
	Mediaani	272	304
Yli 100.000 euroa	Keskiarvo	973	1016
	Mediaani	300	400
AMMATTIRYHMÄ			
Johtavassa asema/ Ylempi toimi henkilö	Keskiarvo	590	627
	Mediaani	250	300
Alempi toimihenkilö	Keskiarvo	465	390
	Mediaani	300	183
Työntekijä	Keskiarvo	383	296
	Mediaani	200	125
Yrittäjä	Keskiarvo	978	989
	Mediaani	200	250
Koululainen / opiskelija	Keskiarvo	424	454
	Mediaani	200	171
Eläkeläinen	Keskiarvo	336	338
	Mediaani	100	125
Muu	Keskiarvo	346	166
	Mediaani	50	50
ELÄMÄNVAIHE			
Asun kotona vanhempien luona	Keskiarvo	604	235
	Mediaani	150	75
Asun yksin	Keskiarvo	321	285
	Mediaani	100	50
Asun kaksin puolison kanssa	Keskiarvo	438	410
	Mediaani	150	150
Asun puolison ja lasten kanssa	Keskiarvo	540	438
	Mediaani	200	167
Olen yksinhuoltaja	Keskiarvo	484	691
	Mediaani	174	130
Muu	Keskiarvo	577	593
	Mediaani	201	106
En halua sanoa	Keskiarvo	637	522
	Mediaani	80	0

kuntamenot vaihtelevat vastaajan mukaan hyvin voimakkaasti erityisesti talouden bruttovuositulojen mukaan (taulukko 21).

Keskiarvon perusteella voidaan laskea 15–74-vuotiaan väestön harrastusmenojen kokonaismäärä. Tämä vaihtelee 1,7 miljardista 1,8 miljardiin euroon riippuen kumpi keskiarvo otetaan laskennan lähtökohdaksi.

Tässä kyselyssä saadut keskiarvot ja mediaanit ovat yllättävän paljon alempia kuin aiemmassa kansallisessa liikuntatutkimuksessa (2009–10), jossa kysyttiin harrastusmenojen määrää samalla henkilökohtaisella kysymyksellä, ilman ohjeistusta tai määritelmää liikuntaharrastuksiin kuuluvista menoista. Kolme kertaa toteutetun kansallisen liikuntatutkimuksen henkilökohtaisia har-

rastusmenoja koskevan kysymyksen keskiarvot on esitetty taulukossa 20. Yksi eroa selittävä tekijä voi olla siinä, että vuoden 2018 kyselyssä oli mukana nuorempia ja vanhempia ikäryhmiä kuin kansallisessa liikuntatutkimuksessa. Tuolloin kysely kohdistui 19–64 -vuotiaiseen väestöön kun taas tässä kyselyssä kohteena on 15–74-vuotias väestö. Menot ovat pienempiä vanhemmissa ikäryhmissä. Tässä kyselyssä 15 prosenttia vastaajista laski harrastusmenoikseen nolla euroa. Heistä selkeästi suurimman ryhmän muodostavat eläkeläiset, joiden talouden bruttovuositulot ovat alle 20 000 euroa. Tämä ei kuitenkaan selitä koko eroa. Asiaa on kuitenkin syytä analysoida tarkemmin ennen kuin tehdään päätelmä siitä, että liikunnan harrastusmenot ovat laskeneet.

3.2 Harrastuksiin kulkeminen ja kyyditseminen

Liikunnan harrastamiseen liittyy merkittävä määrä sekä kulkemista että kyydittämistä kotien ja harrastuspaikkojen välillä. Tässä kyselyssä kulkemista selvitettiin lajikohtaisesti eli sen jälkeen, kun vastaaja oli valinnut lajin, häneltä kysyttiin, kuinka kaukana valitun lajin harrastuspaikka sijaitsee kodista tai muusta lähtöpisteestä. Lisäksi häneltä kysyttiin, miten hän kulkee harrastamaan valitua lajia.

Kulikutapaa koskevaan kysymykseen annettiin valmiit vastausvaihtoehdot, jotka ovat taulukon 22 sarakkeissa. Vaihtoehdot otettiin kyselyyn Liikenneviraston

(2018) henkilöliikennetutkimuksesta, joka tuottaa aiheeseen liittyvät perustilastot. Niiden menetelmä poikkeaa tästä kyselystä, eikä suoria vertailuja voi niiden kanssa tehdä, mutta niiden avulla voidaan havainnollistaa liikuntaan liittyvien matkojen määriä ja piirteitä suhteessa muita tarkoituspäriä omaaviin matkoihin. Vuoden 2016 henkilöliikennetutkimuksen mukaan ulkoiluun ja liikuntaan liittyvien matkojen lukumäärä eli matkaluku on 10 prosenttia kaikista kotimaassa tehdyistä matkoista. Näillä matkoilla kuljettujen kilometrimäärä eli matkasuorite on puolestaan neljä prosenttia kaikista 76

Taulukko 22. Harrastuksissa kulkemisen tunnusluvut

Tunnusluvut	Kävellen	Polku- pyörällä	Henkilö- autolla kuljet- tajana	Henkilö- autolla matkus- tajana	Joukko- liiken- teellä	Muulla tavalla	En osaa sanoa	Yhteensä/ kaikki kulkutavat
1 Matkaluku viikossa	4 358	1 365	3 200	706	589	495	543	11 228
2 Osuudet matkaluvusta	39 %	12 %	28 %	6 %	5 %	4 %	5 %	100 %
3 Matkasuorite viikossa km	8 037	7 465	57 079	11 025	7 749	2 108	967	94 430
4 Osuudet matkasuoritteesta	9 %	8 %	60 %	12 %	8 %	2 %	1 %	100 %
5 Matkan keskipituus (km/matka)	1,8	5,5	17,8	15,6	13,2	4,3	1,8	8,4
6 Henkilöiden määrä	1 905	767	1 328	607	366	621	248	2 627
7 Kulikutapaa käyttävien henkilöiden osuus	59 %	24 %	41 %	19 %	11 %	19 %	8 %	81 %
8 Yhden henkilön matkasuorite km/vko	4,2	9,7	43,0	18,2	21,2	3,4	3,9	35,9
9 Matkasuorite väestö milj. km/vko	10,3	9,5	72,9	14,1	9,9	2,7	1,2	121

miljardista kotimaassa kuljetuista kilometristä eli noin 3 miljardia kilometriä. Ulkoiluun ja liikuntaan liittyvät matkat ovat siis keskimäärin lyhyitä. Kyydittämisen ja saattamisen matkaluvun osuus on kymmenen prosenttia kaikista kotimaan matkoista ja kymmenen prosenttia myös kotimaan matkasuoritteesta. Liikunnan harrastamiseen liittyvän kyyditsemisen osuutta ei ole kuitenkaan erikseen ilmoitettu.

Taulukko 22 esittää harrastuksissa kulkemisen tunnusluvut kulkutavoittain. Kulkemista koskevia valideja vastauksia saatiin kaikkiaan 3225 kyselyyn vastanneelta. Vastaajat tekevät yhdessä viikossa yhteensä 11 228 matkaa (matkaluku). Eniten matkoja tehdään kävellen (39 %), tämän jälkeen henkilöautolla kuljettajana (28 %) ja kolmanneksi eniten polkupyörällä (12 %).

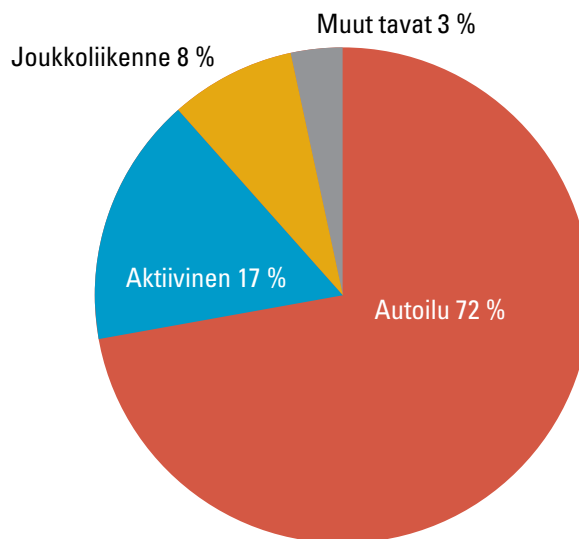
Matkasuoritteen tarkastelussa huomioidaan pelkien matkojen määrän lisäksi kuljetut kilometrit, joita vastaajilla on yhteen 94 430 kilometriä viikossa. Matkasuoritteessa henkilöautolla liikkumisen osuudet (60 % ja 12 %) ovat suurimmat muiden kulkemistapojen jäädessä alle kymmeneen prosenttiin. Autolla kuljetaan selvästi pidempiä matkoja kuin kävellen tai polkupyörällä (matkan keskipituus).

Taulukon 22 kolmella viimeisellä rivillä tarkastellaan kulkemista matkojen sijaan henkilönäkökulmasta. Ensimmäisenä rivillä 6 näistä esitetään kulkutapaa käyttävien henkilöiden määrä. Rivillä 7 on prosenttiluku, joka kertoo kuinka suuri osa vastaajista käyttää rivillä olevaa kulkutapaa. Yhdellä vastaajalla voi olla useampia erilaisia kulkutapoja harrastamiensa lajien mukaan, minkä vuoksi prosenttiosuuksia ei voi laskea yhteen. Tässä tarkastelussa kävellen kulkeminen on selkeästi yleisintä (59 %) ja henkilöautolla kuljettajana kulkeminen toiseksi yleisintä (41 %). Yhden henkilön matkasuoritteessa rivillä 7 kuljettujen kilometrien huomioiminen rivillä muuttaa auton suurimmaksi kulkuvälineeksi. Tämä lasketaan jakamalla matkasuorite (rivi 3) kulkutapaa käyttävien määrällä kyselyssä (rivi 6*3225).

Kuviossa 18 on vielä esitetty tämän matkasuoritteen jakautuminen kulkutaparyhmittäin. Siitä ilmenee, että 72 prosenttia harrastamiskilometreistä kuljetaan autolla ja 17 prosenttia aktiivisesti liikkumalla eli kävellen tai pyöräillen.

Lopuksi riveillä 8 ja 9 on vielä arvioitu matkasuo-

Kuvio 18. Liikuntaharrastamisen matkasuoritteen osuudet kulkutaparyhmittäin

oritteen määrää väestötasolla viikkoa kohden. Harrastajia ei pyydetty suhteuttamaan harrastamistiheyttään vuositasolle eikä sitä voi lukea suoraan viikkotasolla ilmoitetuista harrastamismääristä. Esimerkiksi golfin tai maastohiihdon harrastaja voi käydä harrastamassa viisi kertaa viikossa lajin ollessa 'ohjelmassa' ja kauden ollessa päällä, minkä mukaan hän on mahdollisesti myös vastannut. Näitä, kuten ei juuri mitään muitakaan lajeja harrasteta kuitenkaan täyttä 52 viikkoa vuodesta. Viikkotasoon luvut voidaan kuitenkin heijastaa väestötasolle. Väestötason arvio lasketaan kertomalla yhden henkilön viikkokohtainen matkasuorite (rivi 8) kulkutapaa käyttävien henkilöiden osuudella (rivi 7) ja 15–74-vuotiaan väestön määrästä (4 120 906). Näin laskettuna arvio liikunnan ja urheilun harrastamiseen kulkemiseen käytettyjen kilometrien määrä on yhteensä 121 miljoonaa kilometriä viikossa. Tätä voidaan pitää harrastuksissa kulkemisen ylärajana oikean luvun ollessa todennäköisesti tämän alapuolella.

Taulukossa 23 tarkastellaan matkasuoritteita eli kuljettuja kilometrejä suhteessa vastaajien taustamuuttujiin. Matkasuoritteista esitetään taustamuuttujittain ja kulkutaparyhmittäin vastausten määrä (N) ja ryhmän keskiarvo (Ka.). Näiden lisäksi kuviossa 19 on esitetty vielä eri kulkutaparyhmien suhteelliset osuudet taustamuuttujittain.

Miehet käyttävät autoa viikoittaiseen harrastuksissa kulkemiseen enemmän kuin naiset. Aktiivisen kulkemi-

Taulukko 23. Harrastuksiin kuljettujen matkojen keskiarvot taustamuuttujittain

		Yhteensä	Autolla	Aktiivisesti	Joukko- liikenteellä	Muulla tavoin
Kaikki	N	2627	1670	2102	366	821
	Ka.	35,9	40,8	7,4	21,2	3,7
SUKUPUOLI						
Naiset	N	1343	822	1102	215	420
	Ka.	32,8	36,3	7,3	25,6	1,6
Miehet	N	1284	848	1000	151	401
	Ka.	39,3	45,2	7,5	14,9	6,0
IKÄ						
15–24 v	N	387	240	289	78	146
	Ka.	40,3	37,7	10,1	31,7	8,0
25–34 v	N	446	278	334	89	156
	Ka.	38,8	44,2	9,4	16,5	3,0
35–44 v	N	371	263	303	57	128
	Ka.	37,8	37,3	6,5	35,0	2,0
45–54 v	N	423	273	349	44	138
	Ka.	32,9	42,4	4,8	10,8	1,5
55–64 v	N	404	260	334	46	104
	Ka.	34,0	38,5	8,2	15,3	2,6
65+ v	N	596	356	494	52	150
	Ka.	33,3	43,2	6,3	12,5	4,8
KOULUTUS						
Ammatillinen perustutkinto	N	556	350	432	48	153
	Ka.	38,7	45,6	8,7	26,7	3,4
Ylioppilas	N	372	229	294	74	122
	Ka.	32,8	37,7	7,3	16,5	1,7
Opistoasteen ammatillinen tutkinto	N	379	233	312	38	110
	Ka.	28,9	31,4	7,9	21,9	3,3
Ylempi opisto-, AMK- tai alempi korkeakoulu	N	615	403	493	89	203
	Ka.	33,2	36,9	5,4	27,9	2,1
Yliopistotutkinto tai ylempi	N	449	319	376	75	143
	Ka.	41,2	46,2	5,8	14,6	3,6
ASUINALUE						
Pääkaupunkiseutu	N	577	314	470	160	168
	Ka.	33,2	34,6	7,7	24,7	4,2
Uusimaa	N	241	164	195	15	70
	Ka.	34,2	41,3	6,7	5,2	1,4
Etelä-Suomi	N	541	366	438	48	169
	Ka.	39,8	43,7	7,2	36,2	3,6
Länsi-Suomi	N	651	424	502	90	200
	Ka.	32,1	37,3	6,5	15,7	1,9
Pohjois- ja Itä-Suomi	N	616	401	496	54	213
	Ka.	39,9	46,4	8,3	10,6	6,0
TALOUDEN BRUTTOTULOT						
Alle 20.000 euroa	N	365	182	277	76	114
	Ka.	24,4	26,8	8,3	19,0	2,5
20.001–35.000 euroa	N	357	202	293	46	99
	Ka.	31,4	39,8	7,8	9,7	4,5
35.001–50.000 euroa	N	448	272	367	56	126
	Ka.	37,8	43,3	10,8	17,3	1,7
50.001–85.000 euroa	N	666	484	524	80	210
	Ka.	42,6	45,1	6,2	27,1	5,3
85.001–100.000 euroa	N	189	141	162	14	66
	Ka.	41,7	45,8	6,0	13,9	3,6
Yli 100.000 euroa	N	144	117	115	25	62
	Ka.	43,9	43,5	4,8	23,1	1,2

		Yhteensä	Autolla	Aktiivisesti	Joukko- liikenteellä	Muulla tavoin
AMMATTIRYHMÄ						
Johtavassa asema/Ylempi toimi henkilö	N	313	238	252	48	106
	Ka.	43,9	42,9	6,0	37,3	2,2
Alempi toimihenkilö	N	257	179	202	31	84
	Ka.	29,7	31,4	7,6	10,1	1,8
Työntekijä	N	604	392	471	83	173
	Ka.	34,3	38,1	8,4	17,7	2,0
Yrittäjä	N	155	106	117	10	57
	Ka.	42,6	53,9	4,8	12,5	3,4
Koululainen/ opiskelija	N	286	168	225	74	117
	Ka.	43,7	45,4	9,9	20,9	9,1
Eläkeläinen	N	715	432	585	69	186
	Ka.	35,8	44,9	7,3	16,8	4,1
Muu	N	270	138	228	41	86
	Ka.	22,1	28,4	5,5	17,2	1,3
ELÄMÄNVAIHE						
Asun kotona vanhempien luona	N	183	122	144	51	69
	Ka.	56,0	47,0	11,2	37,8	14,2
Asun yksin	N	761	398	602	125	221
	Ka.	29,1	36,7	8,6	13,0	3,3
Asun kaksin puolison kanssa	N	992	648	802	118	290
	Ka.	34,6	40,9	6,4	15,1	3,1
Asun puolison ja lasten kanssa	N	527	399	417	49	190
	Ka.	40,5	42,2	6,2	34,2	1,3
Olen yksinhuoltaja	N	86	56	74	10	26
	Ka.	30,6	33,9	5,6	29,6	1,0
Muu	N	65	36	53	12	23
	Ka.	44,1	48,6	9,6	37,3	7,1
En halua sanoa	N	13	11	9	1	3
	Ka.	65,0	75,5	1,5	2,3	1,1

sen suhteen ei sukupuolten välillä ole juurikaan eroja. Sen sijaan naiset käyttävät joukkoliikennettä selkeästi enemmän kuin miehet.

Iän suhteen harrastuksiin kuljetut kilometrit ovat korkeimmillaan kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä ja laskevat siitä lineaarisesti kohti vanhempia ikäryhmiä. Myös aktiivisten kilometrien keskiarvot ovat korkeimmillaan kahdella nuorimmalla ikäluokalla. Nuorin ikäluokka käyttää autoa kulkemiseen vähiten, mihin vaikuttaa todennäköisesti myös ikäryhmän nuorimpien ajokorttittomuus. Joukkoliikenteen käytön voimakkaaseen piikkiin 35–44-vuotiaiden ikäluokassa vaikuttaa paljon kahden vastaajan korkea viikoittainen kilometrimäärä.

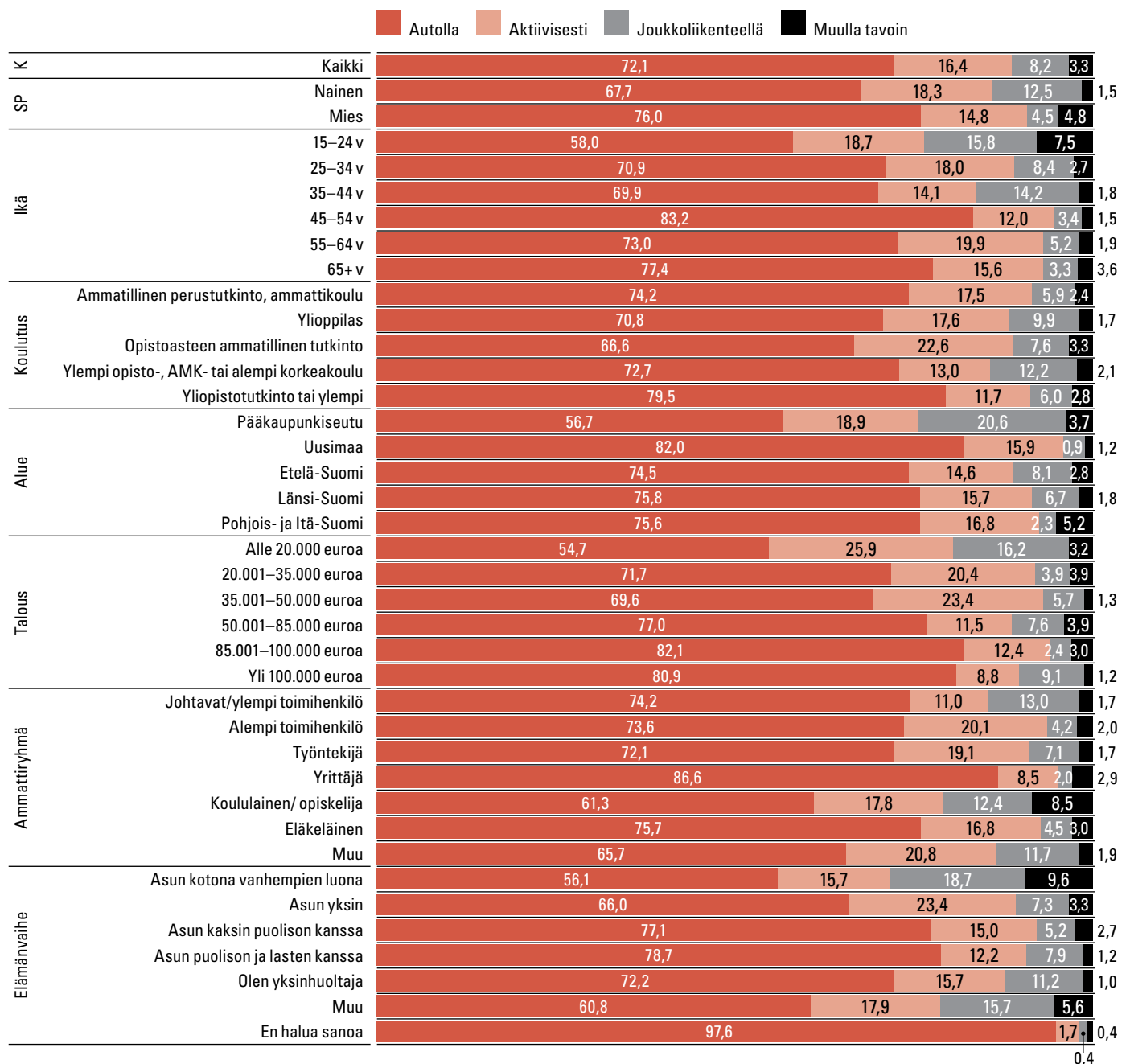
Pääkaupunkiseudulla käytetään joukkoliikennettä muita alueita enemmän. Erityisen jyrkkänä ero näyttyy läheiseen Uuteenmaahan, jossa joukkoliikenteen käyttö liikuntaharrastuksissa kulkemiseen on lähes olematonta. Kulkemisen kokonaismäärä ja autolla liikkumi-

sen määrä näyttävät lisääntyvän tulojen kasvaessa. Tämä selittyy osin sillä, että hyvätuloiset harrastavat liikuntaa enemmän mikä näkyy myös harrastuksiin kuljetuissa kilometreissä. Voi olla myös niin, että korkeammat tulot ja auton omistaminen mahdollistavat osaltaan liikuntaharrastamista. Perhemuodossa elävät eli vanhempiensa kanssa kotona asuvat sekä puolisonsa ja lastensa kanssa asuvat kulkevat harrastuksiin kaikilla tavoin enemmän kuin yksinhuoltajat ja yksin asuvat.

Kulkeminen lajeittain

Lajeittain kulkemista esitetään taulukossa 24 ja kuviossa 20. Taulukossa 24 tarkastellaan lajien keskimääräisiä etäisyyksiä ja harrastajien kulkemia keskimääräisiä kilometrejä viikossa. Lisäksi siinä esitetään arvio lajissa yhteensä kuljetuista viikoittaisista kilometreistä väestötasolla, josta autoilun ja aktiivisen liikkumisen määrät esitetään vielä erikseen. Lajeissa kuljetut kilometrit syntyvät harrastajien määrästä, harrastuspisteiden etäisyyksistä sekä

Kuvio 19. Liikuntaharrastamisen kulkutaparyhmien osuudet matkasuoritteesta (km) taustamuuttujittain

viikoittaisesta harrastustiheydestä. Lajien listasijoittuminen voi siis tapahtua eri syistä. Esimerkiksi laskettelussa harrastajamäärä on kohtuullisen suuri mutta korkealle sijoittumiseen vaikuttaa etenkin harrastuspisteiden keskimääräinen (54,5 km) etäisyys. Kävelylenkkeilyssä harrastuspisteiden keskimääräinen etäisyys on vain 400 metriä mutta harrastajien suuri määrä nostaa sen kilometrimäärät suuriksi. Lisäksi jos arvotetaan kuljettuja kilometrejä niiden ympäristökuormituksen mukaan, on autoilu selkeästi kuormittavin. Jo pelkästään lasten urheiluharrastuksiin autolla kyydittämisestä on arvioitu seuraavaan huomattavia ympäristöhaittoja (Kyle et al. 2018).

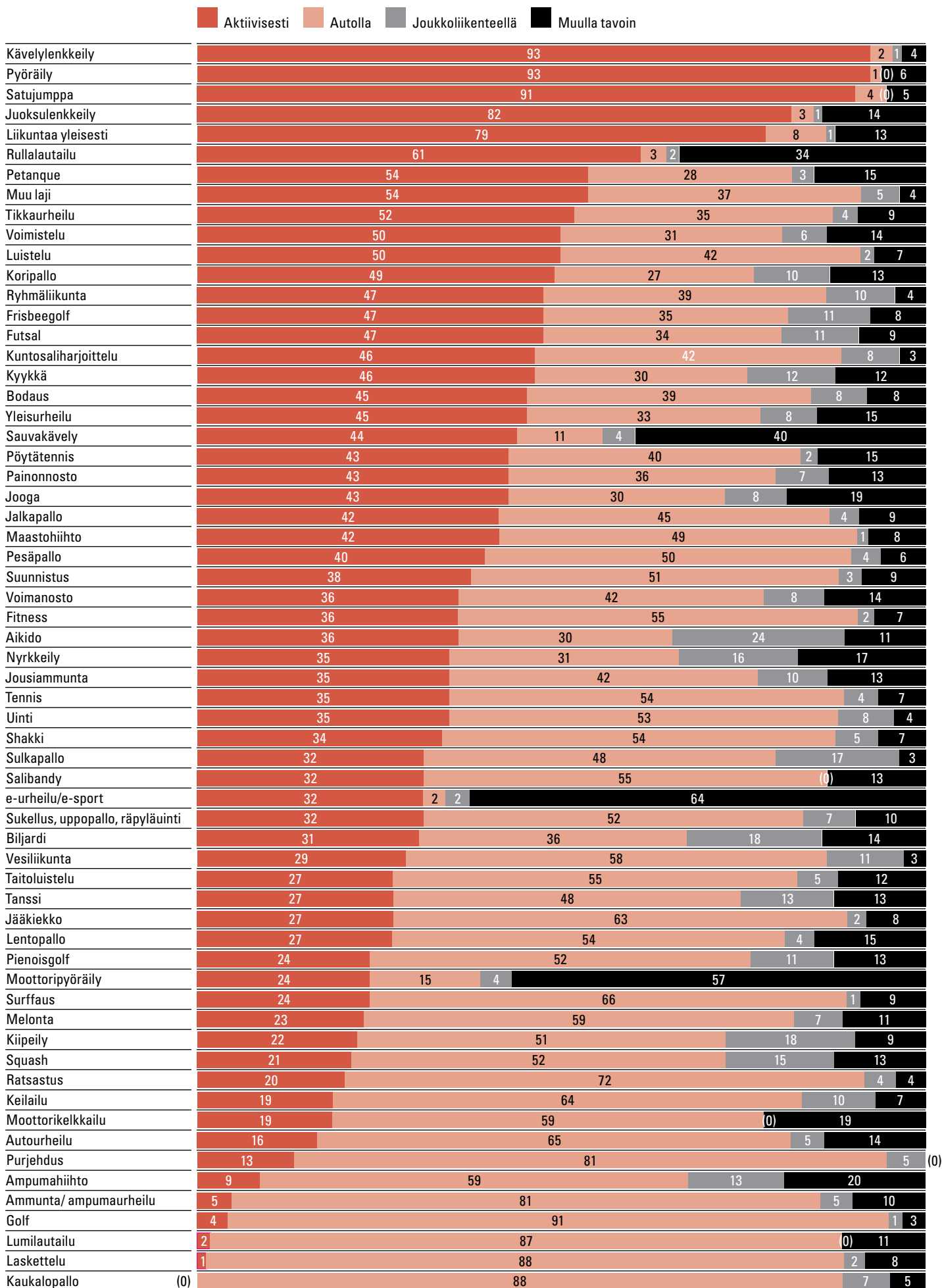
Sen sijaan aktiivisesti kuljetut kilometrit voidaan laskea jo itsessään liikkumiseksi ja terveyttä edistäväksi käyttäytymiseksi. Päätäjien ja tutkijoiden kiinnostus aktiivisen liikkumisen edistämiseen ja vaikutuksiin onkin lisääntynyt merkittävästi viime vuosina (Basset et al., 2008, Schoppe et al 2012 ja Götschi et al. 2015).

Kuviossa 20 esitetään eri kulkutapoja käyttävien henkilöiden suhteellisia osuuksia lajeittain. Kuvio on järjestetty aktiivisten kulkemistapojen mukaan laskevasti. Kävely ja pyöräily ovat odotetusti listauksen yläpäässä. Harrastamispaikkeen etäisyys ja harrastuksessa tarvittavien varusteiden määrä ovat keskeisiä tekijöitä siinä tarvi-

Taulukko 24. Harrastuksiin kulkemisen tunnuslukuja lajeittain

Laji	Harrastuspisteen ka. etäisyys km	Harrastajan ka. km/vko	Kilometrit viikossa väestötasolla kaikki liikkumismuodot	Autokilometrit väestötasolla viikossa	Aktiiviset kilometrit väestötasolla viikossa
Kuntosaliharjoittelu	3,5	10,9	10 941 709	6 506 580	2 720 018
Uinti	7,5	10,5	9 183 554	6 794 565	1 041 507
Golf	17,2	37,3	7 082 177	6 918 040	58 334
Laskettelu	54,5	32,7	6 662 020	6 178 929	894
Tanssi	11,0	15,0	5 090 171	4 104 260	352 487
Ryhmäliikunta	4,2	11,8	4 886 162	2 389 421	771 534
Maastohiihto	4,1	6,4	4 247 206	3 460 112	586 427
Soutu	47,0	21,8	4 194 233	3 684 317	172 222
Kävelylenkkeily	0,4	2,1	3 892 082	657 407	3 113 966
Voimistelu	2,8	6,9	3 808 457	2 417 348	759 231
Vesiliikunta	7,3	11,9	3 655 799	2 877 405	273 791
Ratsastus	20,9	28,9	3 496 578	2 967 149	173 251
Frisbeegolf	3,7	12,7	3 423 553	875 038	262 112
Ampumaurheilu	27,5	22,3	3 065 467	3 005 120	13 668
Jooga	3,2	7,5	2 730 527	1 881 188	534 885
Jalkapallo	3,3	7,0	2 579 615	2 013 513	423 092
Salibandy	5,9	15,0	2 547 282	1 796 225	570 542
Jääkiekko	3,5	11,5	2 469 183	2 073 147	374 745
Muu laji	10,1	17,3	2 443 079	1 966 025	386 438
Keilailu	9,4	5,8	2 138 815	1 576 116	352 949
Autourheilu	41,0	33,7	2 025 687	1 685 617	232 076
Suunnistus	8,9	11,3	1 577 878	1 297 793	240 603
Lentopallo	7,4	10,0	1 565 361	1 448 273	62 971
Lumilautailu	53,9	27,8	1 539 732	1 406 804	5 738
Pyöräily	0,5	1,7	1 532 212	140 954	1 380 491
Bodaus	2,5	17,8	1 480 926	1 062 269	212 810
Sulkapallo	6,8	5,6	1 380 554	1 187 503	67 164
Painonnosto	2,9	16,5	1 280 687	977 567	52 459
Liikunta yleensä	0,9	3,4	1 246 963	259 140	846 182
Melonta	28,7	12,5	1 224 282	1 031 531	65 701
Moottorikelkkailu	36,5	24,4	1 080 140	447 022	3 180
Pesäpallo	8,2	10,4	925 397	846 594	72 048
Tennis	5,3	7,6	918 198	783 821	115 047
Koripallo	4,5	7,8	805 691	351 947	99 420
Suppaus	27,3	9,7	755 041	673 688	10 155
Sukellus, uppopallo, räpyläuinti	28,6	20,8	753 077	307 170	412 716
Pöytätennis	22,6	9,2	738 271	494 959	95 227
Fitness	5,2	7,2	668 751	1 690 132	171 166
Petanque	19,2	7,8	657 913	563 883	92 188
Juoksulenkkeily	0,4	1,0	657 590	153 289	379 384
Kiipeily	15,0	8,9	657 573	221 209	183 153
Yleisurheilu	3,2	6,5	643 586	504 030	56 693
Moottoripyöräily	9,9	7,8	639 448	64 473	99 488
Biljardi	6,9	2,7	630 766	263 352	60 002
Pienoisgolf	16,4	5,0	627 846	518 404	44 073
Sauvakävely	0,6	1,3	617 875	143 297	457 710
Nyrkkeily	7,0	11,9	532 769	292 844	59 398
Kyykkä	16,8	10,3	475 088	96 226	340 632
Jousiammunta	19,1	7,7	444 392	352 389	11 865
Futsal	8,0	7,1	393 808	271 026	104 703
Voimanosto	2,6	6,5	373 000	311 423	51 577
Aikido	16,5	9,1	323 604	118 235	125 252
Tikkaurheilu	10,8	3,8	293 716	188 864	37 077
Purjehdus	15,9	6,7	293 077	271 348	4 184
Satujumppa	9,1	7,6	284 389	264 519	19 870
Ampumahiihto	17,8	10,8	275 339	135 353	–
Kaukalopallo	7,2	7,4	228 269	228 269	–
Shakki	3,3	2,3	190 291	157 269	17 188
Rullaluistelu	3,1	2,1	147 000	7 089	–
Taitoluistelu	3,5	3,7	117 314	62 825	51 135
Luistelu	2,7	1,7	98 096	84 913	10 990
e-urheilu	0,3	0,7	57 755	44 889	12 866

Kuvio 20. Lajin harrastajien suhteelliset osuudet kulkutaparyhmittäin

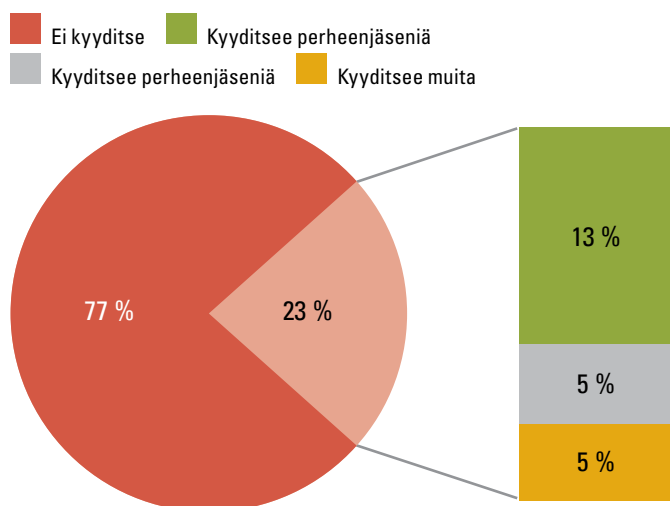
taanko siirtymiseen autoa. Laskettelu, lumilautailu, purjehdus, moottorikelkkailu ja ratsastus ovat esimerkiksi sellaisia lajeja, joissa harrastuksiin kulkeminen edellyttää tai on merkittävästi helpompaa autolla.

Tässä kohden on hyvä palauttaa mieleen jo luvun alussa esitetty huomio, siitä ettei viikoittaisista luvuista voidaan laskea suoraan viikkomäärällä kertomalla vuosittaisia lukuja, koska lajien harrastamiskaudet ovat eri pituisia. Taulukon 24 mukaan eniten kuljettuja kilometrejä väestötasolla kertyy kuntosaliharjoittelussa, joka olisi todennäköisesti kärjessä myös vuositason tarkastelussa, koska sitä voi harrastaa läpi vuoden. Sen sijaan niin ikään listan yläpäästä löytyvien golfin, lasketteluun ja maastohiihdon harrastaminen on sidottu Suomessa vuoden kiertoon, jolloin niiden kilometrit putoaisivat vuositason tarkastelussa suhteellisesti enemmän kuin pidemmän kauden omaavissa lajeissa.

Vastaajilta kysyttiin henkilöautolla kyyditsemisestä kahta asiaa. Ensinnäkin keitä he kyyditsevät ja toiseksi, kuinka paljon he käyttävät kuukausittain aikaa heidän kyyditsemiseensä. Vastaajille annettiin kolme vaihtoehtoa koskien kysymystä keitä he kyyditsevät:

1. Kyyditsen perheenjäseniä liikunta- tai urheiluharrastuksiin
2. Kyyditsen perheenjäseniä ja samalla muita liikunta- tai urheiluharrastuksiin
3. Kyyditsen muita kuin perheenjäseniä liikunta- tai urheiluharrastuksiin.

Kuvio 21. Lajin harrastajien suhteelliset osuudet kulkutaparyhmittäin

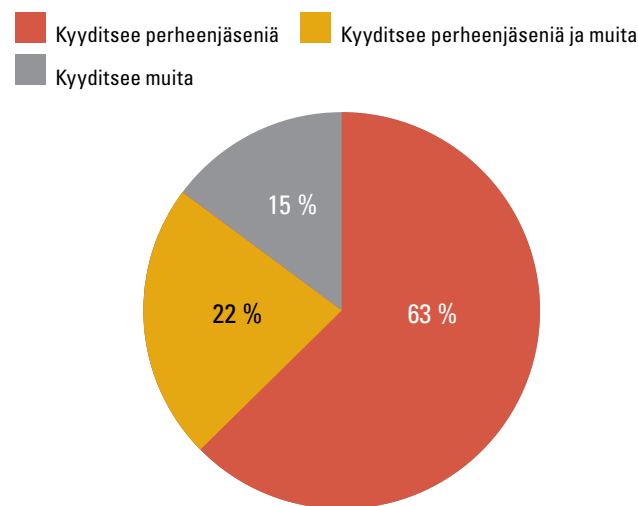
Taulukko 25. Kyyditseminen väestötasolla ja siihen kuluvan ajan keskiarvo kuukaudessa

	Väestö	Ka. h/kk
Ei kyyditse	3 237 759	–
Kyyditsee perheenjäseniä	567 777	4,78
Kyyditsee perheenjäseniä ja muita	203 984	5,33
Kyyditsee muita	201 386	3,54
Kyyditsijät yhteensä	973 147	4,65

Tämän jälkeen vastaajat kertoivat kuukausittain käyttämänsä tuntimäärän valitsemiinsa kohtiin. Harrastuksiin kulkemisesta poiketen kyydittämiskysymysten laatimisen lähtökohta oli liikenteen sijaan vapaaehtoistyö. Muiden kuin perheenjäsenten kyydittäminen voidaan katsoa yhdeksi vapaaehtoistyön muodoksi. Vastaajilta ei kysytty mihinkä lajeihin kyydittäminen liittyy.

Kuviossa 21 on esitetty kyyditsijöiden osuudet kyselyssä ja sen alapuolisessa taulukossa prosentit on heijastettu väestötasolle. Lisäksi taulukossa 25 on esitetty, kuinka monta tuntia eri kyyditysvaihtoehtoihin käytetään keskimäärin kuukaudessa. Kuviossa 21 ilmenee, että kaikkiaan 23 prosenttia vastaajista kyyditsee perheenjäseniä tai muita henkilöitä liikuntaharrastuksiin. Ympyrään liitetty pylväs esittää tarkemman luokituksen osuuksia kaikista vastaajista eli heistä 13 prosenttia kyyditsee perheenjäseniä, viisi prosenttia perheenjäseniä ja samalla muita ja viisi prosenttia muita. Vaihtoehdot eivät olleet toisiansa pois sulkevia eli vastaaja pystyi valitsemaan useamman vaihtoehdon.

Kuvio 22. Kyyditsemiseen käytettyjen tuntien jakautuminen

Kuvio 22 esittää kaikkien kyydittämiseen käytettyjen tuntien jakautumista eri vaihtoehtojen välillä. Kyydittämiseen käytetään aikaa keskimäärin 4,65 tuntia kuukaudessa. Perheenjäsenten kyydittämiseen käytetään eniten aikaa (63 prosenttia).

Elämänvaihe liittyy ainoana taustamuuttujana voimakkaasti kyyditsemiseen (taulukko 26). Kyydittäminen keskittyy odotetusti puolisonsa ja lastensa kanssa asuviin. Noin kolmannen tässä elämänvaiheessa/perhemuodossa elävistä vastasi myönteisesti kyyditsemistä koskeviin kysymyksiin. Vaikka suomalaiset lapset liikkuvat suhteellisen itsenäisesti ja tutkivat lähiympäristöään ilman aikuisia aktiivisilla tavoilla liikuen (Fagerholm ja Broberg 2011, 42), lasten vapaaajan harrastuksiin kulkeminen on siltikin riippuvaista aikuisten kyydittämisestä.

Taulukko 26. Kyyditseminen elämänvaiheen mukaan

Elämänvaihe		Perheenjäsenten	Perheenjäsenten ja muiden	Muiden
Kaikki	N	331	106	105
	Keskiarvo	4,8	5,3	3,5
Asun kotona vanhempien luona	N	6	2	4
	Keskiarvo	2,3	5,0	1,6
Asun yksin	N	20	6	34
	Keskiarvo	3,3	4,8	2,9
Asun kaksin puolison kanssa	N	92	28	50
	Keskiarvo	3,1	5,1	3,5
Asun puolison ja lasten kanssa	N	184	60	14
	Keskiarvo	6,0	5,9	6,5
Olen yksinhuoltaja	N	17	5	3
	Keskiarvo	2,8	2,9	1,0
Muu	N	11	2	1
	Keskiarvo	5,1	2,0	1,0
En halua sanoa	N	–	1	–
	Keskiarvo	–	4,0	–

3.3 Yhteenveto

Harrastusmenot

- Henkilökohtaisten harrastusmenojen keskiarvo on 439 euroa ja mediaani 150 euroa. Liikuntamenot vaihtelevat voimakkaasti vastaajan mukaan.
- Väestötasolla harrastusmenot ovat 1,7 miljardista 1,8 miljardiin euroon riippuen kumpi keskiarvo otetaan laskennan lähtökohdaksi.
- Tässä kyselyssä harrastusmenojen keskiarvot ja mediaanit ovat selvästi alempia aiemmassa kansallisessa liikuntatutkimuksessa 2009–10.

Harrastuksiin kulkeminen

- Harrastuksiin kuljetaan useimmin kävellen (39 %), tämän jälkeen henkilöautolla kuljettajana (28 %) ja kolmanneksi useimmin polkupyörällä (12 %).
- Kilometrit huomioiden (matkasuorite) autolla kuljetaan kuitenkin selvästi eniten, koska sillä liikutaan pidempiä matkoja kuin kävellen tai polkupyörällä.
- Väestötasolla (15–74-vuotiaat) liikuntaharrastuksissa kulkemiseen käytettyjen kilometrien määrä on noin 121 miljoonaa kilometriä viikossa, oikean luvun ollessa todennäköisesti tämän alapuolella.
- Miehistä ja naisista yhtä suuret osuudet käyttävät autoa viikoittaiseen harrastuksissa kulkemiseen mutta miehille kerääntyvät kilometrit ovat yli puolta kertaa suurempia, johtuen joko tiheämmästä harrastamisesta tai pidemmistä harrastusmatkoista. Aktiivisen kulkemisen suhteen ei sukupuolten välillä ole juurikaan eroja.
- Iän suhteen harrastuksiin kuljetut kilometrit ovat korkeimmillaan kahdessa nuorimmassa ikäryhmässä ja laskevat siitä lineaarisesti kohti vanhempia ikäryhmiä.
- Pääkaupunkiseudulla käytetään joukkoliikennettä muita alueita enemmän.
- Eri harrastuslajeissa kuljetut kilometrit vaihtelevat voimakkaasti ja ne syntyvät harrastajien määrästä, harrastuspisteiden etäisyyksistä sekä viikoittaisesta harrastustiheydestä. Vuositason lukuja on vaikea verrata lajien kesken, koska lajien harrastamiskaudet ovat eri pituisia.

- Väestötasolla eniten kuljettuja kilometrejä kertyy kuntosaliharjoittelussa ja sen jälkeen uinnista. Listan kärkipäästä löytyvät myös golf, laskettelu ja maastohiihto, joiden kilometrit putoaisivat vuositason tarkastelussa suhteellisesti enemmän kuin pidemmän kauden omaavissa lajeissa.

Kyyditseminen

- Arviolta 23 prosenttia väestöstä kyyditsee perheenjäseniä tai muita henkilöitä liikuntaharrastuksiin.
- 13 prosenttia kyyditsee perheenjäseniä, viisi prosenttia perheenjäseniä ja samalla muita ja viisi prosenttia muita.
- Kyydittämiseen käytetään aikaa keskimäärin 4,65 tuntia kuukaudessa. Perheenjäsenten kyydittämiseen käytetään eniten aikaa (63 prosenttia).
- Kyydittämistä tekevät erityisesti perhemuodossa elävät henkilöt.

Johtopäätökset

Jarmo Mäkinen, Outi Aarresola, Kaisu Mononen, Minna Blomqvist, Hannu Itkonen, Anna-Katriina Salmikangas, Matti Hakamäki, Kaarlo Laine

Liikunnan ja urheilun harrastaminen

Liikunnan harrastaminen on yleisintä keskiluokkaisilla

Kyselyn mukaan 82 prosenttia suomalaisesta aikuisväestöstä on harrastanut jotain liikuntamuotoa tai lajia viimeisen vuoden aikana. Jäljelle jäävästä osasta 14 prosenttia vastasi, ettei ole harrastanut mitään liikuntaa ja 4 prosenttia ei vastannut kysymykseen. Taustamuuttujakohtaisessa tarkastelussa tulokset noudattelevat pääosin aikaisempia tutkimuksia. Naiset ovat miehiä aktiivisempia. Lisäksi korkea koulutus ja tulojen kasvu ovat myönteisesti yhteydessä liikunnan harrastamisen määrään. Tosin tulojen osalta yleisintä liikunnan harrastaminen on 50 001–85 000 euron talouksissa, joissa liikuntaa harrastamattomia oli vain 10 prosenttia. Seuraavassa luokassa, 85 001–100 000 euron talouksissa heitä oli 12 prosenttia ja yli 100 000 euron talouksissa (N=189) liikuntaa harrastamattomia on peräti 23 prosenttia. Ammattiryhmistä yrittäjät ovat aktiivisimpia harrastajia ja vähiten aktiivisia ovat eläkeläiset, työntekijät sekä johtavassa asemassa olevat, joista viimeksi mainitut muodostavat noin puolet kyselyn yli 100 000 euron talouksista.

Koko väestön suosikkiharrastuksia ovat omaehtoiset perusliikuntamuodot

Aikuisväestön yleisimmin ilmoittamat liikuntaharrastukset ovat pysyneet samoina kuin vuoden 2009–10 Kansallisessa liikuntatutkimuksessa. Näitä ovat perusliikuntamuodot eli kävely, pyöräily, uinti, maastohiihto ja juoksulenkkeily. Lisäksi kuntosaliharjoittelu on kasvatannut edelleen suosiotaan ja on nyt kävelylenkkeilyn jälkeen yleisin liikuntaharrastamisen muoto. Lajeja yhdistää se, että yli 90 prosenttia niiden harrastamisesta tapahtuu omatoimisesti joko yksin tai ryhmässä, kuntosaliharjoit-

telua (57 %) lukuun ottamatta. Näin ollen koko väestön liikunnasta valtaosa on omatoimista. Omatoimisen liikunnan prosenttiosuudet ovat kuitenkin pienentyneet huomattavasti verrattuna vuoden 2009–10 kansalliseen liikuntatutkimukseen. Näyttää siltä, että osa väestöstä on siirtynyt kokonaan organisoidun liikunnan pariin. Näitä lajeja yhdistää myös se, että ne ovat sekä naisten että miesten suosimia, eli sukupuolten osuudet niiden harrastajista jakautuvat suhteellisen tasan.

Naiset harrastavat erityisesti voimistelua, ryhmäliikuntaa, joogaa ja tanssia ja käyttävät yksityisten palveluja miehiä enemmän

Yleisimpien liikkumismuotojen jälkeen sukupuolten samankaltaisuus harrastamisessa häviää ja keskiuuret lajit haarautuvat pääsääntöisesti joko miesten tai naisten suosimiin lajeihin. Näissä lajeissa harrastajia on sadasta tuhannesta puoleen miljoonan vuositasolla. Naisten suosimista lajeista tähän joukkoon lukeutuu voimistelu, ryhmäliikunta, jooga ja tanssi. Kaikissa näissä lajeissa on yli 300 000 harrastajaa vuositasolla ja heistä vähintään kolme neljästä on naisia. Mainitut lajit jakautuvat joogaa lukuun ottamatta useisiin alalajeihin ja ne olivat myös valittavana kyselyssä lajivaihtoehtoina. Voimistelun suosio väestötasolla perustuu lähes kokonaan 'jumpaan', joka sinällään jakautuu taas omiin alalajeihinsa kuten esimerkiksi kunto-, ja seniorijumppiin. Sen sijaan ryhmäliikunnan kaikilla alalajeilla on suhteellisen paljon harrastajia. Suosituinta niistä on lihaskuntoon tähtäävä ryhmäliikunta. Joogan nousu harrastetuimpien lajien joukkoon on mielenkiintoinen uusi ilmiö. Sen eri suuntaukset on syytä ottaa jatkokyselyissä huomioon niiden harrastajamäärien selvittämiseksi. Tanssin

alalajeista suosituinta on lavatanssit. Keskisuurien laji-en ryhmään lukeutuu vielä ratsastus, jonka harrastajista 96 prosenttia on naisia.

Edellä mainittuja lajeja yhdistää naisharrastajien lisäksi se, että niitä harrastetaan keskimääräistä enemmän yksityisten yritysten palveluina. Yritysten palvelujen osuus on suurin ryhmäliikunnassa, jonka harrastuskerroista 41 prosenttia tapahtuu yksityissektorin puitteissa. Naisista 22 prosenttia käyttää yksityisten yritysten palveluja, kun osuus on miehistä vain 8 prosenttia. Yksityisten yritysten merkitys on kasvanut liikuntapalvelujen tuottamisessa ja ne ovat ohittaneet urheiluseurat omaehtoisuuden jälkeen seuraavaksi suurimpana harrastamisen kontekstina verrattuna Kansalliseen liikuntatutkimukseen 2009–10. Mitä korkeammat ovat talouden bruttovuositulot, sitä useampi käyttää kaupallisia liikuntapalveluja.

Miehet harrastavat palloilulajeja ja liikkuvat naisia enemmän urheiluseuroissa

Miesten suosimat keskisuuret lajit ovat suurimmasta pienimpään vuositasolla jalkapallo, frisbeegolf, biljardi, jääkiekko, soutu, golf, salibandy, lentopallo, ampumaurheilu, tennis ja koripallo. Tarkasteltaessa vähintään keran viikossa harrastettuja lajeja näiden järjestys muuttuu. Esimerkiksi useat palloilulajit nousevat frisbeegolfin ja biljardin ohi, koska niitä harrastetaan useammin. Miesten osuus edellä mainittujen lajien harrastajista vaihtelee ollen alhaisin soudussa (61 %) ja korkein jääkiekossa (85 %).

Miesten harrastaminen näyttää hajautuvan useampiin lajeihin kuin naisilla, mikä johtunee osittain näiden lajien pidemmästä eriytymishistoriasta, joka on vaikuttanut lajien nimeämiseen tämänkin kyselyn lajilistalle. Naisien harrastamisessa keskisuurissa lajeissa alalajien irtautumiskehitys ei ole ollut yhtä voimakasta. Esimerkiksi jooga jakautuu moneen eri alalajiin, mutta käsitellään tässä selvityksessä yhtenä lajina. Ajatusleikkinä voi esittää, että mikäli viisi keskisuurta joukkuepalloilulajia kuuluisi samaan 'joukkuepalloiluliittoon', se voisi kehua olevansa suurin suomalaisten liikkuttaja kävelylenkkeilyn jälkeen noin miljoonalla harrastajallaan. Joukkuepalloilulajeja yhdistää myös se, että niitä harrastetaan keskimääräistä enemmän urheiluseuroissa. Näin ollen miehistä harrastaa suurempi osa (16 %) urheiluseuroissa kuin naisista (10 %). Lisäksi

joukkuepalloilulajien harrastaminen on selvästi yleisempää nuoremmassa, alle 35-vuotiaiden ikäluokissa.

Keskisuurten, vuodessa yli 100 000 kertaharrastajan tai säännöllisen liikkujan ryhmään kuuluvat vielä keilailu, sulkapallo, laskettelu, suunnistus ja ratagolf. Näiden lajien harrastajaosuudet eivät painotu erityisen voimakkaasti kumpaankaan sukupuoleen.

Harrastajat jakautuvat usean ja yhden lajin harrastajiin

Suomalaisesta aikuisväestöstä lähes puolet harrastaa neljää tai useampaa lajia. Näitä useita lajeja harrastavia on keskimääräistä enemmän koululaisissa, opiskelijoissa ja yliopistotutkimuksen suorittaneissa. Myös korkeat talouden bruttovuositulot näyttävät olevan yhteydessä useiden lajien harrastamiseen. Vajaa neljännes väestöstä harrastaa yhtä lajia. Harrastajat näyttävätkin jakautuvan pääasiassa monipuolisesti liikuntaa ja urheilua harrastaviin ja yhteen lajiin keskittyviin harrastajiin. Tämä poikkeaa kansallisesta liikuntatutkimuksesta 2009–10, jossa kahden ja kolmen lajin harrastajia oli suhteellisesti enemmän.

Noin 40 prosenttia suomalaisista haluaa aloittaa uuden liikuntaharrastuksen

Noin 40 prosenttia väestöstä harkitsee aloittavansa yhden tai useamman uuden lajin harrastamisen seuraavan vuoden aikana. Suurimmillaan halukkuus aloittamiseen on 25–34-vuotiaiden kohdalla, heistä 47 prosenttia on suunnitellut uuden liikuntaharrastuksen aloittamista. Valtaosa myöntävästi vastanneista harkitsee yhden lajin aloittamista. Suosituinta ei ole kuitenkaan varsinaisesti uuden lajin aloittaminen vaan liikunnan harrastamisen aloittaminen yleisesti. Tämän voi tulkita viittaavaan siihen, että pääosalla liikunnan aloittamisen motiivi liittyy enemmän liikunnan yleisiin hyötyihin kuin jonkin lajin vetovoimaan. Varsinaisista lajeista tai liikuntamuodoista harkitaan eniten kuntosaliharjoittelun aloittamista.

Sukupuoli on yhteydessä nykyisin harrastettujen lajien tavoin siihen mitä lajeja halutaan aloittaa. Uusista lajeista huomiota herättävät erityisesti jooga ja e-urheilu. Jooga on kuntosaliharjoittelun jälkeen naisten suosituin uusi laji ja se oli myös jokaisen ikäryhmän kymmenen suosituimman aloitettavan lajin joukossa. E-urheilu oli puolestaan miesten kahdeksanneksi suosituin uusi laji.

Huomionarvoista on, että ikäryhmittäin tarkasteltuna suosituimmat uudet lajit ovat pitkälti samoja eri ikäryhmissä: esimerkiksi kuntosaliharjoittelu ja kävelylenkkeily ovat kaikilla ikäryhmillä neljän suosituimman liikuntamuodon joukossa. Myös kiinnostus uusin aloittamiseen näkyy kaikissa ikäryhmissä. Nuorilla suosittuja ovat myös fyysisesti haastavammat lajit, kuten juoksulenkkeily ja tanssi. Vanhempi väestö haluaisi sen sijaan aloittaa nuoria useammin pyöräilyä, vesiliikuntaa ja sauvakävelyä.

Vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys

Tässä selvityksessä käsiteltiin liikunnan ja urheilun kansalaistoimintoihin osallistumista kolmella ulottuvuudella: 1) vapaaehtoistyön tekemisenä, 2) muuna aktiivisena osallistumisena sekä 3) jäsenyytenä.

Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyötä tehdään pääosin satunnaisesti, keskimäärin seitsemän tuntia kuukaudessa

Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyötä tekee noin viidennes väestöstä, eli 845 000 ihmistä. Kohdennettummin liikunta- ja urheiluseuroissa vapaaehtoistyötä tekee 499 000 ihmistä, eli likimäärin puoli miljoonaa suomalaista. Keskimäärin vapaaehtoistyötä tehdään 7,3 tuntia kuukaudessa, eli vuositasolla suomalaiset tekevät vapaaehtoistyötä noin 74 miljoonaa tuntia. Arvio tämän työn taloudellisesta arvosta asettuu laskentatavasta riippuen 0,9 ja 1,5 miljardin euron välille. Ilman vapaaehtoistyötä tämä kustannusrasitus siirtyisi todennäköisesti kotitalouksien maksettavaksi, eli nostaisi niiden liikuntamenot nykyisestä 2,9 miljardista neljän miljardin euron tuntumaan. Huomionarvoista on, että kaikkinaiset liikuntamenot lisääntyisivät tällöin ainakin kolmanneksen nykyisestä.

Vapaaehtoistoissa toimitaan useimmiten satunnaisesti, paitsi yhdistyslain noudattamiseen liittyvissä tehtävissä, kuten hallituksessa ja rahastonhoitajan tehtävissä. Erilaisista vapaaehtoistyön muodoista ja rooleista talkootyö on yleisintä. Siihen osallistuu 18,5 prosenttia väestöstä, eli noin 760 000 henkilöä. Valmennus- ja ohjausteh-

teviä tekee säännöllisesti noin 160 000 henkilöä. Muiden tutkimusten tulosten (esim. Koski & Mäenpää 2018) perusteella voidaan olettaa, että osa vapaaehtoisesta valmennus- ja ohjaustoiminnasta on viime vuosikymmenenä siirtynyt palkkatyön piiriin. Vapaaehtoistyötä tekevien kesken työ ei jakaudu tasan, vaan eniten tekevä kymmenen prosenttia vapaaehtoisista tekee yli puolet koko vapaaehtoistyön tuntimäärästä. Puolet väestöstä tekee vapaaehtoistyötä korkeintaan keskimäärin kolme tuntia kuukaudessa. Tuloksia voi tulkita yhtäältä siten, että liikunta- ja urheilutoiminta tarjoaa paljon mahdollisuuksia erityyppiseen osallistumiseen. Toisaalta voidaan kysyä, voisivatko toiminnan järjestämiseen liittyvät tehtävät jakautua nykyistä tasaisemmin toimijoiden kesken ja mitä tämän edistämiseksi voitaisiin tehdä.

Jäsenyys ja muu osallistuminen liikunta- ja urheiluseuratoimintoihin vapaaehtoistyötä yleisempää

Vapaaehtoistyön lisäksi tässä selvityksessä tarkasteltiin muuta aktiivista osallistumista liikunta- ja urheiluseuratoimintaan. Yleisintä on paikan päällä kannustaminen, johon osallistuu 26,3 prosenttia, eli noin 1 084 000 suomalaista. Lisäksi noin 354 000 ihmistä osallistuu seurojen tilaisuuksiin, kuten vanhempainiltoihin, näytöksiin ja juhliin. Kaikkiaan 29,1 prosenttia väestöstä osallistuu jollakin muullakin tavalla kuin itse harrastamalla tai tekemällä vapaaehtoistyötä, tyypillisimmin korkeintaan kaksi tuntia kuukaudessa. Tällainen yhteisöllinen osallistuminen jää usein julkisessa keskustelussa huomaamatta, vaikka on olennainen osa liikunnan kansalaistoimintoja.

Urheiluseuroissa on jäsenenä 23,3 prosenttia väestöstä, eli noin 960 000 15–74-vuotiasta. Jäsenten määrä on siis selvästi suurempi kuin seuroissa harrastavien määrä. Toisaalta selvitys osoittaa, että liikunta- ja urheiluseuroissa liikkuvista aikuisista neljännes ei tosiasiassa ole jäsenenä seurassa. Myöskään liikunta- ja urheiluseuroissa vapaaehtoistyötä tekevästä viidennes ei ole jäsenenä seurassa. Seurajäsenyyden merkitykset sekä yksilöille että seuroille ja järjestöille ovatkin muuttuneet vuosikymmenten myötä. Aiemmin jäsenyydet olivat tärkeä organisatorisen voiman ilmentäjä ja jäse-

nyydellä oli myös vahvempi arvo- ja aatepohja. On ajan-kohtaista pohtia, mihin seikkoihin jäsenyys nykypäivänä kiinnittyy ja mihin tarpeisiin jäsenyyspohjainen yhdistystoiminta liikunnan ja urheilun alueella vastaa.

Kun tarkastellaan näitä kaikkia osallistumisen tapoja – vapaaehtoistyötä, muuta osallistumista ja jäsenyyttä – yhdessä, osallistuu jollakin näistä tavoista liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan 42,7 prosenttia väestöstä, eli noin 1 760 000 15–74-vuotiasta suomalaista.

Osallistuminen painottuu miehiin sekä perheellisiin

Kun tarkastellaan kaikkea osallistumista – vapaaehtoistyötä, muuta osallistumista ja jäsenyyksiä – osallistuvat miehet naisia yleisemmin, mikä onkin tyypillistä liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnalle. Sen sijaan taas kaikenlainen vapaaehtoistyö huomioiden naiset tekevät miehiä enemmän vapaaehtoistyötä (Taloustutkimus 2018). Ikäluokissa osallistujina painottuvat 35–44-vuotiaat, ja elämäntilanteista erityisesti kahden vanhemman perheet. Nuorten vapaaehtoistyöntekijöiden määrä ei ole erityisen suuri, mutta osallistuvat nuoret tekevät keskimäärin enemmän vapaaehtoistyötä kuin muut ikäluokat ja suhteellisesti useammin valmennus- ja ohjaustehtäviä. Onkin tärkeää huomata, että väestöryhmien kohdalla motiivit vapaaehtoistyölle ovat todennäköisesti hyvin erilaiset: nuorille vapaaehtoistyö on myös tapa kerryttää osaamista ja kokemusta, perheelliset taas osallistuvat vanhemmuuden kautta ja saattavat kokea vapaaehtoistyön myös velvollisuutena. Keski-ikä ohittaneilla vapaaehtoistyötä voivat ylläpitää perinteet lajin parissa toimimisessa.

Vapaaehtoistyöhön osallistujien toisistaan poikkeavat profiilit liittyvät myös erilaisiin lajikulttuureihin: erityisesti palloilulajien (jalkapallo, jääkiekko, pesäpallo, salibandy) vapaaehtoisjoukko keskittyy keski-ikäisiin ja/tai perheellisiin, kun taas perinteisissä yksilölajeissa – maastohiihdossa, suunnistuksessa ja yleisurheilussa – toimijajoukko on painokkaammin yli 54-vuotiaita. Tällöin palloilulajien kohdalla on hyvä kysyä, miten toimintaan kiinnittyvät muut kuin lasten vanhemmat, ja toisaalta tutkituissa yksilölajeissa voidaan miettiä, miten turvataan vapaaehtoisten määrä nykyisten ikääntyessä.

Kansalaistoimintoihin osallistuu erityisesti taloudellinen ja ammatillinen keskiluokka

Sosioekonomisesti tarkasteltuna voidaan vapaaehtoistyön ja muun osallistumisen havaita olevan yleisintä koulutuksen, tulojen ja ammattiaseman keskiluokissa: Koulutuksen mukaan eniten osallistuvia on ylempään opistotutkinnon, ammattikorkeakoulututkinnon ja alemman korkeakoulututkinnon suorittaneissa, joskaan erot muihin koulutustasoihin eivät ole suuria. Näitä suuremmat erot syntyvät ammattiryhmien välille. Useimmiten osallistuvat yrittäjät sekä alemmat ja ylempät toimihenkilöt ja johtavassa asemassa olevat. Tuloluokista useimmin osallistuvat ne, joiden talouden bruttovuositulot ovat 50 000–100 000 euroa. Tätä enemmän ja vähemmän ansaitsevat osallistuvat muita vähemmän sekä vapaaehtoistyöhön että muulla tavoin. Vähiten osallistuvat alimpaan talouden tuloluokkaan kuuluvat. Urheiluseuran tai liikuntajärjestön jäsenyyden yleisyys jakautuu sosioekonomisesti muutoin samoin kuin vapaaehtoistyöhön ja muuhun toimintaan osallistuminen, mutta tuloluokista jäsenyys on yleisintä ylimmässä tuloluokassa. Myös tämä ilmentää jäsenyyden muutosta ja eriytymistä aktiiviseen toimintaan osallistumisesta.

Selvitys osoittaa, että liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnot ovat saavutettavia erityisesti keskiluokkaisille. Liikuntaan ja urheiluun osallistuminen on mahdollista, kun on riittävästi taloudellista, mutta myös kulttuurista pääomaa – toimintaan osallistumisen tietoja ja taitoja. Sosiaalisen pääoman merkitys näkyy esimerkiksi siten, että eniten osallistuvat lapsiperheiden vanhemmat. Vastaavasti liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnoista näyttävät syrjäytyvän erityisesti pienituloisimmat ja yksinasuvat. Huomattava on, että aktiivinen osallistuminen on vähäisempää myös silloin, kun talouden tulot ylittävät 100 000 euroa. Tähän vaikuttanevat työelämästä kumpuavat vaatimukset. Kansalaistoimintojen aktiivisen osallistumisen este on myös käytettävissä oleva aika.

Aluekehityksen vaikutukset kansalaistoimintojen tulevaisuuden kysymyksenä

Tässä tutkimuksessa kansalaistoimintoihin osallistumisen alueellista jakautumista tarkasteltiin tilastokeskuksen käyttämien suuralueiden suhteen. Vapaaehtoistyöhön

osallistuminen on yleisempää Etelä- ja Länsi-Suomen alueella kuin pääkaupunkiseudulla, Uudellamaalla ja Pohjois- ja Itä-Suomessa. Tilaisuuksiin ja kannustamiseen osallistumisessa sekä jäsenyyksien osalta erot alueiden välillä ovat samansuuntaiset, joskin pienemmät. Tulosten voi tulkita olevan yhteydessä sekä väestöllisiin kehityksiin että liikuntapalveluiden rakenteeseen: Pohjois- ja Itä-Suomessa väestö vähenee ja vastaavasti pääkaupunkiseudulla ja Uudellamaalla kasvaa. Muuttotappiokunnissa kansalaistoimintojen elinvoimaisuus kärsii väestön vähenemisestä. Myös alhainen syntyvyys heikentää etenkin seurojen junioritoimintaa. Runsasväkisillä alueilla vapaaajan palveluita on tarjolla enemmän, ja liikuntapalvelujen tarjontaa on todennäköisesti myös yksityisellä sektorilla. Tämä voi vaikuttaa seuratoiminnan suosioon ja näkyy tämänkin selvityksen tuloksissa siten, että pääkaupunkiseudulla yrityksissä harrastaminen on yleisempää kuin seuroissa harrastaminen, muualla maassa harrastaminen jakautuu tasaisemmin. Kasvavilla alueilla myös tilakysymykset voivat muodostua haastaviksi.

Tulevaisuuden kannalta on tärkeä kysymys, miten liikunnan ja urheilun kansalaistoiminnat muuttuvat osana alueellisia muutoksia. Millaisessa aluerakenteessa ja elinympäristöissä ihmiset motivoituvat osallistumaan seuratoimintaan ja vapaaehtoistyöhön? Tarpeen on myös pohtia, mitkä kaikki tekijät vaikuttavat kansalaistoimintojen kuihtumiseen tai elinvoimaisuuteen. Vastausten hakeminen alueellisiin kysymyksiin edellyttää nykyistä syvällisempää tutkimusta, johon tukeutuen voitaisiin osaltaan ennakoita liikunnan ja urheilun kansalaistoimintojen ja niiden tarpeellisuuden tulevaisuutta.

Resurssit ja kulkeminen

Liikuntamenot vaihtelevat voimakkaasti

Kyselyn perusteella väestön itsensä määrittämien liikunta- tai kuntoiluharrastuksiin kuuluvien henkilökohtaisten menojen keskiarvo on 439 euroa ja mediaani 150 euroa. Kotitalouden jäseniin perustuvalla laskutavalla menojen keskiarvo on hieman pienempi (417 €), medianin pysyessä samana (150 €). Liikuntamenot vaihtelevat voimakkaasti etenkin vastaajan talouden bruttotulojen mukaan. Väestötasolla harrastusmenot ovat 1,7 miljardista 1,8 miljardiin euroon riippuen otetaanko

henkilökohtaiset vai kotitalousyksiköiden keskiarvot laskennan lähtökohdaksi. Tässä kyselyssä harrastusmenojen keskiarvot ja mediaanit ovat selvästi alempia kuin aiemmassa Kansallisessa liikuntatutkimuksessa 2009–10. Vastaajista 15 prosenttia laskee liikuntamenoikseen nolla euroa. Heistä selkeästi suurimman ryhmän muodostavat eläkeläiset, joiden talouden bruttovuositulot ovat alle 20 000 euroa.

Liikuntaharrastuksiin lähdetään useimmin lihasvoimin mutta autolla kuljetaan eniten kilometrejä

Noin puolet liikuntaharrastuksiin kuljetuista matkoista tehdään aktiivisesti, kävellen (39 %) tai polkupyörällä (12 %). Noin kolmannes matkoista tehdään henkilöautolla, joko kuljettajana (28 %) tai matkustajana (6 %). Kuljettuja kilometrejä tarkasteltaessa autolla (82 %) liikutaan kuitenkin selvästi eniten, koska sillä tehdään pidempiä matkoja kuin kävellen tai polkupyörällä. Liikuntaharrastusmatkan keskipituus on kävellen 1,8 kilometriä ja autolla 17,8 kilometriä. Väestötasolla (15–74-vuotiaat) liikuntaharrastuksiin kulkemisen kilometrimäärä on noin 121 miljoonaa kilometriä viikossa, mikä on ylärajalla oleva arvio. Miehet käyttävät autoa enemmän kuin naiset mutta aktiivisen kulkemisen suhteen ei sukupuolten välillä ole juurikaan eroja.

Lajien väliset erot ovat huomattavia kulkemisen suhteen, kuntosaliharjoittelusta kertyy eniten kilometrejä väestötasolla

Kuljettujen matkojen tarkastelu lajeittain osoitti suuria eroja niiden välillä. Eri lajeissa kuljettujen kilometrien vaihtelu syntyy harrastajien määrästä, harrastuspaikkojen etäisyyksistä sekä viikoittaisesta harrastustiheydestä. Etäisyyden lisäksi myös harrastuksessa tarvittavien varusteiden määrä vaikuttaa siihen, tarvitaanko harrastukseen siirtymiseen autoa. Lajien viikkotasolla kysytyjä lukuja on vaikea siirtää vuositasolle, koska lajien harrastamiskaudet ovat eri pituisia. Väestötasolla viikossa kuljettuja kilometrejä kertyy eniten kuntosaliharjoittelusta ja sen jälkeen uinnissa. Listan kärkipäästä löytyvät myös golf, laskettelu ja maastohiihto, joiden kilometrit putoaisivat vuositason tarkastelussa suhteellisesti enemmän kuin pidemmän kauden omaavissa lajeissa.

Perheissä kyyditetään

Omiin liikuntaharrastuksiin liittyvien matkojen lisäksi arviolta 23 prosenttia väestöstä kyyditsee perheenjäseniä tai muita henkilöitä liikuntaharrastuksiin. Muiden kuin perheenjäsenten kyyditseminen voidaan katsoa yhdeksi vapaaehtoistyön muodoksi. Vastaajista 13 prosenttia

kyyditsee perheenjäseniä, viisi prosenttia perheenjäseniä ja samalla muita ja viisi prosenttia pelkästään muita. Kyyditsemiseen käytetään aikaa keskimäärin 4,65 tuntia kuukaudessa, josta perheenjäsenten kyyditseminen vie suurimman osan (63 %). Kyyditseminen koskeekin erityisesti perheellisiä.

Liitteet

Liite 1. Aikuisväestön liikunnan, vapaaehtoistyötä ja osallistumista koskevat kysymykset

HARRASTAMINEN

1. Valitse alla olevasta listasta, mitä kaikkia kuntoilu-, liikunta-, urheilulajeja tai muita kuntoilu- ja ulkoilumuotoja olet harrastanut viimeisen vuoden aikana?

Lajilista harrastaminen

Liikuntaharrastuksen useus/frekvenssi

2. Ajattele seuraavaksi harrastamaasi lajia. Kuinka usein harrastat sitä?

- 5 kertaa viikossa tai useammin
- 4 kertaa viikossa
- 3 kertaa viikossa
- 2 kertaa viikossa
- Kerran viikossa
- Pari kolme kertaa kuukaudessa
- Kerran kuukaudessa
- Harvemmin kuin kerran kuukaudessa
- Ei osaa sanoa

Liikuntaharrastuksen kesto

3. Ajattele harrastamaasi lajia. Kuinka pitkään harrastat sitä kerralla keskimäärin?

- Alle 20 minuuttia
- 20–30 minuuttia
- 30–60 minuuttia
- Yhdestä kahteen tuntiin
- Yli kaksi tuntia
- En osaa sanoa

Liikuntaharrastuksen etäisyys

4. Kuinka kaukana (valitun lajin) harrastuspaikka sijaitsee kodistasi tai muusta lähtöpisteestä?

_____ kilometrin päässä

Harrastan kotona tai harrastus alkaa suoraan kotoa tai muusta lähtöpisteestäni

5. Miten kuljet harrastamaan (valittua lajia)?

- Kävelen
- Polkupyörällä
- Henkilöautolla kuljettajana
- Henkilöautolla matkustajana
- Joukkoliikenteellä (bussi, juna, metro, raitiovaunu)
- Muulla tavalla
- En osaa sanoa

Liikuntaharrastuksen konteksti

6. Ajattele harrastamaasi lajia. Minkä tahojen järjestämänä harrastat sitä?

- Liikunta- tai urheiluseurassa
- Kansalais- tai työväenopistossa
- Muuten kunnan tai kaupungin järjestämänä ohjattuna toimintana
- Työpaikan järjestämänä
- Koulun/oppilaitoksen järjestämänä, oppilaitoksen liikunta-/urheilukerhossa
- Yksityisen yrityksen esimerkiksi kuntosalin maksullisia palveluita käyttämällä
- Seurakunnassa
- Muussa yhdistyksessä tai järjestössä
- Omatoimisesti yksin
- Omatoimisesti ryhmässä, kaveriporukassa
- Jotenkin muuten
- En osaa sanoa

Potentiaaliset liikuntaharrastukset

7. Millaista liikuntaa, urheilua tai kuntoilua olet harkinnut aloittavasi seuraavan vuoden aikana?

Lajilista harrastaminen

VAPAAEHTOISTYÖ JA OSALLISTUMINEN

Vapaaehtoistyö

OSALLISTUMINEN VAPAAEHTOISTYÖHÖN

8. Oletko ollut viimeisen vuoden aikana jollakin tavoin mukana liikunnan vapaaehtoistyössä tai kansalaistoiminnassa seuraavissa yhteyksissä?

- Kyllä, liikunta- tai urheiluseurassa
- Kyllä, muussa liikunta-/urheilujärjestössä
- Kyllä, muussa yhdistyksessä tai järjestössä
- En ole mukana
- En osaa sanoa

Vapaaehtoistoiminnan laji

9. Missä lajeissa tai liikuntamuodoissa olet toiminut vapaaehtoistehtävissä?

(Jos toimii vapaaehtoistyössä)

Lajilista harrastaminen

En pysty täsmentämään vapaaehtoistoimintaani mihinkään lajiin erityisesti

VAPAAEHTOISTOIMINNAN MUODOT

10. Oletko toiminut viimeisen vuoden aikana urheiluun tai liikuntaa liittyvän seuran, yhdistyksen, järjestön tai liiton:

- Valmentajana tai apuvalmentajana tai ohjaajana
- Joukkueenjohtajana
- Rahastonhoitajana
- Huoltajana
- Muuna toimihenkilönä
- Toimitsijana, esimerkiksi tulosten mittaajana, käytännön järjestelijänä, ottelupöytäkirjan pitäjänä
- Talkootyössä tai varainhankintatehtävissä
- Tuomari- tai arviointitehtävissä
- Hallituksessa, valiokunnassa, lajijaostossa tai muussa vastaavassa luottamustehtävässä
- Olen toiminut muussa vapaaehtoistehtävässä

Kysymysten vastausvaihtoehdot:

Kyllä säännöllisesti / Kyllä satunnaisesti tai kertaluonteisesti / En / En osaa sanoa

11. Kuinka monta tuntia aikaa olet käyttänyt keskimäärin kuukaudessa näihin liikunnan tai urheilun vapaaehtoistehtäviin viimeisen vuoden aikana? _____ tuntia kuukaudessa

Osallistuminen

12. Oletko osallistunut viimeisen vuoden aikana urheiluseuran tai joukkueen toimintaan seuraavilla tavoilla:

- Osallistunut vanhempainiltoihin, tiedotustilaisuuksiin, virkistystoimintaan tai muihin vastaaviin tilaisuuksiin
- Kannustanut paikan päällä kilpailussa tai ottelussa
- Osallistunut seuran tai joukkueen toimintaan muulla tavoin, miten? _____

Kysymysten vastausvaihtoehdot:

Kyllä / En / En osaa sanoa

13. Kuinka monta tuntia aikaa olet käyttänyt keskimäärin kuukaudessa tällaiseen osallistumiseen viimeisen vuoden aikana? _____ tuntia kuukaudessa

14. Kuinka monen urheiluseuran tai -yhdistyksen tai liikuntajärjestön jäsen te olette?

Avokysymys

HENKILÖAUTOLLA KYDDITSEMINEN

15. Kyyditsen perheenjäseniä liikunta- tai urheiluharrastuksiin

16. Kyyditsen perheenjäseniä ja samalla muita liikunta- tai urheiluharrastuksiin

17. Kyyditsen muita kuin perheenjäseniä liikunta- tai urheiluharrastuksiin.

Kysymysten vastausvaihtoehdot:

Kyllä / En / En osaa sanoa

(Jos 15 kyllä)

18. Kuinka monta tuntia aikaa käytät keskimäärin kuukaudessa perheenjäsenen kyydittämiseen? _____ tuntia

(Jos 16 kyllä)

19. Kuinka monta tuntia aikaa käytät keskimäärin kuukaudessa perheenjäsenen ja samalla muiden henkilöiden kyydittämiseen? _____ tuntia

(Jos 17 kyllä)

20. Kuinka monta tuntia aikaa käytät keskimäärin kuukaudessa muiden kyydittämiseen? _____ tuntia

Rahan käyttö

21. Paljonko arviolta käytät euroina henkilökohtaisesti rahaa omaan urheilu-, liikunta- tai kuntoilu harrastuksiin vuodessa? _____ euroa

22. Paljonko arviolta käytätte euroina rahaa kaikkien kotitaloutenne kuuluvien urheilu-, liikunta- tai kuntoiluharrastuksiin vuodessa? _____ euroa

Liite 2. Lajilistojen sisältö

Lajilista harrastaminen	
1	Aikido
2	Amerikkalainen jalkapallo/lippupallo
3	Ammunta/ ampumaurheilu
4	Ampumahiihto
5	Autourheilu
6	Baseball
7	Biljardi
8	Bodaus/kehonrakennus
9	Capoiera
10	Cheerleading, cheertanssi
11	Crossfit (kilpa)
12	e-urheilu/e-sport
13	Frisbeegolf
14	Fitness
15	Futsal
16	Golf
17	Ilmailu (purje-/moottorilento, laskuvarjohyppy, lennokkitoiminta, varjoliito)
18	Jalkapallo
19	Jooga
20	Jousiammunta
21	Judo
22	Jujutsu, brasilialainen jujutsu
23	Juoksulenkkeily
24	Jääkiekko
25	Jääpallo
26	Karate
27	Kaukalopallo
28	Keilailu
29	Kiipeily (seinä- tai vuorikiipeily)
30	Koripallo
31	Kriketti
32	Kuntosaliharjoittelu
33	Kyykkä
34	Käsipallo
35	Kävelylenkkeily
36	Laskettelu, pujottelu, telemark, freestyle, kumparelasku
37	Lentopallo
38	Liitokiekko/Ultimate
39	Luistelu (pikaluistelu, short track)
40	Lumilautailu
41	Maahockey
42	Maastohiihto
43	Melonta
44	Miekkailu
45	Moottorikelkkailu
46	Moottoripyöräily
47	Moottoriveneurheilu
48	Mäkihyppy
49	Nykyaikainen 5-ottelu
50	Nyrkkeily
51	Paini
52	Painonnosto
53	Parkour
54	Pesäpallo
55	Petanque
56	Pienoisgolf/ratagolf
57	Potkunyrkkeily, kick-boxing, thainyrkkeily
58	Purjehdus
59	Pyöräily, maastopyöräily, maantiepyöräily
60	Pöytätennis
61	Ratsastus
62	Ringette
63	Rugby
64	Rullalautailu/skeittaus
65	Rullaluistelu
66	Rullakiekkoilu
Ryhmäliikunta	
71	Saappaanheitto
72	Satujumppa, äiti- ja lapsivoimistelu
73	Sauvakävely
74	Shakki
75	Soutu
76	Squash
77	Sukellus, uppopallo, räpyläuinti
78	Sulkapallo
79	Suppaus
80	Surffaus
81	Suunnistus
82	Salibandy, sähly

83	Tae Kwon Do
84	Taido
85	Taitoluistelu

Tanssi		Tanssin alavalikko <i>Onko harrastamanne tanssi:</i>	
95	Tennis	86	Balettia
96	Tikkaurheilu	87	Jazztanssia
97	Triathlon	88	Katutanssia
98	Uinti	89	Kilpatanssia (vakio ja latinalaiset tanssit)
99	Valjakkourheilu	90	Latinalaisia tansseja (ei kilpatanssia esim. salsa, rumba, bacchata)
100	Vapaaottelu	91	Lavatanssia
101	Vammaisurheilu/paralajit	92	Nykytanssia
102	Vesihiihto	93	Showtanssia
103	Vesiliikunta, vesijuoksu	94	Muita tanssin lajeja
104	Vesipallo		
105	Voimanosto		

Voimistelu, jumppa		Voimistelun alavalikko <i>Onko harrastamanne voimistelu:</i>	
114	Yleisurheilu (sis. kaikki tunnetut yleisurheilulajit)	106	Akrobatiavoimistelua
115	Ei lajeja, vaan liikuntaa yleensä	107	Joukkuevoimistelua
116	Muu laji, mikä:	108	Jumppaa, kuntojumppaa, satujumppaa, seniorijumppaa
117	Ei mitään	109	Kilpa-aerobicia
118	Ei osaa sanoa	110	Rytmistä voimistelua
		111	TeamGymiä
		112	Telinvoimistelua
		113	Trampoliinivoimistelua
	Avovastaus		

Ryhmäliikunnan alavalikko <i>Onko harrastamanne ryhmäliikunta:</i>	
67	Kehoon, mieleen tai liikkuvuuteen painottuva ryhmäliikuntaa
68	Kestävyyden kohottamiseen tähtäävä ryhmäliikuntaa
69	Lihaskunnan kohottamiseen tähtäävä ryhmäliikuntaa
70	Tanssillista tai koreografista ryhmäliikuntaa

Lähteet

- Blomqvist, M., Mononen, K., Koski, P. & Kokko, S. (2019). Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.), *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.
- Basett D. R. Jr., Pucher J., Buehler R., Thompson D. L., and Crouter S. E. (2008). Walking, Cycling and Obesity Rates in Europe, North America, and Australia. *Journal of Physical Activity and Health* 5, 795–814.
- European Commission (2018). *Special Eurobarometer 472, Sport and physical activity*. Report. European Commission.
- Kansallinen liikuntatutkimus 2009–10 (2010). *Vapaaehtoistyö*. SLU:n julkaisusarja 8/2010. Suomen Liikunta ja Urheilu SLU ry; Helsinki
- Koski, P. & Mäenpää, P. (2018). *Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:25.
- Buhnds K. S., Kanters M. A., Venditi R. A., Rajagopalan N., Casper J. M., Carlton T. A. (2018). Organized youth sports and commuting behaviour: Then environmental impact of decentralized community sport facilities. *Transportation Research Part D* 65, 387–395.
- Laasanen, J. (2011). *Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset*. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti, raportteja 70.
- Liikennevirasto (2018). *Henkilöliikennetutkimus 2016*. Liikenneviraston tilastoja 1/2018.
- Fagerholm N. & Broberg A. (2011). Mapping and characterising children's daily mobility in urban residential areas in Turku, Finland. *Fennia* 189, 31–46.
- Schoeppe S., Duncan M. J., Badland H., Oliver M., Curtis C. (2013). Associations of children's independent mobility and active travel with physical activity, sedentary behaviour and weight status: A systematic review. *Journal of Science and Medicine in Sport* 16, 312–319.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Ansiotasoindeksi.
ISSN=1796-3737. Helsinki: Tilastokeskus.
Haettu 10.2.2019 osoitteesta <http://www.stat.fi/til/ati/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuntasektorin palkat. I
SSN=1799-0203. 2017. Helsinki: Tilastokeskus.
Haettu 10.2.2019 osoitteesta http://www.stat.fi/til/ksp/2017/ksp_2017_2018-05-03_tie_001_fi.html
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Yksityisen sektorin kuukausipalkat.
ISSN=1798-3894. 2017. Helsinki: Tilastokeskus. Haettu 18.2.2019 osoitteesta
Saantitapa: http://www.stat.fi/til/yskp/2017/yskp_2017_2018-06-28_tie_001_fi.html
- Taloustutkimus (2018). *Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa*.
Haettu 19.2.2019 osoitteesta http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoistyö_tutkimusraportti-2018.pdf. Ladattu 19.2.2019.
- Götchi T., Tainio M., Maizlish N., Schwanen T., Goodman A. & Woodcock J. (2015). Contrasts in active transport behaviour across four countries: How do they translate into public health benefits? *Preventive Medicine* 74, 42–48.
- Volunteering in the European Union (2010). *Educational, Audiovisual & Culture Executive Agency (EAC-EA) Directorate General Education and Culture (DG EAC)*. Final Report submitted by GHK, 17 February 2010.

Aikuisväestön
liikunnan
harrastaminen,
vapaaehtoistyö
ja osallistuminen 2018

Opetus- ja
kulttuuriministeriö